

Житомирська обласна державна адміністрація
Управління екології та природних ресурсів

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

Про стан навколишнього природного середовища
Житомирської області у 2019 році

СТРУКТУРА

Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2019 році

	Вступне слово
1.	Загальні відомості
	1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території
	1.2 Соціальний та економічний розвиток області
2.	Атмосферне повітря
	2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
	2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря
	2.1.2 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)
	2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря
	2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах
	2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря
	2.5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біологічного різноманіття
	2.6 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря
3.	Зміна клімату
	3.1 Тенденції зміни клімату
4.	Водні ресурси
	4.1 Водні ресурси та їх використання
	4.1.1 Загальна характеристика
	4.1.2 Водокористування та водовідведення
	4.2 Забруднення поверхневих вод
	4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод
	4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)
	4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод
	4.3 Якість поверхневих вод
	4.3 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками
	4.4 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі
	5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі
	5.1.1 Загальна характеристика
	5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екологічної мережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

	5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття
	5.1.4 Формування національної екологічної мережі
	5.1.5 Біологічна безпека та поводження з генетично модифікованими організмами
	5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу
	5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу
	5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів
	5.2.3 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
	5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України
	5.2.5 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень
	5.2.6 Інвазійні чужорідні види рослин у флорі Житомирської області
	5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу
	5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу
	5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств
	5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
	5.3.4 Інвазійні чужорідні види тварин у фауні Житомирської області
	5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні
	5.4.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду
	5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення
	5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина
	5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи
	5.5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду
6.	Земельні ресурси та ґрунти
	6.1 Структура та стан земель
	6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь
	6.1.2 Стан ґрунтів
	6.1.3 Деградація земель
	6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти
	6.3 Охорона земель
	6.3.1. Практичні заходи
7.	Надра

	7.1 Мінерально-сировинна база
	7.1.1 Стан та використання мінерально-сировинної бази
	7.2 Система моніторингу геологічного середовища
	7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість
	7.2.2 Екзогенні геологічні процеси
8.	Відходи
	8.1 Структура утворення та накопичення відходів
	8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)
	8.3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів
	8.4 Державна політика у сфері поведінки з відходами
9.	Екологічна безпека
	9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки
	9.2 Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку
	9.3 Радіаційна безпека
	9.3.1 Стан радіаційного забруднення території України
	9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами
	9.3.3 Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення
10.	Промисловість та її вплив на довкілля
	10.1 Структура та обсяги промислового виробництва
	10.2 Вплив на довкілля
	10.2.1 Гірничодобувна промисловість
	10.2.2 Металургійна промисловість
	10.2.3 Хімічна та нафтохімічна промисловість
	10.2.4 Харчова промисловість
	10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля
	11.1 Тенденції розвитку сільського господарства
	11.2 Вплив на довкілля
	11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження
	11.2.2 Використання пестицидів
	11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель
	11.2.4 Тенденції в тваринництві
	11.3 Органічне сільське господарство
12.	Енергетика та її вплив на довкілля
	12.1 Структура виробництва та використання енергії
	12.2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження
	12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики
13.	Транспорт та його вплив на довкілля
	13.1 Транспортна мережа Житомирської області
	13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень

	13.2 Вплив транспорту на довкілля
	13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля
14.	Стале споживання та виробництво
	14.1 Тенденції та характеристика споживання
	14.2 Запровадження елементів сталого споживання та виробництва
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища
	15.1 Національна та регіональна екологічна політика
	15.2 Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища
	15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства
	15.4 Виконання державних цільових екологічних програм
	15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища
	15.6 Оцінка впливу на довкілля
	15.7 Економічні засади природокористування
	15.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності
	15.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі
	15.8 Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
	15.9 Державне регулювання у сфері природокористування
	15.10 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля
	15.11 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля
	15.11.1 Діяльність громадських екологічних організацій
	15.11.2 Діяльність громадських рад
	15.12 Екологічна освіта та інформування
	15.13 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля
	Висновки

ВСТУП

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадськість має право на повну і достовірну інформацію про стан довкілля.

Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя області, а також систему інформації, її джерела, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, зобов'язує документально або публічно оголошувати відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

До вашої уваги пропонується Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області за 2019 рік. В ній узагальнено та систематизовано спостережну, статистичну та науково-дослідницьку інформацію про стан довкілля нашого регіону, про заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм, тощо.

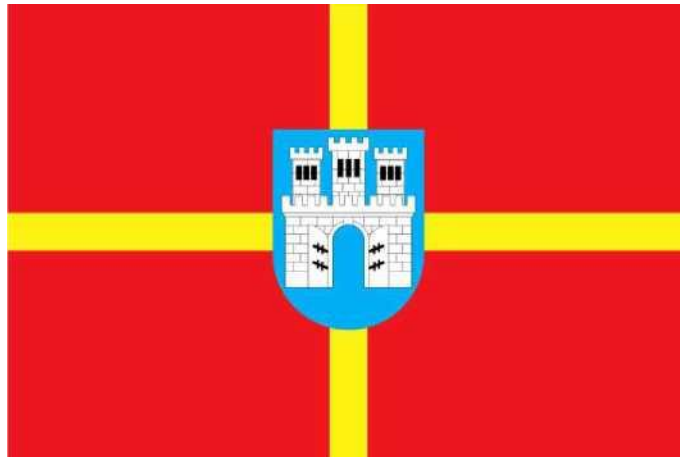
Видання виконане за допомогою інформаційної підтримки управлінь, установ та організацій Житомирської області.

Сподіваємося, що дана Регіональна доповідь стане в нагоді для роботи органів виконавчої влади та самоврядування, буде цікавою і корисною для діяльності наукових установ, представників ЗМІ, громадських організацій, викладачів, студентів та окремих громадян, небайдужих до збереження та охорони довкілля.

Регіональна доповідь розміщена на офіційному вебсайті Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації (<http://www.ecology.zt.gov.ua>) в розділі «Стан довкілля».

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Мал. 1.1. Прапор Житомирської області

Житомирська область утворена 22 вересня 1937 року. В своєму складі має 12 міст, у тому числі 5 міст обласного підпорядкування, 43 селища міського типу, 1 613 сільських населених пунктів. На території області створено 55 об'єднаних територіальних громад.

Область розташована на правобережжі, в центральній частині Полісся. На сході вона межує з Київською, на півдні - з Вінницькою, на заході з Хмельницькою та Рівненською областями, а на півночі з Білоруссю. Площа - 29 827 км². Населення - 1 206, 360 чоловік.

Житомирська область розташована в північно-західній частині України і займає 2 982,7 тис. га, площа сільськогосподарських угідь Житомирщини становить 1 510, 1 тис. га або 50, 6 % території.

Структура ґрунтового покриву Житомирської області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно- льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах - Лісостепу (19 %) та Поліссю (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі районованих сільськогосподарських культур.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько- Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках

місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових нанесень відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Ґрунти східної частини Лісостепу сформовані еолово-делювальними нанесеннями дніпровського періоду зледеніння, а західної частини Лісостепу алювіальними водно-льодовиковими відкладами вздовж річкових долин та еолово-делювальними процесами післяльодовикового періоду.

Гідрографічна сітка густа, територією області протікає 2 822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км. В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок - вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км.

Малих річок довжиною понад 10 км - 329, їх загальна довжина становить 6 692 км, малих річок довжиною менше 10 км є 2 493, їх загальна довжина 7 062 км.

В області налічується 54 водосховища об'ємом більше 1 млн м³, їх загальна площа 7,7 тис. га, сумарний об'єм 184,4 млн м³ та 827 ставків сумарним об'ємом 176,98 млн м³.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини, за що її справедливо називають «Урал в мініатюрі». В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (ґрунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Мал. 1.2. Мапа Житомирської області

Клімат Житомирської області помірно континентальний. Минулий 2019 рік був теплим та із значним недобором опадів. Усереднені температурні показники у всіх місцях перевищували норму. Середня температура 2019 року виявилася на $2,9-3,4^{\circ}$ вищою за кліматичну норму і становила $9,7-10,3^{\circ}$. Така висока середня річна температура повітря на Житомирщині спостерігалася вперше з 1945 року.

Найбільше перевищення середньої місячної температури, в порівнянні з кліматичною нормою, було в лютому – на $5,6-6,0$. Найтеплішим місяцем року був червень, середня місячна температура якого на рівні $21,8-22,4^{\circ}$, з перевищенням норми на $4,6-5,4^{\circ}$ стала рекордною за період спостережень з 1945 року. Аномально теплим був грудень, який виявився теплішим за норму на $5,1-5,4^{\circ}$, а його середня температура дорівнювала $2,3-2,7^{\circ}$ тепла. Найвищі показники температури року відмічені в липні ($33-35^{\circ}$) та серпні ($32-35^{\circ}$). Найхолодніший місяць року – січень, із середньою температурою повітря $4,0-4,5^{\circ}$ морозу та мінімумами холодного сезону – $12-16^{\circ}$ морозу.

Опади розподілялись по території області нерівномірно, в більшості місяців року їх було недостатньо. Особливо сухими видалися: лютий – 33-46 %, жовтень – 20-56 %, листопад – 28-51 % норми. Найбільше опадів було у травні – 154-260 % норми. Загальна кількість опадів за рік склала 402-587 мм, що відповідає 63-86 % норми.

За даними спостережень метеостанцій Житомирської області протягом 2019 року спостерігалось 88 небезпечних метеорологічних явищ I рівня небезпеки (НМЯ I) та 5 стихійних метеорологічних явищ II рівня небезпеки (СМЯ II).

Зима 2019 року

Чередування холодних та теплих повітряних мас, які надходили на Україну протягом січня, призводило до коливання температури повітря від помірних морозів до відлиги та частих опадів, які епізодично змінювались нетривалими періодами стійкої погоди. Мінімальні значення відмічені на рівні 12-16⁰ морозу. Незвично теплими для зимового сезону видалися початок та кінець січня з цілодобовим фоном плюсових температур, Максимуми місяця зафіксовані на позначці 4⁰ тепла.

Протягом січня домінували морози, середня температура місяця виявилася вищою на 1,5-1,8⁰ за норму та в абсолютному визначенні становила 4,0-4,5⁰ морозу.

Опади випадали в більшості днів місяця, в залежності від температурного режиму різнився їх фазовий стан: сніг, мокрий сніг, дощ або мряка. Загальна сума опадів за січень склала 40-51 мм, що відповідає 87-160 % норми.

Протягом лютого над Україною повітряні маси Атлантики та Середземномор'я, що обумовило незвичайно теплу погоду з перевагою плюсових температур. Максимальні значення температурного графіку місяця неодноразово наближались, або перевищували абсолютні максимуми для відповідних дат з 1945 року. Нові рекорди максимальної температури на рівні 9-10⁰ тепла відмічені 17 лютого в більшості районів області, а 28 лютого, в найтепліший день місяця, стовпчики термометрів піднімалися до 11-12⁰ тепла, що для західних та центральних районів області вище абсолютних значень для цієї дати. Наприкінці місяця стрімке поширення на Житомирщину арктичного повітря обумовило нетривале похолодання, а нічні температури опустились до мінімумів місяця - 8-9⁰ морозу.

Опадів було недостатньо. Дощ, інколи в поєднанні з мокрим снігом. Загальна сума опадів за лютий склала 11-13 мм, що відповідає 31-46 % кліматичної норми.

Стійкий період середньої добової температури повітря через 0⁰ у бік підвищення відбувся на більшій частині території ще 29 січня. Майже на місяць раніше середніх багаторічних строків. А в крайніх північних районах 10 лютого, що вказує на закінчення метеорологічної зими. Яка загалом тривала 73-86 днів, замість 94-95 днів в нормі. Опади протягом зими різнилися як за інтенсивністю, так і за фазовим станом, в залежності від повітряних мас, які надходили до України. Загальна їх сума за зиму становила 95-147 мм або 95-147 % норми.

Перший сніговий покрив в південних районах утворився 26 листопада, та виявився стійким, на решті території області: перший сніговий покрив – 01 грудня, стійкий – в різних районах з 01 грудня по 03 січня. Схід стійкого снігового покриву датується 04-06 лютого. Максимальна висота снігового покриву відмічалась на переважній частині території в III декаді січня і становила 8-16 см, в південних районах – II декаді грудня 16 см.

В залежності від погодних умов ґрунт протягом зими неодноразово промерзав та відтавав. Загалом промерзання ґрунту відмічалось з II декади листопада по кінець лютого, а найбільша його глибина на полях з озимими зерновими культурами зафіксована в I декаді грудня – 18-27 см. В I декаді березня ґрунт відтанув повністю.

Із небезпечних явищ протягом січня та лютого відмічались численні тумани. Вдень 23 січня виникли складні погодні умови в південних районах області та м. Житомирі. За даними метеостанції міста Житомира випав значний сніг (8 мм), на дорогах утворилася ожеледиця. В лютому періодично в окремих районах області відмічалось посилення швидкості вітру до небезпечних значень. Всі зазначені явища відносяться до небезпечних метеорологічних I рівня небезпечності.

Весна 2019 року

Часта зміна повітряних мас протягом березня спричинила широку амплітуду температурних коливань від слабких морозів в періоди похолодань до незвично високих для цієї пори року максимумів в окремі дні. Найхолодніше було на початку березня, коли стрімке поширення арктичного повітря на західну половину України обумовило зниження нічних температурна Житомирщині до мінімумів місяця – 7-10⁰ морозу. Натомість, внаслідок зміни повітряних мас на субтропічні, вдень 08 березня температура підіймалася до 14-16⁰, а 18 березня – 18-19⁰, що для певних районів області близько або вище абсолютних значень для цих дат з 1945 року, а пік температурного графіку місяця на рівні 19-20⁰ відмічений 31 березня.

Березень виявився теплішим за норму на 4,3-5,2⁰, а його середня температура становила 4.5-5,1⁰ тепла. Слід виділити I декаду, в якій незважаючи на прохолодний початок з нічними морозами. Подальша зміна повітряних мас на півдні спричинила швидше наростання тепла, а в окремі дні – до аномальних для цієї пори значень і, як результат, середня декадна температура на рівні 3,6-4,7⁰ тепла перевищила норму на 6,1-7,2⁰.

На переважній частині території області опадів було недостатньо. В основному відмічався дощ, часом з мокрим снігом. Загальна сума опадів за березень склала 21-37 мм, що відповідає 66-99 % норми.

Перехід середньої добової температури повітря через +5⁰ (початок вегетаційного періоду) відбувся у різних районах області неоднозначно: найраніше в південних районах – 08 березня, випереджаючи майже місяць на

місяць середні габаритні строки, на решті території області – 17 та 29 березня.

Місяць відзначився вітряною погодою. Серія циклонів, які стрімко перемістилися через територію області, спричинили посилення вітру на Житомирщині до критерію НМЯ I: 10 березня – до 16-17 м/с та 11 березня – до 17-22 м/с. Посилення швидкості вітру спричинило травмування людей, завдано збитків господарській та соціальній сфері через повалення дерев, пошкодження та злам інженерних конструкцій.

16 березня посилення швидкості вітру до 16-17 м/с відмічалось у північно-західних та центральних районах області, а 22 березня – в північній частині Житомирщини до 15-18 м/с.

В більшості днів квітня переважав стійкий характер погоди. Мінімуми температурного режиму – мінус 2-5⁰ на початку місяця, максимуми – плюс 25-26⁰ на останньому тижні квітня. 17-22 квітня, дещо раніше середніх багаторічних строків, середня добова температура перетнула +10⁰ межу у бік потепління.

Середня температура місяця становила 9,7-10,3⁰ тепла, що на 2,0-2,4⁰ вище норми.

Опади розподілились нерівномірно: дощів було мало, проте кінець квітня відзначився дощовою погодою. Загальна сума опадів за місяць склала 23-52 мм, що відповідає 48-113 % норми.

Протягом місяця неоднаразово спостерігались заморозки, які досягали критеріїв НМЯ I та СМЯ II. Так, вночі 14 квітня у північній частині, а 15 квітня на всій території області відмічались сильні заморозки (СМЯ II): у повітрі 0-2⁰ та ґрунті 1-3⁰. Вночі 18 квітня на ґрунті 0-1⁰, а в крайніх західних районах – і в повітрі до 1⁰. Вночі 20 квітня СМЯ II: у повітрі – заморозки 1-3⁰ у північній половині області, а на ґрунті 0-2⁰ – на більшій частині території області. Вночі 23 квітня спостерігались заморозки 0-2⁰ на ґрунті (НМЯ I).

Із небезпечних явищ, крім вищезазначених, відмічались гроза та значний дощ.

Травень відзначився надзвичайно активними атмосферними процесами та численними погодними ускладненнями.

Температурний режим коливався в широкому діапазоні. Холодними ночами відзначалася перша декада місяця, коли проходження арктичного фронту призвело до зниження температурних показників. Мінімуми травня відмічені в межах 0-3⁰ тепла на переважній частині території області, в північно-західних районах вночі 9 травня відмічались заморозки: 1⁰ – в повітрі та 0⁰ – на ґрунті. Однак в решту місяця, коли на Україну надходило повітря південних широт, температура повітря набувала літніх значень. Найвищі значення температурного графіку травня – 27-28⁰. Середня температура місяця становила 14,8-16,0⁰, що на 0,9-2,1⁰ вище норми.

Дощі відмічались найбільше у травні та неоднаразово були значними. Загальна сума опадів за місяць по метеорологічним станціям області склала 80-150 мм, або 154-260 % кліматичної норми. В південних районах області

кількість опадів (150 мм або 259 % норми) виявилася найбільшою для травня за всі роки спостережень з 1945 року.

Загалом весняний сезон тривав 92-104 доби при нормі 84-86 діб.

Опадів протягом весняного періоду на переважній частині території області було достатньо. Підсумок за сезон – 132-163 мм, або 87-126 % норми.

Атмосферні фронти, які чередують проходили через території області, сприяли виникненню небезпечних та стихійних конвективних явищ: численних гроз, шквалів, значних дощів, граду.

16 травня в північно-західній частині Житомирщини виникло рікісне, як для території області, так і сезону року, явище – смерч (відноситься до СМЯ ІІІ). Внаслідок негоди 16 травня на землях лісгосподарського призначення державних підприємств «Городницьке ЛГ» та «Новоград-Волинське ДЛМГ» сталося масове пошкодження та загибель лісових масивів з різновіковими лісовими насадженнями (знищено близько 638 га лісових насаджень).

Літо 2019 року

У
червні

спостерігалися періоди стабільної погоди, обумовлені встановленням антициклонічних полів та тимчасові ускладнення, пов'язані з впливом атмосферних фронтів, які супроводжувалися зливами, грозами, а в окремих районах – значними або сильними дощами, грозами, шквалами та градом.

Температурний режим був високим проти норми. Максимальні значення денних температур досягали або перевищували абсолютні значення для

відповідних дат у більшості районів області. Мінімуми температурного графіку місяця – 9-11⁰. Переважно жарка погода протягом червня позначилась на середній температурі місяця, яка перевищила норму на 4,6-5,4⁰ і становила 21,8-22,4⁰, а також стала рекордною для червня за всі роки спостережень з 1945 року.

Дощі випадали по території області хаотично із різними інтервалами в часі та полярною інтенсивністю, в окремі дні відмічались локальні значні та сильні дощі. Загальний результат місяця: в крайніх північно-східних районах – 126 мм або 155 % норми, на решті території області опадів було недостатньо – 38-59 мм, що відповідає 41-67 % норми.

Червень був щедрим на небезпечні конвективні явища: спостерігалися численні грози, неодноразово в різних частинах області зареєстровані шквали із швидкістю 15-20 м/с, град.

В більшості днів липня погодні умови Житомирщини формувалися під впливом холодних повітряних мас з півночі. Мінімальна температура повітря в різних частинах області неодноразово наближалась або була нижчою абсолютних значень з 1945 року для відповідних дат. Загалом мінімуми температурного графіку місяця відмічені в межах 7-10⁰. Винятково спекотним став перший день липня, коли стовпчики термометрів підіймалися до рекордних для цієї дати значень з 1945 року – 33-35⁰. Середня температура липня виявилася на 0,1-1,3⁰ вищою за норму і становила 18-19,3⁰.

Загальномісячна кількість опадів по метеостанціям області склала 51-84 мм, що відповідає 54-87 % від кліматичної норми.

У липні неодноразово відмічались конвективні явища, які за інтенсивністю та територією розповсюдження досягали критеріїв НМЯ І: масивні грози, значні дощі, відмічався град діаметром 9 мм та 11 мм, шквали із швидкістю 15-23 м/с.

Періодична зміна теплих та холодних повітряних мас протягом серпня, обумовила коливання температурного режиму в широкому діапазоні. Незвично холодними для сезону ночами відзначився перший тиждень серпня, на який припали температурні мінімуми місяця – 5-9⁰, що в окремих районах північної половини області нижче абсолютних значень для відповідної дати з 1945 року. В найтепліший день місяця – 13 серпня, денні температури були 32-35⁰. Середня температура серпня становила 18,8-20,1⁰, що на 1,8-2,7⁰ вище за норму.

Протягом місяця відмічались, як виключно сухі періоди, так і дощові, з інтенсивністю опадів в різних районах області від неістотних до значних. Загалом опадів на переважній частині території області було обмаль: 12-38 мм або 16-54 % норми. В північно-західних районах місячна сума опадів виявилася достатньою – 76 мм, що відповідає 109 % кліматичної норми.

Із небезпечних явищ спостерігались грози, значні дощі, град діаметром 13 мм, шквал вітру 18 м/с. Зазначені явища відповідають критеріям НМЯ І.

Незважаючи на велику кількість небезпечних конвективних явищ протягом весняно-літнього періоду переважала суха погода, внаслідок чого

пожежна небезпека підвищилася до високої (4 класу) та до надзвичайної (5 класу), особливо в періоди з високим температурним режимом, що сприяло виникненню та поширенню пожеж в екосистемах. Були зафіксовані численні загоряння сухої рослинності, чагарників, осередків торфу, сміття на відкритих територіях, а також мали місце пожежі на сільськогосподарських угіддях.

Осінь 2019 року

Протягом вересня переважала стійка погода із значною амплітудою температурних коливань. В першій половині місяця було сухо та по-літньому тепло, максимумами температури - 30-32⁰ тепла.

В другій половині місяця температурний режим суттєво знизився. Мінімальна температура на переважній частині території області становила 1-2⁰ морозу, в крайніх західних районах – 10⁰ тепла. На поверхні ґрунту на всій території області відмічалися заморозки 0-30⁰.

Середньомісячна температура повітря виявилася вищою за норму на 1,3-2,2⁰, і в абсолютному визначенні становила 13,7-15,2⁰ тепла.

В більшості переважала суха погода, дощі були рідко. Загальний підсумок місяця – 20-35 мм або 38-67 % норми.

Із небезпечних явищ, крім заморозків, які за критеріями віднесені до СМЯ II, відмічалися поодинокі грози на початку та в останній день місяця.

15-17 вересня, із затримкою на 10-12 діб від звичайних строків, середньодобова температура повітря перетнула 15⁰ межу у бік зниження.

Метеорологічне літо тривало на Житомирщині 125-128 діб при нормі 104-106.

Опади розподілилися нерівномірно. З проходженням атмосферних фронтів неодноразово спостерігались інтенсивні зливи, проте загальна їх кількість виявилася недостатньою порівняно з нормою: 44-95 % норми або 141-290 мм.

Протягом жовтня переважала дуже тепла, із значним недобором опадів, погода антициклічного типу. Короткочасне похолодання відбулося в першій декаді місяця, внаслідок чого вночі 7-8 жовтня спостерігались сильні заморозки в повітрі 0-2⁰, та наприкінці місяця, коли температурний режим знизився до мінімальних значень – 3-5⁰ морозу. В решту місяця відмічався високий температурний режим з численними рекордами денних температур. Особливо тепло було в період з 13 по 24 жовтня – фон максимальних температур коливався в межах 20-25⁰. Впевнена перевага тепла протягом жовтня позначилась на його середній температурі – 9,9-10,7⁰, що на 2,7-3,3⁰ вище кліматичної норми.

Опадів було недостатньо, їх інтенсивність була переважно слабкою. За підсумками метеостанцій області сума опадів за жовтень склала лише 7-19 мм або 20-56 % норми.

У жовтні спостерігалось одне СМЯ II (сильні заморозки в повітрі), а також шість НМЯ I (випадків туману).

В більшості днів листопада на дходили теплі повітряні маси, що обумовило високий температурний режим. Вдень 4 листопада в більшості районів, 5-6 листопада в окремих районах області температура досягла позначок 16-19⁰, що близько або вище абсолютних максимумів для вказаних дат. Максимальні значення місяця – 18-19⁰ тепла. Мінімуми температури – 7-9⁰ морозу відмічені в останній декаді листопада, з поширенням на Житомирщину арктичного повітря. Середня температура місяця перевищила норму на 3,2-3,5⁰ і становила 4,7-5,4⁰ тепла.

Опади носили епізодичний характер, а їх кількість дорівнювала 13-25 мм, що відповідає 28-51 % норми.

Термодинамічні умови формування погодних умов листопада були сприятливими для утворення туманів радіаційного або адвективного походження, які відносяться до НМЯ I.

Зима 2019-2020 рр.

У більшості днів грудня на Україну надходили теплі атлантичні та середземноморські повітряні маси. Це позначилося на незвично високому, як для зими, температурному режимі, а в деякі дати денні максимуми неодноразово досягали або перевищували абсолютні значення з 1945 року. Так, нові температурні рекорди на рівні 8-10⁰ відмічені 9 травня, 10-11⁰ – в більшості районів області 23 грудня, а протягом 16-18 грудня фон денних температур зростав від 9-11⁰ до максимальних значень місяця – 12-15⁰. Зміна характеру погоди сталася в третій декаді місяця, коли на Україну

перемістився південний циклон, який обумовив затяжні дощі, а наприкінці місяця – перехід до зимових умов: випадіння мокрого снігу, снігу та поступове зниження температурного режиму до слабких морозів. Встановився тимчасовий сніговий покрив висотою 5-9 см, який в останній день року майже повністю зійшов. Мінімум температурного фону місяця зафіксовані в окремі ночі, коли температура повітря знижувалась до 4-5⁰ морозу.

Грудень виявився теплішим за норму на 5,1-5,4⁰, а його середня температура на рівні 2,3-2,7⁰ тепла посіла другу сходинку в ряду спостережень з 1945 року після 1960 року, коли середня температура місяця становила 2,7-3,1⁰ тепла.

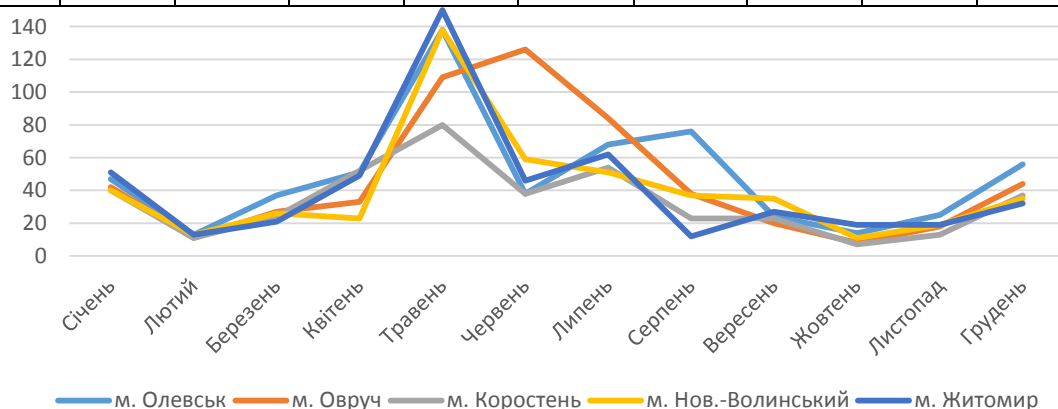
В більшості місяця переважала суха погода або дощі були неістотними, лише остання третина місяця видалася вологою – щодня відмічались опади різного фазового стану: дощу, мряки, льодяного дощу, снігу, мокрого снігу, снігових зерен. Кількість опадів за місяць склала 32-56 мм, що відповідає 70-113 % норми.

Атмосферні процеси протягом грудня були здебільшого малоактивними, що позначилось на незначній кількості небезпечних явищ погоди. Так, 22 та 24 грудня в теплому секторі південного циклону утворилися локальні тумани з видимістю 500 м в південній частині області та місті Житомирі, а 23 грудня – по всій території області.

Кількість опадів (мм)
за 2019 рік.

Таблиця 1.1.1

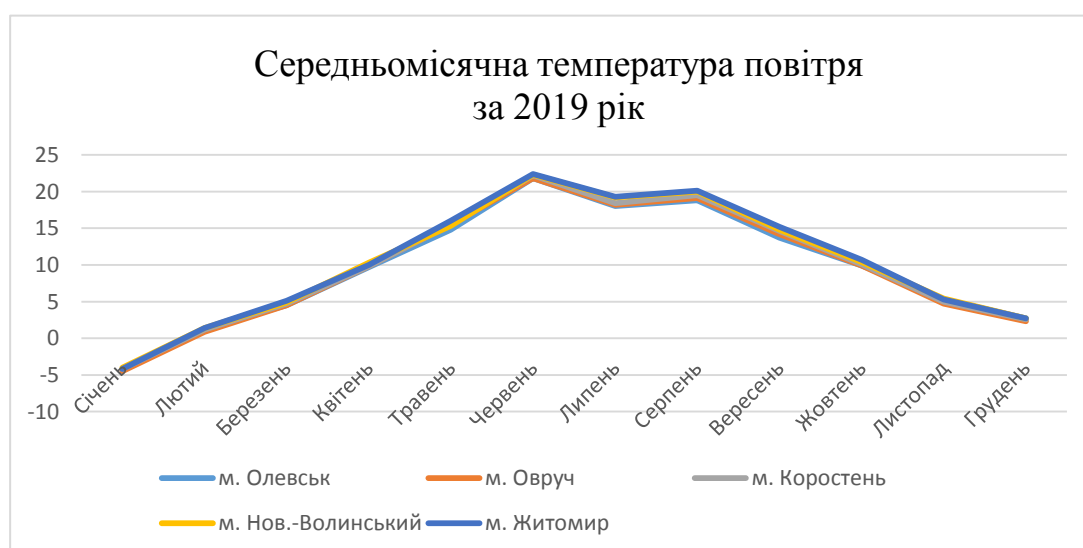
ісяці	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% норми
Січень	47	102	42	105	40	111	40	87	51	160
Лютий	13	35	11	33	11	33	13	34	13	46
Березень	37	99	27	78	24	71	26	71	21	66
Квітень	51	106	33	71	52	113	23	48	49	111
Травень	138	246	109	206	80	154	138	260	150	259
Червень	38	41	126	155	38	46	59	67	46	61
Липень	68	68	84	87	54	54	51	54	62	65
Серпень	76	109	38	54	23	30	37	49	12	16
Вересень	24	44	20	38	23	44	35	67	27	51
Жовтень	14	35	8	20	7	20	11	28	19	56
Листопад	25	51	18	35	13	28	19	41	19	43
Грудень	56	112	44	94	37	86	35	70	32	85
Рік	587	86	560	86	402	63	487	73	501	83

Середньомісячна температура повітря (C°) за 2019 рік.

Місяці	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	середня т-ра (C°)	відхил від норми	середня т-ра (C°)	відхил від норми	середня т-ра (C°)	відхил від норми	середня т-ра (C°)	відхил від норми	середня т-ра (C°)	Від-х хилен від нор.
Січень	-4,3	1,5	-4,5	1,7	-4,2	1,8	-4,0	1,6	-4,2	1,8
Лютий	1,3	5,7	0,9	5,7	1,2	5,8	1,4	5,6	1,4	6,0
Березень	4,5	4,3	4,5	4,6	4,7	4,7	4,9	4,6	5,1	5,2
Квітень	9,7	2,1	9,8	2,2	9,8	2,0	10,3	2,4	10,0	2,3
Травень	14,8	0,9	15,5	1,3	15,5	1,3	15,3	1,1	16,0	2,1
Червень	21,8	5,3	21,8	4,6	22,2	5,1	22,3	5,3	22,4	5,4
Липень	18,0	0,4	18,2	0,1	18,4	0,3	19,2	1,2	19,3	1,3
Серпень	20,4	2,1	19,1	1,8	19,5	2,1	20,0	2,7	20,1	2,7
Вересень	13,7	1,3	14,2	1,4	14,6	1,7	14,8	1,7	15,2	2,2
Жовтень	9,9	2,7	9,9	2,8	10,1	2,8	10,4	2,8	10,7	3,3
Листопад	5,3	3,4	4,7	3,2	5,0	3,2	5,4	3,3	5,3	3,5
Грудень	2,7	5,3	2,3	5,2	2,6	5,3	2,7	5,1	2,7	5,4
Рік	9,7	2,9	9,7	2,9	10,0	3,1	10,2	3,1	10,3	3,4

Таблиця 1.1.2.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Станом на 1 грудня 2019 року, згідно з даними Головного управління статистики, населення Житомирської області складає 1 209 272 осіб (2,9 % від населення країни). З них міського населення 59,1 %, а сільського 40,9 % відповідно. Найбільші населені пункти – м. Житомир (264 285 осіб), м. Бердичів (74 927 осіб), м. Коростень (62 894 осіб), м. Новоград-Волинський (55 795 осіб).

Природний приріст (скорочення) населення на 2019 рік склав - 7,8 осіб на 1 000. Або ж - 9 615 чоловік, з яких - 4 085 міського населення та - 5 530 сільського. За січень-листопад 2019 року кількість населення зменшилась на 10 921 особу за рахунок природного та міграційного скорочень - 9 337 та 1 584 особи відповідно.

У національному складі, станом на 2001 рік (коли востаннє об'єктивно збирали ці дані) переважали українці – 90,3 %. Росіяни складали 5 %, поляки – 3,5 %, білоруси – 0,4 %, євреї – 0,2 %. Великих місць компактного проживання національних меншин в області немає, хоча є незначна кількість сіл, де частка етнічних груп є дещо вищою, ніж у інших селах області.

Міграційні тенденції в області подібні до загальнонаціональних, можна виділити трудову міграцію до Києва (особливо східних районів) чи до країн Європи і ближнього зарубіжжя (Польща, Чехія), яка найчастіше не супроводжується зміною місця проживання.

Відповідно до Розпорядження КМУ №481-р від 15 квітня 2020 року було затверджено перспективний план формування територій громад Житомирської області, яким передбачено утворення 65 ОТГ.

Станом на 1 січня 2020 року в області утворено 59 об'єднаних територіальних громад. Площа вже сформованих ОТГ складає 68,46 % від загальної площі області та охоплює 69 % всього населення області (844 061 особа). Саме в Житомирській області станом на кінець 2019 року була найбільша в Україні ОТГ – Олевська міська, із загальною площею 2 010,9 км².

Розвиток економіки Житомирської області в останні роки демонструє нестійку динаміку, що підтверджує різну адаптованість галузей міського господарства до викликів сучасності, та має наслідком зниження рівня інвестиційно-інноваційної активності та конкурентоспроможності.

На загальну економічну ситуацію області в 2019 році продовжує негативно впливати несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура та ризики з боку зовнішніх факторів: агресія на сході країни з боку Російської Федерації, погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, згортання іноземними компаніями інвестиційних планів або перенесення термінів їх реалізації на майбутній період, дефіцит зовнішнього фінансування. Разом із несприятливими зовнішніми факторами є інфляційний тиск і підвищення внутрішнього інвестиційного попиту при зниженні реальних доходів населення.

Аналізуючи виконання Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області за 2019 р., слід відмітити, що обласна державна адміністрація будувала свою роботу відповідно до стратегічних напрямків реалізації положень Указів Президента України, Програми діяльності та постанов Кабінету Міністрів, якими визначені основні завдання по вирішенню найактуальніших економічних проблем, забезпечення соціальної і політичної стабільності, відповідальності за стан справ на місцях.

Діяльність облдержадміністрації у 2019 році була направлена на врівноваження соціально-економічних процесів та посилення позитивних тенденцій в усіх сферах обласного господарства, проведення зростаючого комплексу заходів підтримки малозахищених верств населення, здійснення модернізації інфраструктури та енергозбереження.

При цьому, пріоритетним в області було підвищення добробуту його мешканців, їх соціальний захист, перед усім на основі максимально ефективного використання наявних бюджетних ресурсів. Це створило певне підґрунтя для виконання соціальних зобов'язань перед населенням області.

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ГРОШОВІ ДОХОДИ ТА ЗАРОБІТНА ПЛАТА

За даними Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України та адміністративними даними державної служби упродовж 2019 року ситуація на ринку праці по Житомирській області склалася наступна:

До обласної служби зайнятості звернулися 40 083 осіб, які були зареєстровані як безробітні, зокрема 55,3 % (22 149 осіб) жінок та 44,7 % (17 934 осіб) чоловіків.

За сприяння служби зайнятості працевлаштовані безробітні громадяни за видами економічної діяльності а саме:

- надання інших видів послуг 11,2 %;
- будівництво 3,6 %;
- тимчасове розміщування й організація харчування 4,3 %;
- транспорт, складське господарство 5,0 %;
- сільське, лісове та рибне господарство 5,9 %;
- охорона здоров'я 6,4 %;
- державне управління й оборона 7,7 %;
- освіта 8,2 %;
- торгівля та ремонт 23,1 %;
- переробна промисловість 24,6 %.

За професійними групами профорієнтаційними послугами було охоплено:

- найпростіші професії 18,3 %;
- робітники з обслуговування устаткування та машин 16,8 %;
- професіонали, фахівці 15,9 %;
- працівники сфери торгівлі та послуг 15,7 %;
- службовці, керівники 12,4 %;
- кваліфіковані робітники з інструментом 9,6 %;

- технічні службовці 5,7 %;
- робітники сільського та лісового господарства 5,6 %.

Для підвищення конкурентоздатності на ринку праці до професійного навчання за направленням служби зайнятості було залучено 15,4 тис. осіб безробітних. Надано профорієнтаційні послуги 21,2 тис. осіб з 27 тис. запропонованих послуг.

Не поодинокі випадки зовнішньої трудової міграції та працевлаштування громадян України за кордоном. З одного боку міграції сприяла не дуже хороша економічна ситуація, відсутність реформ у країні, з другого боку скасування віз підштовхнуло українців, які стали більш активними.

У 2019 році послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордон надавали 16 суб'єктів господарювання.

Із загальної чисельності працюючих за кордоном 60 % складали чоловіки. Кожен четвертий з трудових мігрантів був віком від 36 до 45 років.

Кількість осіб, працевлаштованих за сприяння державної служби зайнятості становить 34,3 тис., що 425 осіб більше аналогічного періоду минулого року. При цьому, 63 % з них були працевлаштовані оперативнo до надання статусу безробітного. З числа колишніх безробітних кожний п'ятий знайшов роботу у сільському господарстві та у переробній промисловості: 15 % – в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті, 12 % - в освіті.

Кількість безробітних, працевлаштованих на нові робочі місця з компенсацією роботодавцю витрат в розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становила 304 особи (113 осіб, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці та 191 особа – працевлаштована суб'єктами малого підприємства в пріоритетних видах економічної діяльності).

Кількість безробітних, які отримали одноразову виплату допомоги по безробіттю та започаткували власну справу, зросла в 1,6 раз та становила 34 особи.

За сприяння державної служби зайнятості забезпечено тимчасову зайнятість 2,8 тис. громадян, зокрема, 1 450 осіб взяли участь у громадських роботах та 1 314 осіб в інших роботах тимчасового характеру. Найбільш поширені види громадських робіт: благоустрій та озеленення території, зон відпочинку; екологічний захист навколишнього середовища; супровід інвалідів по зору; роботи по догляду за громадянами у закладах соціальної сфери; роботи із соціально вразливими верствами населення; інші роботи соціального напрямку; впорядкування місць поховання та меморіалів захисників Вітчизни; будівельні та ремонтні роботи на об'єктах соціальної сфери; інформування населення про субсидії; впорядкування придорожніх смуг.

У 2019 році 44,6 тис. осіб, які шукають роботу, пройшли первинне профілювання, з них 24,2 тис. безробітних пройшли поглиблене профілювання.

Станом на 1 січня 2020 року, соціальний супровід після працевлаштування за підходом кейс-менеджменту здійснювався для 22 осіб.

З метою забезпечення професійного кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців, у 2019 році за сприяння державної служби зайнятості 4,3 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості становила 1 538 осіб. У Рівненському ЦПТО безробітні навчалися за професіями: перукар (перукар-модельєр), косметик, електрозварник ручного зварювання, токар, кухар та за напрямками «Підприємець-початківець» за дистанційною формою навчання, «Охорона праці для робітників сільськогосподарських підприємств», «Спеціальне навчання та повторна перевірка знань для працівників котелень», «Дотримання вимог охорони праці санітарії та гігієни в дитячих санаторно-оздоровчих комплексах».

Кількість осіб, охоплених профорієнтаційними послугами у 2019 році становила 131,2 тис. осіб, у т. ч. 39,8 тис. осіб, які мали статус зареєстрованого безробітного. Також, профорієнтаційними послугами було охоплено 43,3 тис. осіб, що навчаються у навчальних закладах різних типів, з них учні загальноосвітніх шкіл становили 40,5 тис. осіб.

Ваучер на навчання та підвищення кваліфікації у 2019 році отримали 14 осіб (у 2018 році – 5 осіб).

В умовах децентралізації надзвичайно важливим є продовження активної співпраці з об'єднаними територіальними громадами (ОТГ).

У 2019 році послуги державної служби зайнятості інформаційно-консультаційного змісту отримали 7,2 тис. мешканців об'єднаних територіальних громад.

Кількість безробітних станом на 1 січня 2020 року становила 14,4 тис., кількість отримувачів допомоги по безробіттю дещо зросла та становила 11,9 тис. осіб.

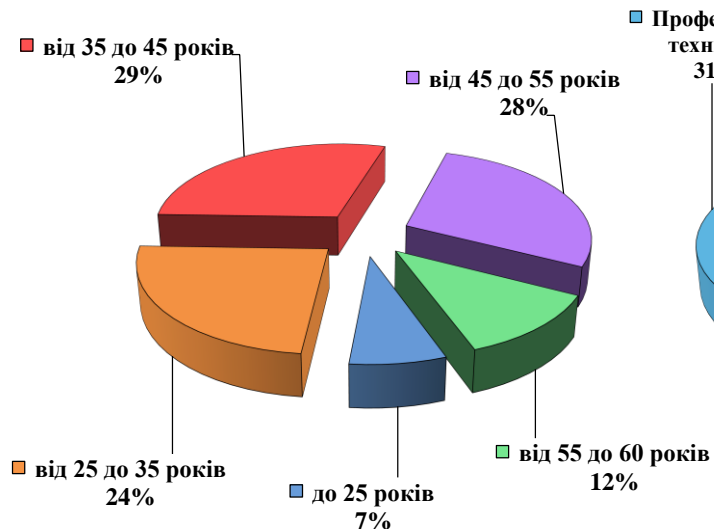
За статтю: у загальній кількості зареєстрованих безробітних, чоловіки становили – 6,2 тис. осіб (або 43 %), жінки – 8,2 тис. осіб (або 57 %).

За віковими групами: 40 % зареєстрованих безробітних були у віці понад 45 років; 31 % – у віці до 35 років; 29 % – у віці від 35 до 45 років.

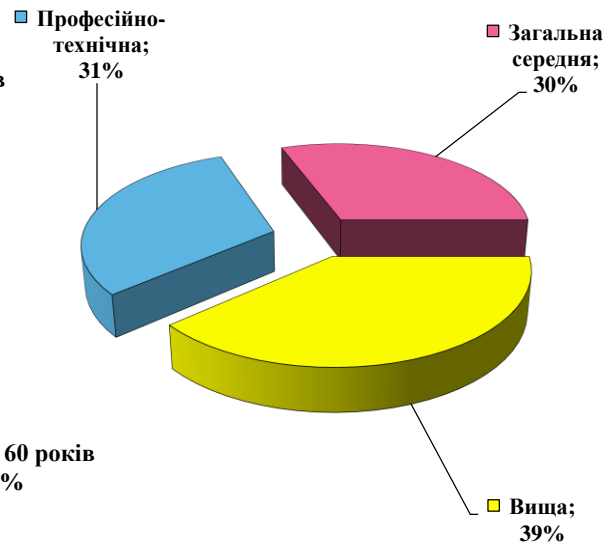
За освітою: 39 % зареєстрованих безробітних мали вищу освіту, 31 % – професійно-технічну, 30 % – загальну середню освіту.

Розподіл зареєстрованих безробітних, станом на 1 січня 2020 року

За віковими групами

За освітою

За видами економічної діяльності: серед зареєстрованих безробітних кожний четвертий раніше був зайнятий у сільському, лісовому та рибному господарстві, 19 % - у переробній промисловості, 16 % - у державному управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні, 15 % - у торгівлі та ремонті, 5 % – у сфері охорони здоров'я, 4 % – на транспорті.

За професійними групами: серед зареєстрованих безробітних переважають представники найпростіших професій та особи без професії, робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин, працівники сфери торгівлі та послуг, державні службовці та керівники.

Кількість вакансій, заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, станом на 1 січня 2020 року становила 2,2 тис. одиниць.

Середній розмір заробітної плати у вакансіях становив - 6 024 грн. (на 1 січня 2019 року – 5 161 грн.), у 80 % вакансій розмір заробітної плати – вище мінімальної.

За видами економічної діяльності: більшість вакансій налічується на підприємствах переробної промисловості (28 %), оптовій та роздрібній торгівлі (15 %), державному управлінні (11 %), транспорті (8 %), освіті (7 %), охороні здоров'я (5 %), сільському, лісовому та рибному господарстві (4 %).

За професійними групами: найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників з інструментом (24 %), робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (20 %); працівників сфери торгівлі та послуг (17 %).

Державна служба зайнятості впроваджує електронні сервіси з використанням інтернет-технологій щодо надання соціальних послуг громадянам та роботодавцям. Станом на 1 січня 2020 року створено

2 667 електронних кабінетів роботодавців та 577 електронних кабінетів шукачів роботи.

У 2019 році послугами державної служби зайнятості скористалося 1 456 безробітних з числа військовослужбовців, які брали участь в антитерористичній операції (операції об'єднаних сил) (далі – АТО (ООС)), з них 219 осіб з інвалідністю. Допомогу по безробіттю отримували 1 369 учасників АТО (ООС).

Серед учасників АТО (ООС), зареєстрованих у державній службі зайнятості, 56 % – особи віком до 35 років, 30 % – особи від 35 до 45 років, 14 % – старше 45 років.

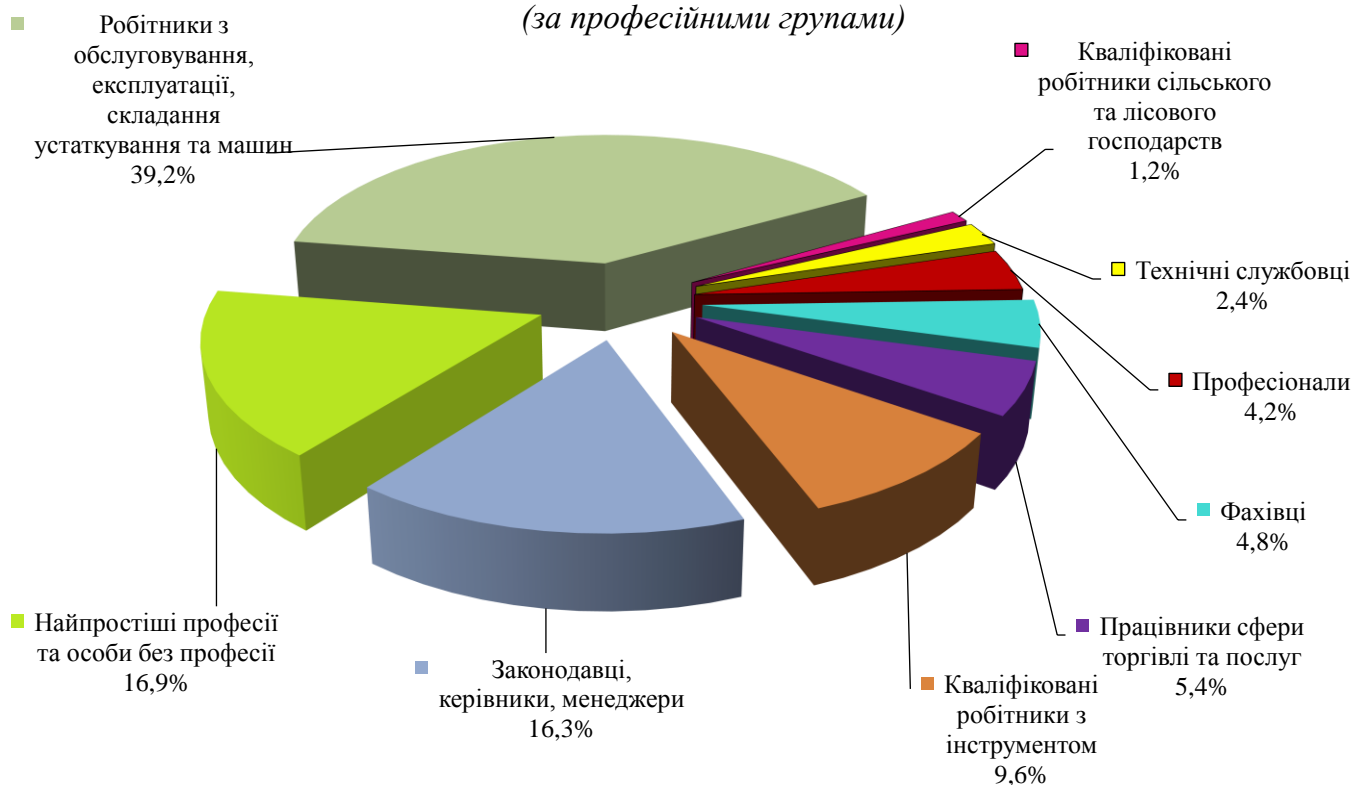
Розподіл за освітою безробітних з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО (ООС) є наступним: особи з вищою становлять 41 %; з професійно-технічною освітою – 36 %; з початковою та середньою – 23 %.

За сприяння державної служби зайнятості у січні-грудні 2019 року отримали роботу 346 учасників АТО (ООС).

Структура робочих місць, на які були працевлаштовані учасники АТО (ООС) є наступною:

За розділами класифікацій професій: 39 % працевлаштувалися на місця робітників з обслуговування, експлуатації, складання устаткування і машин; 17 % – на місця найпростіших професій; 16 % – на місця керівників, менеджерів.

Структура працевлаштованих безробітних, з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО (ООС), у січні-грудні 2019 року
(за професійними групами)

За видами економічної діяльності: 31 % працювали у переробній промисловості; 14 % – у оптовій та роздрібній торгівлі; 13 % – у сільському, лісовому та рибному господарстві.

Структура працевлаштованих безробітних, з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО (ООС), у січні-грудні 2019 року
(за окремими видами економічної діяльності)

У січні-грудні 2019 року до громадських та інших робіт тимчасового характеру залучено 43 учасники АТО (ООС).

Для забезпечення відповідності професійно-кваліфікаційного рівня вимогам роботодавців професійне навчання за направленням державної служби зайнятості проходили 54 учасники АТО (ООС).

Станом на 1 січня 2020 року, статус безробітного отримували 526 осіб з числа учасників АТО (ООС), з них 489 осіб отримували допомогу по безробіттю. Середній розмір допомоги по безробіттю становив 6 060 грн., що на 27 % більше, ніж станом на 1 січня 2019 року.

У 2019 році отримували послуги державної служби зайнятості 229 внутрішньо переміщених осіб, які отримали довідку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб», з них 156 осіб мали статус безробітного.

Державна служба зайнятості сприяла працевлаштуванню 62 внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Безробітні з числа ВПО були працевлаштовані за направленням державної служби зайнятості у переробній промисловості, у сферу оптової та роздрібної торгівлі, сільському, лісовому та рибному господарстві, постачанні електроенергії, газу, пари, охороні здоров'я та надання соціальної допомоги, освіті, державному управлінні й обороні, професійній, науковій та технічній діяльності, будівництві.

За направленням служби зайнятості професійне навчання проходили вісім безробітних з числа ВПО.

Станом на 1 січня 2020 року статус безробітного мала 61 ВПО, з них

53 особи отримували допомогу по безробіттю (середній розмір якої становив

2 624 грн.).

Безробітними з числа переселенців є, у переважній більшості, представники жіночої статі (66 %).

Середня заробітна плата в області станом на грудень 2019 року становить 8 624 грн, що у 42,2 % вище рівня мінімальної заробітної плати (4 173 грн). Індекс реальної заробітної плати у грудні 2019 року порівняно з листопадом 2019 року становив 113,3 %, з груднем 2018 року – 109,9 %.

Сума заборгованості з виплати заробітної плати на 1 січня 2020 року порівняно з 1 січня 2019 року збільшилась в 1,8 раз або на 4,9 млн грн, і становила 11,2 млн грн.

Середня заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у 2019 році

(у розрахунку на одного штатного працівника, грн).

Таблиця 2.1.1

Вид діяльності	Січень-березень	Квітень-червень	Липень-вересень	Жовтень-грудень
Усього	6874	7883	7457	8624
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	8199	8006	8448	8677
Промисловість	7612	8154	8148	9743
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	8163	9142	9400	9753
Переробна промисловість	7630	8047	8069	9348
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	7615	8646	7996	12982
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	5971	6036	6408	7582
Будівництво	6027	6980	7062	8522
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6228	6866	7027	7638
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7021	7534	7905	7837
Тимчасове розміщування й організація харчування	4579	4132	4274	4789
Інформація та телекомунікації	8181	8442	9278	9599
Фінансова та страхова діяльність	10582	10690	10607	13887
Операції з нерухомим майном	4897	5095	5282	5784
Професійна, наукова та технічна діяльність	6054	6662	6917	8151
Діяльність у сфері адміністративного	5702	6459	6200	6920

та допоміжного обслуговування				
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8424	10283	9610	12757
Освіта	6219	8692	6810	7492
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5145	5803	5275	6537
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4923	5806	5254	6322
Надання інших видів послуг	6706	7152	6431	7573

Індекси споживчих цін у грудні 2019 року
(у % до грудня 2018 року)

Індекс споживчих цін є показником зміни в часі цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. За даними Державної служби статистики України у 2019 році інфляція на споживчому ринку становила 104,1 %.

Порівняння індексу інфляції за 2019 рік з попереднім			
	2018	2019	Різниця (%)
січень	101,5	101,0	-0,5
лютий	100,9	100,5	-0,4
березень	101,1	100,9	-0,2
квітень	100,8	101,0	0,2
травень	100,0	100,7	0,7
червень	100,0	99,5	-0,5
липень	99,3	99,4	0,1
серпень	100,0	99,7	-0,3
вересень	101,9	100,7	-1,2
жовтень	101,7	100,7	-1,0
листопад	101,4	100,1	-1,3
грудень	100,8	99,8	-1,0
За рік	109,8	104,1	-5,7

Динаміка індексу інфляції у 2019 році (зростаючим підсумком)

2. СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Як зазначається в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, забруднення повітря є одним з основних факторів ризику для здоров'я, пов'язаних з навколишнім середовищем. Чим нижче рівні забруднення повітря, тим менше серцево-судинних і респіраторних захворювань як в тривалій, так і в короткостроковій перспективі.

На сьогодні рівень забруднення атмосферного повітря міст і промислових регіонів є високим, незважаючи на спад виробництва в Україні та зниження обсягів викидів стаціонарних джерел у 2019 році по Україні на 49,198 тис. т або на 2,0 % у порівнянні з 2018 роком.

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити також деяке зменшення загальної кількості викидів від стаціонарних джерел в атмосферне повітря в 2018 році у порівнянні з минулим роком. Обсяг викидів стаціонарними джерелами в 2019 році становив 12,73 тис. т., що на 2,04 % менше ніж у 2018 році.

Одночасно спостерігається збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел області, що в 2019 році склали 60,74 тис. т. - на 0,765 тис. т або 1,2 % більше ніж в минулому році.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать теплове та енергетичне устаткування, промислові підприємства, добувна та обробна галузь господарства, всі види транспорту.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно

впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Зазначені речовини надходять в повітря від котелень, які працюють на твердому паливі, добування та переробки корисних копалин, виробництва мінеральної продукції, діяльності виробництва та оброблення деревини та ін.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

У 2019 році в атмосферу області надійшло 73,44 тис. т. забруднюючих речовин, що на 0,439 тис. т. (0,7 %) менше ніж у 2018 році.

На стаціонарні джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в 2019 році припало майже 17,3 % сумарних обсягів забруднення повітря області, на пересувні (автомобільний, залізничний, авіаційний, водний транспорт та виробнича техніка) – 82,7 % (табл. 2.1)

У 2019 році за даними Головного управління статистики у Житомирській області від підприємств, узятих на державний облік відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 №1655 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря», у повітряний басейн області від стаціонарних джерел викидів (без урахування викидів діоксиду вуглецю) надійшло 12,73 тис. т забруднюючих речовин, що на 0,292 тис. т менше ніж у 2018 році.

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території, що склав в Житомирській області відповідно 60,2 кг/чол. (97,7 кг/чол. по Україні) та 2,46 т/км² (при 6,82 т/км² по Україні).

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 0,427 т/км² проти 4,265 т/км² в середньому по Україні (22 місце по Україні).

В розрахунку на душу населення щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення області склала 10,4 кг/чол. проти 58,5 кг/чол. в середньому по Україні (19 місце серед областей країни).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел Житомирської області в порівнянні із показником по Україні у 2019 році.

Таблиця 2.1.1.1

Регіон	Кількість викидів			Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на одну особу, кг
	тис. т	у % до 2018 р.	у % до підсумку		
Україна	2459,5	98,0	100,0	4265,4	58,5
Житомирська	12,7	98,2	0,5	427,0	10,5

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел наведена в таблиці 2.2. та проілюстровано на діаграмі 1 та діаграмі 2.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1.1.2

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис. т на млн. грн)
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2010	87,49	18,38	69,11	2941,2	68,41	0,0039
2011	86,81	19,01	67,79	2913,1	68,19	-
2012	85,74	18,49	67,25	2882,3	67,34	0,0036
2013	88,44	17,21	71,23	2965,1	70,05	0,0035
2014	77,42	10,93	66,49	2597,9	61,64	0,0026
2015	69,70	8,98	60,72	2336,8	55,7	0,0018
2016	69,84	9,27	60,57	2343,6	55,9	0,0015
2017	74,45	10,33	64,12	2498,3	60,01	0,0012
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	-*

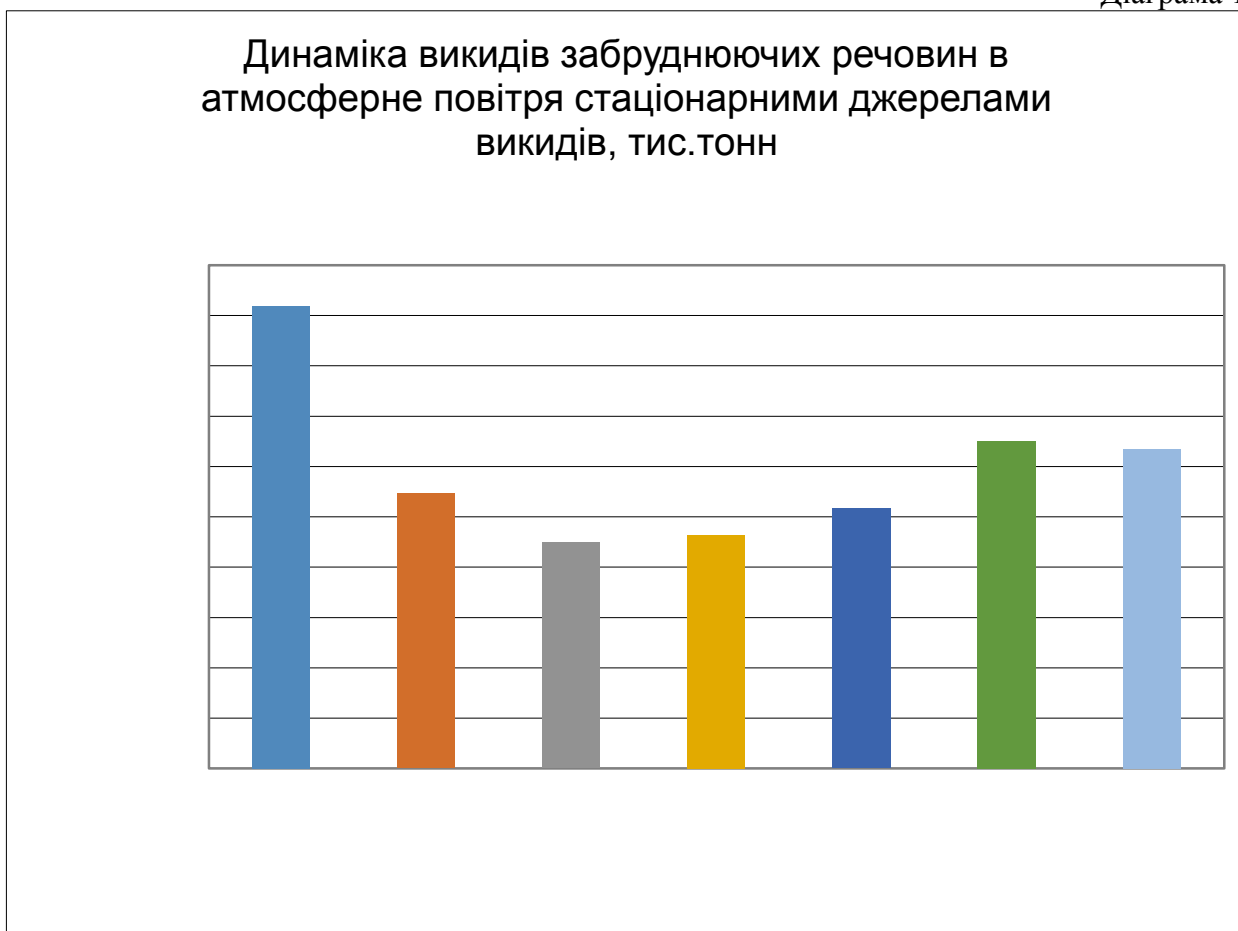
_* Значення валового регіонального продукту за 2019 рік на офіційному вебсайті Держстандарту відсутня

Автотранспорт, як і раніше є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Житомирської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання до 50–80 % внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак - і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Серед токсичних компонентів, які викидаються автотранспортом 73 % становлять оксиди вуглецю, 11 % - неметанові леткі органічні сполуки, 13 % - оксиди азоту, 1,6 % - сажа, 1,4 % - сірчистий ангідрид. Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно-застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел

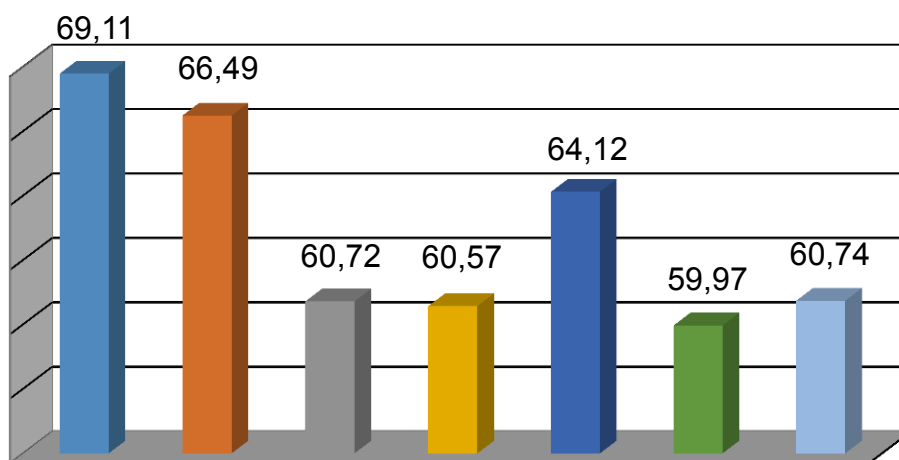
Діаграма 1

Динаміка викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел

Діаграма 2

Динаміка викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел

Динаміка викидів основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря у 2015-2019 році.

таблиця 2.1.1.3

	Обсяги викидів, т					У % 2019 до 2018 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6	7
Усього, т	8984,8	9272,5	10334,2	12970,6	12734,7	98,2
у тому числі						
метали та їх сполуки	13,9	14,1	18,1	13,9	14,1	101,3
з них						
свинець	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	98,7
нікель	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100
хром	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	96,5
метан	1708,6	2356,4	2438,7	3712,8	3492,6	109,9
неметанові леткі органічні сполуки	565,3	492,8	475,1	512,7	531,4	215
оксид вуглецю	1518,3	1554,1	1810,5	2438,6	2344,6	92,3
діоксид та інші сполуки сірки	1018,0	938,9	1025,4	1000,3	752,5	94,1
з них						103,7
діоксид сірки	996,5	921,6	1007,2	981,2	735,1	96,1
сполуки азоту	1607,7	1694,7	1885,3	2023,9	2024,8	75,2
з них						
діоксид азоту	1427,4	1472,1	1560,4	1659,2	1561,2	74,9
оксид азоту	51,6	27,4	16,2	19,2	6,9	100
аміак	121,5	194,6	307,4	344,9	455,5	
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	2543,2	2213,5	2672,0	3259,2	3542,5	94,1
інші	9,8	8,0	9,1	9,2	32,2	36,1

Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	132,1
--------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-------

Аналіз динаміки викидів за окремими компонентами показав відсутність однозначного темпу зниження чи збільшення викидів у період 2015-2019 р.р.

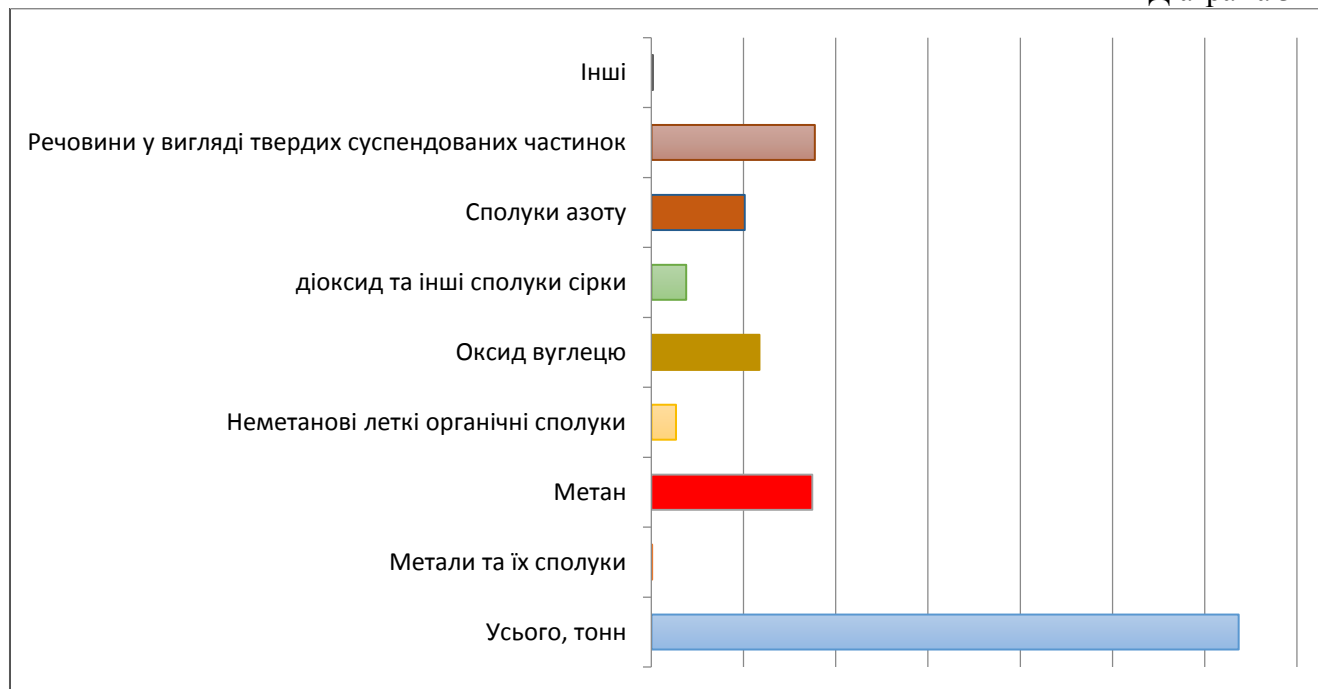
Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2019 році становив 12 734,7 т, з яких, зокрема, метан (3 492,6) та сполуки азоту (1 561,2 т) належать до парникових газів. Крім цих речовин, в атмосферне повітря надійшло 0,7 млн т діоксиду вуглецю.

Щодо компонентного складу викидів (%) у минулому році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,8 та 27,4% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди оксиду вуглецю – 18,41 %, сполук азоту – 15,89 % та сполук сірки – 6,1 %,

Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2019 році за окремими компонентами проілюстровано діаграмою 3.

Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2019 році за окремими компонентами, тис. т.

Діаграма 3

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (діоксид сірки, діоксид азоту) за 2000, 2015 – 2019 роки.

Таблиця 2.1.1.4

	Обсяги викидів діоксиду сірки				
	у тому числі		у розрахунку		
	усього, тис.т	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг

2000	2,5	2,3	0,2	1,7	82,3
2015	1,8	1,0	0,8	1,5	61,0
2016	0,9	0,9	...	0,7	30,9
2017	1,0	1,0	...	0,8	33,8
2018	1,0	1,0	...	0,8	32,9
2019	0,7	0,7	...	0,6	24,6

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

	Обсяги викидів діоксидів азоту				
	у тому числі			у розрахунку	
	усього, тис.т	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2000	5,4	2,3	3,1	3,8	1,8
2015	9,1	1,4	7,7	7,3	3,1
2016	1,5	1,5	...	1,2	49,4
2017	1,6	1,6	...	1,3	52,3
2018	1,7	1,7	...	1,4	55,6
2019	1,6	1,6	...	1,3	52,3

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області зменшився в 2019 році у порівнянні із 2018 роком на 1,85 % і склав 12,7 тис. т.

Оцінюючи стан забруднення атмосферного повітря підприємствами в містах та районах Житомирської області необхідно відмітити, що найбільший внесок у забруднення атмосфери області складають: м. Житомир - 1,626 тис. т, Новоград-Волинський район – 2,112 тис. т, Коростенський район - 1,316 тис. т., Попільнянський район – 1,038 тис. т. Це забруднення склало відповідно 12,77 %, 16,59 %, 10,34 %, 8,15 % від загального обсягу по області (табл. 2.5).

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах та містам області, тис. т.

Таблиця 2.1.2.1

Назва населених пунктів	2000	2015	2016	2017	2018	2019	Внесок у загальний викид %
Всього	12,3	8,985	9,272	10,334	12,97	12,73	100
м. Житомир	2,147	1,281	1,296	1,420	1,538	1,626	12,77
м. Бердичів	1,458	0,240	0,234	0,251	0,209	0,182	1,43
м. Коростень	1,182	0,628	0,550	0,574	0,800	0,681	5,35

м. Малин	1,05	0,260	0,249	0,234	0,304	0,411	3,22
м. Новоград-Волинський	0,711	0,125	0,193	0,194	0,243	0,256	2,01
Андрушівський	0,302	0,114	0,102	0,148	0,151	0,175	1,37
Баранівський	0,759	0,097	0,355	0,661	0,640	0,832	6,54
Бердичівський	0,062	1,193	1,191	0,732	1,370	0,741	5,81
Брусилівський	0,007	0,013	0,012	0,012	0,020	0,039	0,30
Ємільчинський	0,094	0,156	0,098	0,085	0,087	0,076	0,59
Житомирський	0,19	0,678	0,601	0,602	0,591	0,449	3,53
Коростенський	0,652	0,306	0,312	0,494	1,147	1,316	10,34
Коростишівський	0,233	0,122	0,092	0,124	0,090	0,052	0,41
Лугинський	0,093	0,012	0,007	0,076	0,039	0,053	0,41
Любарський	0,052	0,011	0,008	0,022	0,060	0,100	0,79
Малинський	0,087	0,233	0,215	0,467	0,684	0,652	5,12
Народицький	0,003	0,019	0,0001	0,001	0,009	0,0002	0,00
Нов.-Волинський	0,224	0,711	1,204	1,428	2,337	2,112	16,59
Овруцький	0,879	0,315	0,342	0,292	0,263	0,268	2,11
Олевський	0,209	0,037	0,043	0,066	0,047	0,056	0,44
Попільнянський	0,228	0,916	0,967	1,110	1,113	1,038	8,15
Пулинський	0,215	0,004	0,004	0,018	0,004	0,154	1,21
Радомишльський	0,227	0,194	0,207	0,213	0,213	0,286	2,25
Романівський	0,254	0,364	0,335	0,165	0,117	0,145	1,14
Ружинський	0,052	0,294	0,267	0,253	0,214	0,131	1,03
Хорошівський	0,488	0,422	0,249	0,303	0,166	0,247	1,94
Черняхівський	0,141	0,100	0,044	0,273	0,251	0,481	3,78
Чуднівський	0,299	0,140	0,096	0,114	0,265	0,174	1,37

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в порівнянні з 2018 роком відбулося у 12 районах та містах області, але найсуттєвіше зниження за обсягом викидів у Бердичівському (на 0,629 тис. т або 54,09 %), Новоград - Волинському (на 0,225 тис. т або 90,37 %), Житомирському (на 0,142 тис. т або 75,97 %) районах, у місті Коростень (на 0,119 тис. т або 85,13 %).

Одночасно спостерігалось збільшення порівняно з минулим роком обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у 16 районах та містах області, але найсуттєвіше у Черняхівському (на 0,230 тис. т або 191,63 %), Баранівському (на 0,192 тис. т або 130 %), Коростенському (на 0,169 тис. т або 114,73 %), Пулинському (на 0,150 тис. т або 3850 %) районах та м. Новоград-Волинському (на 0,107 тис. т або 135,20 %) (табл. 2.6).

Порівняльний аналіз обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по районах та містам області
у 2019 р. до 2018 р. (тис. т).

Таблиця 2.1.2.2

	Обсяги викидів, тон	Обсяги	Збільшення/
--	---------------------	--------	-------------

	у 2019 р.	у 2018р.	викидів у 2019р. до 2018р. %	зменшення у 2019 р. проти 2018 р., тис. т
м. Житомир	1,626	1,538	105,72	0,088
м. Бердичів	0,182	0,209	87,08	-0,027
м. Коростень	0,681	0,800	85,13	-0,119
м. Малин	0,411	0,304	135,20	0,107
м. Новоград-Волинський	0,256	0,234	109,40	0,022
Андрушівський	0,175	0,151	115,89	0,024
Баранівський	0,832	0,640	130,00	0,192
Бердичівський	0,741	1,370	54,09	-0,629
Брусилівський	0,039	0,020	195,00	0,019
Ємільчинський	0,076	0,087	87,36	-0,011
Житомирський	0,449	0,591	75,97	-0,142
Коростенський	1,316	1,147	114,73	0,169
Коростишівський	0,052	0,090	57,78	-0,038
Лугинський	0,053	0,039	135,90	0,014
Любарський	0,100	0,059	169,49	0,041
Малинський	0,652	0,684	95,32	-0,032
Народицький	0,0002	0,009	2,22	-0,009
Новоград-Волинський	2,112	2,337	90,37	-0,225
Овруцький	0,268	0,263	101,90	0,005
Олевський	0,056	0,047	119,15	0,009
Попільнянський	1,038	1,113	93,26	-0,075
Пулинський	0,154	0,004	3850,00	0,150
Радомишльський	0,286	0,213	134,27	0,073
Романівський	0,145	0,117	123,93	0,028
Ружинський	0,131	0,214	61,21	-0,083
Хорошівський	0,247	0,166	148,80	0,081

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається сільське, лісове та рибне господарство – більше 34 % від загального; переробна промисловість – 24,23 %, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 19,28 %, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,47 %, викиди забруднюючих речовин яких складають більше майже 85 відсотків від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Дещо меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування і складає відповідно 3,84 та 3,40 % від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря за видами економічної діяльності у 2019 році.

Таблиця 2.1.3.1

№ з/п	Види економічної діяльності	Кол за КВЕД-2010	Обсяги викидів *	
			тис. т	% до підсумку
1	2		3	4
	Усього		12,7347	100,0
1	За видами економічної діяльності, у т.ч.	A		
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	B	4,3656	34,28
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	C	2,4552	19,28
1.3	Переробна промисловість	D	3,1114	24,43
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	E	0,4892	3,84
1.5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	F	0,0849	0,67
1.6	Будівництво	G	0,0816	0,64
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт а/т засобів і мотоциклів	H	0,1347	1,06
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	I	0,8235	6,47
1.9	Інформація та телекомунікації	J	0,0024	0,02
1.10	Фінансова та страхова діяльність	K	0,0653	0,51
1.11	Операції з нерухомим майном	L	0,0966	0,76
1.12	Професійна, наукова та технічна діяльність	M	0,0075	0,06
1.13	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	0,1515	1,19
1.14	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	0,4330	3,40
1.15	Освіта	P	0,2095	1,65
1.16	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	0,2149	1,69
1.17	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,0079	0,06

* від стаціонарних джерел забруднення.

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області протягом двох останніх років залишаються ПП «Галекс Агро» викиди в атмосферне повітря якого складають біля 71 % від викидів Новоград-Волинського району та Філія УМГ «Київтрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» викиди якого складають 93 % викидів Бердичівського району. Частка викидів забруднюючих речовин цих підприємств до загального обсягу викидів склала відповідно 11,68 та 5,42 %.

Значне збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря спостерігається у Пулинському районі області за рахунок викидів в атмосферу в результаті діяльності сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «ВП НАДІЯ», що склали 98,5 % від загального обсягу викидів по району.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2019 рік.

Таблиця 2.1.3.2

Назва об'єкту	Усього викидів, т/рік	Частка викидів забруднюючої речовини	
		до заг-го обсягу викидів, %	до заг-го обсягу викидів міста або району, %

ПП «Галекс-Агро» (Новоград-Волинський р-н)	1483,92	11,68	70,23
Філія УМГ «Київтрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» (Бердичівський р-н)	688,44	5,42	92,98
ТОВ «Агровест Груп» (Баранівський р-н)	514,65	4,05	61,83
ПАТ ТК «Граніт» (Коростенський р-н)	419,38	3,30	31,86
ТОВ «Сігнет-Мілк» (Попільнянський р-н)	417,06	3,28	40,16
ПАТ «Малинський КДЗ» (Малинський р-н)	355,70	2,80	54,45
ТОВ «Бехівський гранітний кар'єр» (Коростенський р-н)	325,22	2,56	24,7
ТОВ «Церсаніт Інвест» (Новоград-Волинський р-н)	276,16	2,17	13,07
КП «Житомиртеплокомуненерго» міської ради м.Житомир	233,87	1,84	14,38
ТОВ «Юнігран» (Малинський район)	198,21	1,56	30,38
ВП ПРАТ «Коростенський завод МДФ» (м. Коростень)	195,99	1,54	28,79
ПСП «Україна» (Попільнянський р-н)	193,51	1,52	18,63
ДП «ДАН-МІЛК» (Черняхівський р-н)	188,54	1,48	39,21
ТОВ «ВО "ПАПІР-МАЛ"» (м.Малин)	181,10	1,43	44,12
ПАТ «БІО МЕД СКЛО» (м.Житомир)	177,33	1,40	10,9
ТОВ «ДФУ АГРО» (Коростенський р-н)	176,31	1,39	13,39
ТОВ «Сігнет-Центр» (Попільнянський р-н)	175,07	1,38	16,86
ТОВ «Житомирський картонний комбінат» (м.Житомир)	164,62	1,30	10,12
Макарівська КЕЧ району (Радомишльський р-н)	162,91	1,28	56,88
ТОВ «ВП НАДІЯ» (Пулинський р-н)	152,08	1,20	98,49
ТОВ «Новоград-Волинський КДЗ» Нов.-Волинський р-н	151,18	1,19	7,16
АТ «Коростенський кар'єр» (Коростенський р-н)	146,33	1,15	11,11

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Однією з найважливіших умов успішної боротьби з транскордонним забрудненням повітря є наявність достовірної і повної інформації про стан навколишнього середовища і руху потоків забруднювачів.

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані вимагає від сторін здійснення обміну наявною інформацією про викиди забруднювачів повітря, що були здійснені з площ (за узгодженою мережею квадратів 50×50 км), дані про потоки забруднювачів повітря через національні кордони і за узгоджені періоди.

Керівним органом спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенції 1979 року розроблені та направлені сторонам Конвенції керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП.

На території Житомирської області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2017 та 2018 роках оцінювався як низький.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Атмосферне повітря є найважливішим і найнеобхіднішим компонентом навколишнього природного середовища. Воно, як невичерпний природний ресурс, необхідне для життя людей, тварин, рослин, більшості мікроорганізмів і, навіть, підводних мешканців. Наприклад, відомо, що без харчування людина може прожити до п'яти тижнів, без води - до п'яти днів, а без повітря - лише до п'яти хвилин. Водночас, кисень, що входить до складу атмосфери, є не тільки головним фактором життя, а й невід'ємним компонентом при згорянні палива у різноманітних технологічних установках і двигунах внутрішнього згорання.

Атмосфера є кліматоутворюючим середовищем на планеті, а її стан на певній території формує місцеві погодні умови.

Найбільш поширеними забруднювачами атмосфери є: оксид вуглецю CO_2 , діоксид сірки SO_2 , оксид азоту NO_2 , вуглеводні C_xH_y та пил.

Не менш шкідливим є радіаційне забруднення атмосфери.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи атмосфера була середовищем поширення радіоактивних ізотопів на значні відстані.

На даний час радіоактивне забруднення атмосфери радіоактивними елементами чорнобильського походження на території області відбувається переважно внаслідок лісових пожеж на радіоактивно-забруднених і радіаційно-небезпечних землях.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для живих організмів посідає одне з перших місць. Це обумовлено в першу чергу тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найбільш широке розповсюдження та випадають у різні середовища. Наприклад, атмосферні опади дають до 10 % забруднення водних об'єктів, значно забруднюють ґрунти. Крім того, людина споживає за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні повітря набагато більше, ніж води і їжі.

В той же час, природа поставила істотні захисні бар'єри для шкідливих

речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, не забезпечивши таким же надійним захистом легені. Забруднення повітря супроводжується утворенням стійких аномалій забруднювачів у ґрунтах, воді та рослинах.

Основними викидами в нашій області є діоксид сірки, оксиди азоту, пил (аерозолі) та оксид вуглецю. Окиси азоту знищують рослинність. Встановлено, що в лісі, наприклад, липа росте до 150 років, а на вулицях міст - відповідно 45 і 50 років. Для рослин шкідливі такі забруднювачі повітря, як сполуки сірки, окис вуглецю, хлор і вуглеводи. Відмічено випадки загибелі рослин поблизу цементних заводів. Проникаючи у продихи і всередину листків, цементний пил утруднює їх функції, руйнує хлорофіл і ніби «спалює» тканини рослин.

Живі організми надзвичайно чутливі, як до діоксиду сірки, так і до сірчистої та сірчаної кислот, що утворюються при контакті цього оксиду з вологою в атмосфері. Діоксид сірки розноситься на великі відстані, випадаючи в остаточному підсумку у вигляді кислотних дощів.

В нашій області протягом останніх років не зафіксовано осадів з кислою реакцією (рН був у межах 6,9-7,2).

Особливу небезпеку для навколишнього середовища поряд з іншими мають канцерогенні сполуки, зокрема, такі високотоксичні речовини, як бенз(а)пирен і свинець. Підраховано, що з вихлопними газами в атмосферу потрапляє 25-7 % свинцю, що знаходиться у паливі. Причому, біля 40 % часток

свинцю у відпрацьованих газах мають діаметр менше 5 мкм і здатні тривалий час знаходитися в завислому стані, проникати з повітрям в організм людини.

За минулі роки в області не виявлено чіткої кореляції між рівнями забруднення довкілля і рівнем захворюваності.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.

У повітряний басейн області (без урахування викидів діоксиду вуглецю) надійшло 12,73 тис. т забруднюючих речовин. Із загальної кількості викидів речовини, що належать до парникових газів, становили: метану – 3,49 тис. т, а також в атмосферу надійшло 640,7 млн т діоксиду вуглецю.

Визначальний вплив на стан довкілля області мають підприємства, зосереджені у місті Житомир та Новоград-Волинського району якими викинуто в повітря стаціонарними джерелами відповідно 12,7 % (1,62 тис. т) та 16,6 % (2,11 тис. т) забруднюючих речовин від загального викиду суб'єктів області.

Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед, виконання природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів.

Підприємства, установи, організації, діяльність яких пов'язана з негативним шкідливим впливом на атмосферне повітря, повинні вживати

заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, забезпечувати безперебійну та ефективну роботу очисного обладнання. Одним із головних напрямків природоохоронних технологій, спрямованих на захист атмосфери, є очистка газоподібних відходів перед їх викидом в атмосферу. Також, переведення транспортних засобів на безпечніші види палива, забезпечення постійного контролю за якістю палива на нафтопереробних підприємствах та автозаправних станціях, а також ефективне впровадження роботи контрольно-регулювальних і діагностичних пунктів та комплексних систем перевірки нормативів екологічної безпеки транспортних засобів призведе до мінімізації забруднення атмосферного повітря викидами від пересувних джерел забруднення.

Згідно з наказом Державної статистичної служби України від 06.07.2018 № 124 статистичною формою 2-ТП (повітря) за 2018 рік не передбачено звітність про заходи щодо скорочення обсягів викидів в атмосферу, тому інформація про наявність та виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів підприємствами області відсутня.

3. Зміна клімату

3.1. Тенденції зміни клімату

Клімат Житомирської області помірно-континентальний. Минулий 2019 рік був теплим та із значним недобором опадів. Усереднені температурні показники у всіх місцях перевищували норму. Середня температура 2019 року виявилася на 2,9-3,4⁰ вищою за кліматичну норму і становила 9,7-10,3⁰. Така висока середня річна температура повітря на Житомирщині спостерігалася вперше з 1945 року.

Найбільше перевищення середньої місячної температури, в порівнянні з кліматичною нормою, було в лютому – на 5,6-6,0. Найтеплішим місяцем року був червень, середня місячна температура якого на рівні 21,8-22,4⁰, з перевищенням норми на 4,6-5,4⁰ стала рекордною за період спостережень з 1945 року. Аномально теплим був грудень, який виявився теплішим за норму на 5,1-5,4⁰, а його середня температура дорівнювала 2,3-2,7⁰ тепла. Найвищі показники температури року відмічені в липні (33-35⁰) та серпні (32-35⁰). Найхолодніший місяць року – січень, із середньою температурою повітря 4,0-4,5⁰ морозу та мінімумами холодного сезону – 12-16⁰ морозу.

Опади розподілялись по території області нерівномірно, в більшості місяців року їх було недостатньо. Особливо сухими видалися: лютий – 33-46 %, жовтень – 20-56 %, листопад – 28-51 % норми. Найбільше опадів було у травні – 154-260 % норми. Загальна кількість опадів за рік склала 402-587 мм, що відповідає 63-86 % норми.

За даними спостережень метеостанцій Житомирської області протягом 2019 року спостерігалось 88 небезпечних метеорологічних явищ I рівня небезпеки (НМЯ I) та 5 стихійних метеорологічних явищ II рівня небезпеки (СМЯ II).

4. Стан водних ресурсів

Фото 4.1. Річка Тетерів, м. Житомир

4.1. Водні ресурси та їх використання

Водний об'єкт - природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро, водосховище, ставок, канал, а також водоносний горизонт).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області станом на 01.01.2020 року загальна площа земель водного фонду становить 205,68 тис. га (6,9 % від території області - 2 990 тис. га), в тому числі під водосховищами та ставками - 20,886 тис. га, під річками та струмками - 7,21 тис. га, під озерами та іншими природними замкнутими водоймами - 0,691 тис. га, під штучними водотоками (каналами, колекторами, канавами) - 19,834 тис. га, під прибережними захисними смугами - 55,865 тис. га та під болотами - 101,194 тис. га.

На території області протікає 2 822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км.

В структурі гідрографічної сітки області 8 середніх річок: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км. Малих річок довжиною понад 10 км - 329, їх загальна довжина становить 6 692 км, малих річок довжиною менше 10 км є 2 493, їх загальна довжина 7 062 км.

4.1.1. Загальна характеристика

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей. Лише Гуйва, Гнилоп'ять та Роставиця беруть початок в Вінницькій області, Случ в Хмельницькій та Здвиж в Київській області і приносять незначні транзитні ресурси.

Середня величина річкового стоку складає 3 300 млн м³, з них на території області формується 2 800 млн м³ води.

Прогнозні запаси підземних вод становлять - 242,498 млн м³ та затверджені експлуатаційні - 86,845 млн м³.

Найбільші за довжиною річки в суббасейні середнього Дніпра: Тетерів – протяжність у межах області 276 км та площею водозбору 10 981 км² та її притока р. Гнилоп'ять протяжністю 95 км та площею водозбору 1 312 км²; річка Ірша -126 км, площа водозбору 3 064 км² та Ірпінь - 43 км, площа водозбору 897 км².

В області нараховується 54 водосховища, загальною площею 7,7 тис. га та сумарним об'ємом більше 1 млн м³. Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах. Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку, тому на них уже не доцільно будувати нові водойми. Разом з тим, відсутні водосховища достатньої ємності на річках Случ, Уборть, Словечна, Норинь, Уж та Тетерів (нижче м. Житомира).

В області побудовано 1 827 ставків сумарним об'ємом 176,98 млн м³.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30-60 %. Загальна кількість озер в області -10 шт., площа дзеркала яких становить 323,8 га.

Першочерговими завданнями сьогодення є забезпечення всебічної економії води, відтворення та утримання в належному стані водних ресурсів, забезпечення інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Основні показники використання і відведення води (млн м³).

Таблиця 4.1.1.1

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	206,3	207,8	111,7	104,6	110,2	111,1	110,7
у тому числі для використання	158,1	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	158,1	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78
виробничі потреби	46,1	49,69	42,87	39,62	42,51	44,94	45,86
побутово-питні потреби	25,54	24,94	21,86	21,90	22,96	22,61	20,70
зрошення	-	-	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	1,503	1,297	1,674	1,55	1,774	2,217	2,222
ставково-рибне господарство	84,96	81,61	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	15,95	15,34	13,04	15,20	14,09	13,65	12,38
Загальне водовідведення з нього	160,0	161,6	69,76	66,36	74,41	75,02	73,64
у поверхневі водні об'єкти	157,7	159,3	67,57	63,99	72,01	72,53	71,32
у тому числі							
забруднених зворотних вод	3,272	3,271	2,565	2,384	1,995	2,066	1,894
з них без очищення	0,012	0,79	0,009	0,019	0,098	0,020	0,07

нормативно очищених	36,28	32,81	30,53	30,88	32,27	31,36	30,46
нормативно чистих без очистки	118,2	123,2	25,58	23,26	28,02	29,30	28,21
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	141,3	128,08	136,9	104,0	89,48	99,70	93,0
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	75,46	81,27	76,79	73,06	68,36	69,66	67,84
Потужність очисних споруд	106,5	105,7	105,0	102,6	101,6	101,5	101,6

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Гідрографічна мережа Житомирської області розміщена в районі річкового басейну річки Дніпро, у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %), або 16, 58 тис. км² та середнього Дніпра (44 %) – 13,20 тис. км².

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

БУВР Прип'яті протягом року було надано 1 105 пропозицій територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 488 - наданих в оренду, 54 - водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

Водозабезпеченість стоком на одну людину у 2019 році становила – 0,9 тис. м³/чол.

За даними державного водообліку за 2019 рік з водних об'єктів області всього забрано 110,7 млн м³ води, із них з поверхневих джерел - 89,35 млн м³ (81 %), підземних 21,35 млн м³ (19 %), що на 0,4 млн м³ менше за попередній рік (111,10 млн м³).

4.1.3 Водокористування та водовідведення

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води - 81 % та підземні води - 19 %.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2019 році було забрано 69,08 млн м³, або 62,4 % від загального водозабору області.

В галузевій структурі водокористування на промисловість приходить 18 % забраної води (20,33 млн м³), комунальне господарство – 37 % (40,78 млн м³), сільське і рибне господарство – 44 % (48,72 млн м³).

Всього за 2019 рік у поверхневі водні об'єкти відведено 71,31 млн м³ зворотних вод, із них із них категорії: «нормативно-чисті без очистки» – 28,21 млн м³, «нормативно очищені на очисних спорудах» - 30,46 млн м³,

«недостатньо очищені» - 1,825 млн м³, «забруднені без очистки» - 0,07 млн м³ та «не категоризованих» – 10,74 млн м³ зворотних (стічних) вод.

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2019 рік.

Таблиця 4.1.3.1

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води , всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн м ³	110,7	89,32	21,38
	% від загального забору	100	81	19
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн м ³	90,26	77,93	12,33
	% від загального забору	100	86	14
Суббасейн Прип'яті	млн м ³	20,44	11,39	9,05
	% від загального забору	100	56	44

Забір, використання та відведення води 2019 рік (млн м³).

Таблиця 4.1.3.2

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти			
			всього	з них забруднених зворотних вод		
р. Дніпро в тому числі	110,7	68,78	71,31	1,894		
р. Тетерів	69,08	43,63	43,96	1,800		
р. Прип'ять	20,44	11,47	15,48	0,094		
р. Ірша	12,56	6,438	8,336	0,275		
р. Гнилоп'ять	6,504	4,468	3,304	0,569		
р. Уж	11,85	5,746	10,66	0,011		
р. Рось	17,04	11,28	9,65	-		
р. Гуйва	4,168	2,392	1,837	0,359		
р. Случ	7,541	5,064	4,368	0,061		
р. Ірпінь	4,113	2,407	2,213	-		
р. Уборть	0,514	0,414	0,181	-		
р. Унава	3,727	2,249	2,213	-		
р. Желонь	0,378	0,104	0,276	0,022		
р. Словечно	0,154	0,138	-	-		
Разом по області:	110,7	68,78	71,31	1,894		

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2019 рік (млн м³).

Таблиця 4.1.3.3

Галузь економіки	Викорис- тано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневідводні об'єкти		
		побутово- питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	0,300	0,021	0,279	-	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	2,659	0,049	2,611	0,254	-	-
Хімічна та нафто- хімічна промисловість	0,015	0,003	0,013	-	-	-
Машинобудування	0,122	0,075	0,047	0,016	-	-
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	27,11	19,09	8,017	29,70	1,894	0,070
Сільське господарство	30,0	0,045	27,73	26,83	-	-
Харчова промисловість	2,874	0,193	2,681	0,931	-	-
Транспорт	0,287	0,187	0,0099	0,065	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	1,111	0,131	0,981	8,317	-	-
Інші галузі	4,302	-	3,4911	5,197	-	-
Всього	68,78	20,70	45,86	71,31	1,894	0,07

Забір, використання та відведення води 2019 рік.

Таблиця 4.1.3.4

№ з/п	Назва підприємства	Загальний забір води за 2019 рік, тис. м³	Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис. м³	% втрат питної води	
				2018	2019
1	ДКП «Малин Енергоінвест» (водозабір № 1)	1174,4	484	45,4	41,2
2	КП «Новоград-Волинської міської ради» ВУВКГ	2797,1	914,4	32,7	32,7
3	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	26024	8617,1	35,5	33,1

4	КП «Водоканал» м.Овруч	603,2	146,4	20,2	24,3
5	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	716,3	180,1	21,5	25,1
6	МКП «Бердичівводоканал»	3549,1	851,0	24,5	24,0
7	Будинкоуправління № 3 Житомирської КЕЧ району, смт Озерне	467,2	107,9	31,0	23,1
8	Коростенське КП «Водоканал»	2670,6	518,1	19,6	19,4

4.2. Забруднення поверхневих вод

Протягом 2019 року скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 127 точкових джерел. Загалом відведено 71,31 млн м³ стічних вод, із них 32,285 млн м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 115 підприємств загальною потужністю 101,6 млн м³ та 50 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневі водні об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 90,00 млн м³).

Загалом у 2019 році у поверхневі водойми відведено 1,894 млн м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,172 млн м³ (3,6 %) менше порівняно з 2018 роком.

Скидання зворотних вод (млн м³ на рік).

Таблиця 4.2.1

Таблиця 7.2.

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:		
			У поверхневі водні об'єкти	У підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунгосп
1	2	3	4	5	6	7	8
2019	О	Басейн р. Дніпро	30,46	-	3,323	-	27,04
	НО		0,07	-	-	-	0,07
	НДО		1,825	-	-	-	1,825
	НЧБО		28,21	-	0,613	26,83	0,766
	Разом по області		71,31	-	14,67	26,83	29,70
	В тому числі						
	О	Басейн р. Тетерів	24,27	-			
	НО		0,07	-	-	-	0,07
	НДО		1,731	-	-	-	1,731
	НЧБО		12,34	-			
	Разом по області		43,96	-			
	О	Басейн р. Прип'ять	6,189	-			
	НО		-	-	-	-	-
	НДО		0,094	-	-	-	0,094
	НЧБО		4,004	-			

Разом по області		15,48	-			
О	Басейн р. Ірша	2,902	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,275	-	-	-	0,275
НЧБО		0,091	-			
Разом по області		8,336	-			
О	Басейн р. Гнилоп'ять	1,400	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,569	-	-	-	0,569
НЧБО		1,189	-			
Разом по області		3,304	-			
О	Басейн р. Уж	3,881	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,011	-	-	-	0,011
НЧБО		2,169	-			
Разом по області		10,66	-			
О	Басейн р. Рось	-	-	-	-	-
НО		-	-	-	-	-
НДО		-	-	-	-	-
НЧБО		9,85				
Разом по області		9,85				
О	Басейн р. Гуйва	0,194	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,359	-	-	-	0,359
НЧБО		1,284	-			
Разом по області		1,837	-			
О	Басейн р. Случ	2,247	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,061	-	-	-	0,061
НЧБО		1,714	-			
Разом по області		4,368	-			
О	Басейн р. Ірпінь	-	-	-	-	-
НО		-	-	-	-	-
НДО		-	-	-	-	-
НЧБО		2,213	-			
Разом по області		2,213	-			
О	Басейн р. Уборть	0,060	-			
НО		-	-	-	-	-
НДО		-	-	-	-	-
НЧБО		0,121	-			
Разом по області		0,181	-			
О	Басейн р. Унава	-	-	-	-	-
НО		-	-	-	-	-
НДО		-	-	-	-	-
НЧБО		2,213	-			
Разом по області		2,213	-			
О	Басейн р. Желонь	-	-	-	-	-
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,022	-	-	-	0,022

НЧБО		-	-	-	-	-
Разом по області		0,276	-			

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

За результатами аналітичного контролю у 2019 році визначено 18 підприємства, які скинули в поверхневі водні об'єкти стічні води з порушенням встановлених нормативів гранично-допустимого скиду.

До найбільших точкових джерел забруднення в суббасейні річки Прип'ять відносяться: Любарське комунальне підприємство «Добробут»; комунальне підприємство «Водоканал» Першотравневої селищної ради Овруцького району та комунальне підприємство «Баранівкамиськводоканал».

В суббасейні середнього Дніпра: товариство з обмеженою відповідальністю «Комплекс екологічних споруд» м. Бердичів; Коростишівське міське комунальне підприємство «Водоканал»; будинкоуправління № 3 Житомирської квартирно-експлуатаційної частини району смт Озерне Житомирського району; комунальне підприємство «Іршанське комунальне підприємство» смт Іршанськ Хорошівського району та Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, смт Городок Радомишльського району.

Обсяги забруднюючих речовин за 2019 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 23,0 тис. т, що на 1,6 тис. т. більше порівняно із попереднім роком.

Порівняно з 2018 роком зменшилось надходження у поверхневі водойми наступних забруднюючих речовин:

- хлоридів на 74 т (1,8 %) – в основному за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 57,7 т, КП Новоград-Волинської міської ради ВУВКГ на 12,4 т, Вакулинчуківського СКП на 4,0 т та КП «Водоканал» Ємільчинської селищної ради на 2,9 т;

- нітратів на 58 т (6,7 %) – за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 56,2 т та ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 8,6 т;

- нітритів на 2 т (3,4 %) – в основному за рахунок їх зменшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 4,4 т;

- біологічного споживання кисню на 56 т (12,9 %) - за рахунок її зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 14,3 т;

- хімічного споживання кисню на 39 т (3,3 %) - за рахунок її зниження у зворотних водах КП Новоград-Волинської міської ради ВУВКГ на 10,3 т; Коростишівського МКП «Водоканал» на 152 т та Вакуленчуківського СКП на 4,4 т. Разом з тим фіксується ріст органічного забруднення за показником ХСК на 215,7 т по КП «Житомирводоканал», на 18,0 т по Коростенському КП «Водоканал» та 11,1 т по КП «Водоканал» Ємільчинської селищної ради;

- фосфатів на 6,8 т (5,2 %) - за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» - 4,11 т; ТОВ «КЕС» на 1,15 т; КП Новоград-Волинської міської ради ВУВКГ на 0,19 т; КП «Головино-Добробут» на 0,14 т; фабрики банкнотного паперу м. Малин на 0,15 т та КП «Водоканал» Ємільчинської селищної ради на 0,35 т. Разом з тим по Коростенському КП «Водоканал» фіксується ріст фосфатів на 0,33 т.

- СПАР на 0,08 т (2,8 %) в основному за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,05 т та фабрики банкнотного паперу м. Малин на 0,01 т.

При цьому відведено більший обсяг наступних забруднюючих речовин:

- сульфатів на 138 т (6,7 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 289,3 т. Разом з тим зменшився їх вміст у зворотних водах Коростенського КП «Водоканал» на 18,0 т; ТОВ «КЕС» на 27,5 т; фабрики банкнотного паперу м. Малин на 14,7 т; КП «Водоканал» Овруцької МР на 26,5 т; КП Новоград-Волинської міської ради ВУВКГ на 13,3 т; будинкоуправлінню № 3 смт Озерне на 28,3 т та Любарському КП «Добробут» на 2,6 т;

- сухого залишку на 1700 т (13,9 %) – за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 1665,3 т; КП «Водоканал» Овруцької МР на 130,4 т; ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 44,5 т та будинкоуправлінню № 3 смт Озерне на 11,4 т. Фіксується зниження сухого залишку по Коростенському КП «Водоканал» на 100,2 т та КП Новоград-Волинської міської ради ВУВКГ на 48,6 т.

- хрому загального на 0,39 т (88,4 %) – за рахунок їх визначення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,5 т.

- міді на 0,067 т (197 %) – за рахунок її визначення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,07 т;

- цинку на 1,192 т – за рахунок її визначення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 1,192 т.

Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти (т на рік).

Таблиця 4.2.1.1

Рік	Водний об'єкт	Разом	Скидання забруднюючих речовин						
			В тому числі						
			БСК	ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти
1	2	3	4	5	2	7	8	9	10
2019	Басейн р. Дніпро Разом по області	16709,72	379	1148	229	937	124,6	13890	2,119
	в тому числі:								
	Басейн р.Тетерів	14984,01	334	864	203	829	111,9	12640	2,107

Басейн р.Прип'ять	1725,653	45	284	26	107	12,64	1251	0,013
Басейн р.Ірша	1081,873	25	118	18	29	2,872	889	0,001
Басейн р.Гнилоп'ять	1774,352	27	156	28	14	5,234	1544	0,118
Басейн р.Уж	818,297	19	164	23	25	7,29	580	0,007
Басейн р.Рось	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р.Гуйва	436,043	14	60	10	15	1,043	336	-
Басейн р.Случ	890,338	25	117	3	80	5,333	660	0,005
Басейн р.Ірпінь	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р.Уборть	13,2	-	1	-	1	0,20	11	-
Басейн р.Унава	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р.Желонь	3	-	2	1	-	-	-	-

Типи очищення зворотних вод у 2019 році (млн м³).

Таблиця 4.2.1.2

Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд			
		Разом	Біол. очистка	Фіз.- хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта		
Басейн р. Дніпро	72,53	31,36	29,08	-	2,282	101,5	90,19		
Разом по області:	72,53	31,36	29,08	-	2,282	101,5	90,19		

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2019 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 127 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 71,31 млн м³, із них 1,894 млн м³ забруднених.

Скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти здійснили 18 підприємств (2018 рік - 17 підприємств). Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (100 %).

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (32,285 млн м³) 94 % були відведені в поверхневі водні об'єкти як «нормативно чисті» (30,46 млн м³), решта 6 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,825 млн м³).

В рамках виконання «Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних та гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у створах спостережень».

Моніторинг поверхневих вод у межах області проводиться на 8 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

За результатами аналітичних визначень рівень забруднення поверхневих вод у порівнянні з минулим роком істотно не змінився, у зв'язку із маловодним роком визначався ріст вмісту заліза загального по усіх створах.

Необхідні першочергові заходи щодо покращення якісного стану поверхневих вод на найближчі роки:

1. Охорона поверхневих і підземних вод від забруднення.
2. Відродження і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та заходи боротьби із шкідливою дією вод.
3. Паспортизація малих та середніх річок.
4. Вирішення на законодавчому рівні проблеми всебічної екологічної освіти громадян і пропаганди екологічної інформації.
5. Проведення реконструкції очисних споруд каналізації, 15 підприємств житлово-комунального господарства відводять зворотні (стічні) води з порушенням гранично-допустимого скиду.
6. Проведення ремонтів водопровідних мереж, так як втрати свіжої води при транспортуванні становлять 30,2 % від загального забору води житлово-комунальною галуззю.

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять, у межах компетенції, здійснює контроль за якістю поверхневих вод у транскордонному створі з республікою Білорусь на р. Уборть, 122 км від гирла, с. Рудня Хочинська.

Якість води визначалась щоквартально за 21 показником, 13 із них - основні хімічні та фізико-хімічні показники визначені постановою Кабінету

Міністрів України від 19.09.2018 № 758 та 8 показників, що можуть вплинути на якість питної води.

За результатами аналізів вміст розчиненого кисню знаходився на рівні 8,72-10,24 мгО₂/дм³. Показники, які характеризують органічне забруднення порівняно з 2018 роком зросли: ХСК 41,8 до 50,19 мгО₂/дм³, а БСК₅ з 3,50 до 3,68 мгО₂/дм³.

За середніми показниками порівняно з минулим роком у р. Уборть відмічається ріст заліза загального з 1,46 до 2,098 мг/дм³, що обумовлено впливом болотних вод водозбірною басейну, який містить багато органомінеральних сполук заліза, у зв'язку з чим для р. Уборть характерна висока кольоровість води, яка у поточному році підвищилась до 105-260 градусів, для порівняння, в інших річках області вона складає 35-45 градусів.

Вміст марганцю знизився з 0,15 до 0,088 мг/дм³. Сполуки органічних елементів знаходились у межах норми: нітроген амонійний становив 0,17-0,66 мг/дм³, нітроген нітритний 0,004-0,02 мг/дм³, нітроген нітратний 0,28-0,81 мг/дм³, фосфор ортофосфатів 0,01- 0,03 мг/дм³.

Головні іони у межах норми: сульфати - 26,0-45,0 мг/дм³; хлориди - 13,0-17,0 мг/дм³.

4.3. Якість поверхневих вод

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб визначені «Програмою державного моніторингу вод в частині проведення Держводагентством спостережень на транскордонних ділянках водотоків, визначених відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах» та «Програмою державного моніторингу вод в частині проведення Держводагентством спостережень на масивах поверхневих вод, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення», затвердженими наказом Держводагентства України від 11.06.2019 року № 336.

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за звітний рік (в одиницях кратності відповідних ГДК).

Таблиця 4.3.1.1

Місце	Показники складу та властивостей
-------	----------------------------------

спостереження за якістю води	завислі речовини	БСК ₅	мініралізація	сульфати	хлориди	амоній сольовий	нітрати	нафтопродукти	ХСК	розчинений кисень	фосфати	цинк	марганець	фториди	залізо	нітри	мідь
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Контрольні створи водного об'єкту господарсько-побутового призначення:																	
р.Тетерів, права притока р. Дніпро																	
р.Тетерів, 259 км від гирла, в-ще «Відсічне», питний в/з м.Житомира	-	1,10	0,26	0,07	0,070	0,11	0,01	-	2,58	3,0	0,0	0,0	1,0	-	1,53	0,0	-
р.Ірша, ліва притока р.Тетерів																	
р.Ірша, 93км від гирла, Іршанське в-ще, питний в/з смт.Іршанська, смт. Нова Борова	-	0,92	0,24	0,102	0,07	0,07	0,0	-	1,91	2,71	0,0	0,0	0,65		1,08	0,0	0,0
р.Ірша, 31км від гирла, Малинське в-ще, питний в/з м.Малина	-	1,0	0,29	0,18	0,08	0,07	0,0	-	2,11	2,77	0,01	-	1,55		1,25	0,0	-
р.Возня, права притока р.Ірша																	
р.Возня, 8 км від гирла, Вознянське в-ще, питний в/з м.Малина	-	0,94	0,25	0,08	0,07	0,1	0,0	-	2,0	2,32	0,01	-	1,71		1,94	0,0	-
р.Случ, права притока р.Горинь																	
р.Случ, 203 км від гирла, Н-Волинське в-ще питний в/з м.Н-Волинський	-	1,03	0,35	0,09	0,09	0,1	0,0	-	2,1	2,5	0,01	-	1,14	-	1,6	0,0	-
р.Уж, права притока р.Прип'ять																	
р.Уж, 172 км від	-	0,9	0,20	0,1	0,07	0,1	0,0	-	1,9	2,5	0,0	-	1,4	-	3,2	0,050	-

гирла, в/з м.Коростеня																	
р.Гнилоп'ять, права притока р.Тетерів																	
р.Гнилоп'ять, 59 км від гирла питний в/з м.Бердичева	-	1,33	0,4	0,1	0,14	0,17	0,0	-	3,26	2,7	0,02	0,0	1,11	-	1,3	0,0	-
Контрольні створи водного об'єкту рибогосподарського призначення:																	
ОБРВ (1990 р.)*	25	3,0		100	300	0,5	40	0,05	50		2,14		0,01		0,1	0,08	0,001 до фону
р.Уборть, права притока р.Прип'ять																	
р.Уборть, 122 км від гирла, с.Рудня Хочинська Олевський р-н	-	1,6	0,19	0,36	0,0	0,26	0,9	-	3,3	2,3	0,17	-	8,8	-	21,0	0,14	-

4.4. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Протягом 2019 року окремими водокористувачами проведені конкретні заходи щодо недопущення забруднення поверхневих водних об'єктів, а саме:

ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м. Бердичів - проведено переобладнання другої секції аеротенка в чотирьохкоридорному біореакторі за рахунок власних коштів на суму 1,5 млн грн. та проведена чистка відкритого каналу скиду зворотних (стічних) вод в р. Гнилоп'ять на суму 3,0 тис. грн. Обсяг недостатньо-очищених зворотних вод порівняно з 2018 роком зменшився на 10,7 тис. м³.

Хорошівське житлово-комунальне підприємство - розробка проектної документації на реконструкцію очисних споруд каналізації з внесенням в даний проект сучасної технологічної очистки та знезараження на суму 114,56 тис. грн.

Комунальне підприємство «Житомирводоканал» – проведено ремонт насоса СД 2400/75, ремонт засувки аварійного скиду D=500 та 800 мм та ремонт засувки D=500 та 600 мм в середині ГКН станції пров. Гонти, 16 а та ремонт насосного обладнання СД 450/56 ФГ 800/32, електрообладнання ремонт засувки аварійного скиду D=900 мм та запірної арматури D=300 мм в середині КНС «Парникова» вул. Парникова, 28. Крім того проведені ремонтні роботи на КНС «Богунія» вул. Богунська, 27 та КНС «Короленко» вул. Короленко, 42, що дало можливість зменшити обсяг скиду забруднених зворотних вод без очистки у р. Кам'янка, притоку р.Тетерів на 10,2 тис. м³.

Загалом у 2019 році із переліку підприємств забруднювачів вибуло Березівське багатофункціональне комунальне підприємство «Каскад», с. Березівка Житомирського району і КП «Водоканал» Ємільчинської селищної ради.

4 підприємства допустили порушення регламенту роботи очисних споруд та скинули у поверхневі водойми недостатньо-очищені зворотні води:

- Новоборівське житлово-комунальне підприємство, Хорошівський район - відведено в р. Ірша, притоку р.Тетерів 22,7 тис. м³/рік недостатньо-очищених зворотних вод;

- Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району (А 3258), м. Радомишль - відведено в р.Тетерів 4,0 тис. м³/рік недостатньо-очищених зворотних вод;

- КП «Експлуатація штучних споруд» м.Житомир - відведено в р. Кам'янка, притока р.Тетерів 13,7 тис. м³/рік недостатньо-очищених та 9,4 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод;

- КП «Баранівкамиськводоканал» - відведено в р. Случ 23,6 тис. м³ недостатньо-очищених зворотних вод.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

Фото 5.1. Поліський природний заповідник.

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Біологічне різноманіття - різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюцій органічного світу. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо.

Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід’ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Географічне положення, орографічні та кліматичні особливості Житомирської області зумовили формування на її території різноманітної рослинності, яка закономірно змінюється з півночі на південь.

Рослинний світ Житомирщини характеризується великою різноманітністю дикорослих компонентів і є джерелом цінних рослинно-сировинних ресурсів: лікарських, технічних, вітамінних тощо. На її території водиться близько трьох тисяч видів тварин, із них 131 занесений до Червоної книги України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 7 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки» рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Площі земельних угідь – складових національної екологічної мережі за роками (тис. га).

Таблиця 5.1

Категорії землекористування	2015	2016	2017	2018	2019
Землі природоохоронного призначення	136,5	136,5	136,5	137,07	137,6
Сіножаті та пасовища	315,1	312,1	312,1	311,9	311,9
Землі водного господарства (рибні ставки)	19,99	19,99	19,99	19,99	19,99
Землі водного фонду	55,4	55,4	55,4	55,4	55,4
у т.ч. площа рибних ставків	13,12	16,9	16,9	16,9	16,9
Землі оздоровчого призначення	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Землі рекреаційного призначення	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Землі історико-культурного призначення	-	-	-		
Ліси	1094,3	1096,39	1096,39	1096,19	1096,09

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенне навантаження - показник величини постійного узагальненого впливу людської діяльності на біогеоценозні, ландшафтні, зональні, гірські, океанічні, інші екосистеми та на біосферу загалом, які зумовлюють певні (маловідчутні, відчутні чи декструкційні) зміни в їхній структурно-функціональній організації. Починаючи із минулого сторіччя, природа Житомирської області під дією антропогенних факторів зазнала значних змін.

Велика концентрація населення в більшості промислових районів області, розміщення промислових комплексів і військових об'єктів та їх

об'єднання в єдину структуру призвели до побудови численних шляхів сполучень, прокладання трубопроводів, ліній електропередач; що суттєво змінило ландшафти й місця існування дикої флори і фауни.

У складі області налічується 23 райони, 5 міст обласного і 6 – районного значення, 46 селищ міського типу, 1 625 сільських населених пунктів – всього понад 1 680 населених пунктів.

Основними джерелами забруднення довкілля на Житомирщині продовжують залишатися промислові атмосферні викиди.

Забруднення довкілля призводить до включення забруднюючих речовин до біохімічних ланцюгів рослин і тварин та їх хронічної інтоксикації.

У результаті широкомасштабних осушувальних робіт значних втрат зазнали водно-болотні угіддя Полісся, які перебувають під загрозою зникнення.

Лісові масиви області є одними із найбільш постраждалих в Україні. Ситуація в лісових масивах, що зазнали радіаційного забруднення, залишається складною: неможливе ведення лісового господарства в повному обсязі, продовжується накопичення радіоізотопів в деревині, лісових продуктах, лікарській сировині. А без проведення, наприклад, рубок догляду за лісом погіршується санітарний стан лісових масивів та умови росту деревостанів, зменшується приріст, збільшується пожежна небезпека. На сьогоднішній день технічна експлуатація цих лісів обмежена і вони в основному виконують водозахисні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні функції.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Сучасна ситуація у Житомирській області є такою, як і в Україні в цілому, таким чином, що рідкісні види відомі переважно в тих районах, де їх вивчають. Для ілюстрації цієї теми науковцями Поліського філіалу Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації проведено порівняльний аналіз реперезентативності рідкісних видів в околицях м. Житомира (найкраще флористично вивчений район) та п'яти лісостепових районах Житомирщини - Чуднівському, Любарському, Бердичівському, Ружинському, Брусилівському (найменше вивчені райони). Результати цього аналізу наочно демонструють, що з 147 рідкісних видів судинних рослин Житомирської області в околицях м. Житомира відомий 101 вид, в той же час, у наведених вище районах відомі лише 26 видів. На підставі вивчення стану та загроз рослинному, як складової біологічного різноманіття, науковцями області запропоновані першочергові завдання з вивчення й охорони рідкісних видів судинних рослин, а саме:

- вивчення біологічного різноманіття лісостепової частини Житомирської області та виявлення у цьому регіоні рідкісних видів судинних рослин;

- вивчення репрезентативності мережі об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області у відношенні до рідкісних видів судинних рослин і флори області в цілому;
- пошуки у типових місцезростаннях популяцій видів, які нині вважаються зниклими в області, відомих за старими даними, з метою їх заповідання;
- заповідання ряду популяцій рідкісних видів, які заслуговують на індивідуальну охорону і яким загрожує зникнення;
- моніторинг за станом популяцій рідкісних видів.

Основними заходами щодо зниження загроз біологічному різноманіттю є зменшення суцільного вирубування лісів, рекреаційного навантаження, випасання худоби та витоптування нею рослин, заготівлі біоресурсів із медичною й харчовою метою, екологічно вмотивоване ведення сільського і промислового виробництва, протидія браконьєрству й забрудненню навколишнього середовища. Отже, як свідчить практика, найбільш ефективними способами збереження видів природної фауни, флори і локальних популяцій є організація у місцях їхнього зростання заповідників, заказників та інших категорій об'єктів природно-заповідного фонду, широка просвітницька робота, введення системи заохочень.

5.1.4. Формування національної екологічної мережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради V скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широкі смуги значної протяжності формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько - Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів), повністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 5.2.

Складові структурних елементів екологічної мережі.

Таблиця 5.1.4.1

№ з/п	Одиниці вимірювання територіально-господарського устрою	За-га-ль-на площа, тис. га	За-га-ль-на площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та інші лісовкриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Житомирська область	2982,7	1831,19*	137,601	30,3	101,2	163,3	55,4	1096,39	0,1	0,5	0,1	38,3	312,1	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

5.1.5. Біологічна безпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Житомирщини стає біологічна безпека при поводженні з генетично модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід урахувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля, наслідків генно-інженерних маніпуляцій. Досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біологічної безпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Аналіз поняття «біобезпека» тісно пов'язаний із проблемою її забезпечення. Досягнення певної мети (в даному випадку - запобігання можливому негативному впливу генетично модифікованих організмів на довкілля та людський організм) можливе шляхом застосування певної

сукупності засобів різнопланового характеру, що реалізуються здійсненням відповідних заходів. Вибір конкретних засобів та процедури їх втілення в життя залежить від того, що потрібно отримати, яка кінцева мета такої діяльності, а також від особливостей об'єктів (суб'єктів), щодо яких ці засоби застосовуються. Мета правового регулювання генетично-інженерної галузі в частині забезпечення її біобезпеки є зрозумілою - захист довкілля та людини від можливих небезпечних наслідків такої діяльності шляхом її належного впорядкування. При цьому необхідно виділити та врахувати особливості розвитку і функціонування цієї галузі, що підлягає правовому регулюванню, а отже, має бути закріплена та впорядкована за допомогою правових норм. Генетично модифіковані організми та продукція з їх вмістом є результатом застосування методів генної інженерії - одного із напрямів новітніх біотехнологій.

Досягнення в галузі біотехнології відкривають Житомирщині широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо. Але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Регулювання питань забезпечення біобезпеки у генно-інженерній галузі на міжнародному рівні здійснюється передусім у рамках природоохоронної діяльності ООН, а також у межах регіональних міждержавних утворень (наприклад, Європейський Союз).

Аналіз норм міжнародно-правових актів, які регулюють відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами, свідчить, що вони розроблені з урахуванням загальноновизнаних положень та принципів екологічного права. Основні з цих принципів у загальному вигляді були сформовані ще у 1972 р. на Стокгольмській конференції з навколишнього середовища у відповідних деклараціях і надалі розвинені у Всесвітній

стратегії розвитку (1980 р.), Всесвітній хартії природи (1982 р.), документах, розроблених Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку (створена у 1987 р.), Конференцією з навколишнього середовища та розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) тощо. Саме в них були сформульовані зобов'язальні засади збереження живої та іншої природи, які стали свого роду стратегічним дороговказом при формуванні нормативної бази, покликаної врегульовувати розвиток і впровадження у практику досягнень однієї з новітніх технологій - біотехнології та її складової - генної інженерії.

Головною думкою цих міжнародних документів є те, що природні ресурси Землі, включаючи повітря, ґрунти, флору і фауну та особливо репрезентативні зразки природних екосистем, мають бути збережені на благо теперішніх та прийдешніх поколінь шляхом детального планування діяльності людини й управління нею в міру необхідності; при здійсненні людиною будь-якої діяльності не повинні порушуватися важливі екологічні процеси і системи підтримання життя, слід зберігати генетичне різноманіття та забезпечувати стале використання видів та екосистем.

Особливе значення для регулювання відносин у сфері поводження з генетично модифікованими організмами мають положення окремих документів, прийнятих у 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро. Серед них слід виділити Декларацію з навколишнього середовища та розвитку (Декларація Ріо) та Конвенцію про біологічне різноманіття.

Важливу роль відіграє Конвенція про біологічне різноманіття, прийнята 5 червня 1992 р. та ратифікована Україною 29 листопада 1994 р.. Її метою є збереження та стале використання біологічного різноманіття, спільне отримання на справедливій та рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Низка положень цієї конвенції стосується здійснення діяльності у сфері сучасної біотехнології, у тому числі генної інженерії. Зокрема у ній визначається доступ до генетичних ресурсів; передача біотехнологій; розподіл вигод, пов'язаних із використанням біотехнологій; питання біобезпеки. У ст. 19 Конвенції звертається увага на необхідність прийняття додаткового документа, який визначав би порядок безпечної передачі, використання та застосування генетично модифікованих організмів; умови міждержавного обміну наявною інформацією про правила використання таких організмів та порядок дотримання техніки безпеки при поводженні з ними, а також про потенційно можливий шкідливий вплив генетично модифікованих організмів на довкілля тощо.

Крім безпосередньої вказівки на необхідність прийняття спеціального документа, який регламентував би порядок поводження з генетично модифікованими організмами, потреба у прийнятті такого роду нормативного акта пояснювалася цілою низкою причин. Серед них можна виділити такі взаємозумовлені обставини як швидкий розвиток та поширення сучасної біотехнології; надходження продуктів генної інженерії на світовий ринок товарів; ймовірність неконтрольованого вивільнення генетично модифікованих організмів у довкілля; наявність потенційного ризику для

здоров'я людини та навколишнього природного середовища при поводженні з генетично модифікованими організмами й продукцією із вмістом генетично модифікованих компонентів. Оскільки зупинити розвиток біотехнології сьогодні неможливо, то важливим фактором стає розробка заходів її безпеки щодо довкілля та здоров'я людини, а також механізму їх ефективної реалізації. Це було ще одним чинником, який зумовлював потребу прийняття спеціального документа. Оскільки на час обговорення питання про доцільність чи недоцільність прийняття відповідного спеціального міжнародного документа щодо генетично модифікованих організмів розміщення на ринку продуктів біотехнології вже відбулося, то, безумовно, виникла потреба у виробленні таких міжнародно-правових норм, які б, не перешкоджаючи розвитку торговельних відносин на світовому ринку продукції, забезпечували при цьому належний захист довкілля та здоров'я людей.

У результаті тривалої роботи, яка супроводжувалася бурхливими дебатами, 29 січня 2000 р. у Монреалі (Канада) було підписано Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття, який набув чинності 11 вересня 2003 р. Основною метою Протоколу є забезпечення належного рівня захисту людини та навколишнього природного середовища у сфері передачі, обробки та використання генетично модифікованих організмів, які є результатом сучасної біотехнології, при цьому основна увага приділяється транскордонному переміщенню.

Цей документ розроблений з урахуванням принципу застереження, який має застосовуватись у разі прийняття рішень в умовах наукової невизначеності щодо шкідливих наслідків запропонованої діяльності для навколишнього середовища та здоров'я людей і є одним з найважливіших у процесі запобігання заподіяння шкоди довкіллю ще до того, як вона виникне.

Щодо сфери дії Протоколу з біобезпеки, то він застосовується до транскордонного переміщення, транзиту, обробки та використання усіх генетично модифікованих організмів, які можуть несприятливо вплинути на збереження та стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також ризиків для здоров'я населення. Проте є окремі випадки, на які сфера дії документа не поширюється. Наприклад, згідно зі ст. 5 положення Протоколу не застосовуються до генетично модифікованих об'єктів, що мають форму фармацевтичних препаратів для людини.

Отже, Протокол з біобезпеки встановлює правила поводження з генетично модифікованими організмами. При цьому вони є різними залежно від типу діяльності щодо генетично модифікованих організмів, зокрема виділяються такі: транзит генетично модифікованих організмів; використання їх у закритих системах; транскордонне переміщення для цілеспрямованого вивільнення у довкілля; транскордонне переміщення генетично модифікованих організмів, що призначені для використання як продовольства, кормів або для переробки. Ці види діяльності вчиняються із застосуванням процедури попередньої обґрунтованої згоди; процедури щодо

генетично модифікованих організмів, які призначені для використання як продовольства, корму або для переробки; обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації; інформування громадськості та її участі.

У 2002 р. Україна приєдналася до Протоколу з біобезпеки. Це лише один із перших кроків на шляху до формування сукупності нормативно-правових актів, призначених врегульовувати відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами. В українському законодавстві немає спеціального закону про забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності.

Оскільки протягом 90-х років минулого століття генетично модифіковані організми з'явилися на території України, виникла нагальна потреба у виробленні та нормативному затвердженні певних правил, які регламентували б діяльність щодо них. Серед перших документів, покликаних врегулювати цю сферу суспільних відносин, можна виділити кілька урядових актів - це розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 1998 р. про створення Міжвідомчої ради з питань регламентації випробувань, реєстрації і використання трансгенних рослин в Україні при Державній комісії по випробуванню та охороні сортів рослин Мінагропрому України. Наступним кроком стало затвердження урядом 17 серпня 1998 р. Тимчасового порядку ввезення, державного випробування, реєстрації та використання трансгенних сортів рослин в Україні. Даний документ приймався для посилення правового регулювання відносин, що виникали у результаті розвитку генетично-інженерної галузі. 14 грудня 2001 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про утворення Міжвідомчої ради з питань новітніх біотехнологій». Фактично цими кількома нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України й обмежується законодавством, призначене для регулювання відносин у сфері генетичної інженерії.

Протягом останніх років до ряду законів були внесені зміни та доповнення, якими частково врегульовано й відносини у сфері поводження з генетично модифікованими об'єктами. Йдеться, зокрема, про Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ст. 1 якого після внесення змін і доповнень серед ряду факторів середовища життєдіяльності виділяє й біологічні, до яких віднесено вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні тощо.

Про можливість виробництва продуктів за допомогою генної інженерії йдеться також у Законі України «Про тваринний світ». Відповідно до ст. 51 цього Закону створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології здійснюється лише на підставі позитивних висновків державної екологічної експертизи. Використання цих організмів і речовин без позитивних висновків екологічної експертизи забороняється. До того ж, як зазначено у ст. 53 Закону України «Про охорону навколишнього

природного середовища», їх виробництво й використання здійснюється тільки після проведення комплексних досліджень їх впливу на здоров'я та навколишнє природне середовище за дозволом Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.

Важливими є норми, що містяться в Законі України «Про захист прав споживачів». Їх належне застосування також сприятиме досягненню необхідного рівня біобезпеки. Так ст. 18 Закону закріплює право споживачів на інформацію про товари (роботи, послуги). Згідно зі змінами, внесеними до цього закону 10 січня 2002 р., до такої інформації належить також обов'язкова позначка на відповідному товарі, яка свідчить про «застосування генної інженерії під час виготовлення товарів». Це положення закону співзвучне з відповідними вимогами міжнародних документів, наприклад, Картахенського протоколу з біобезпеки (ст.18), де закріплені вимоги щодо обов'язкового маркування продукції, яка містить або складається з генетично модифікованих організмів.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

На Житомирщині зустрічається близько 1 500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів. Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові (57), ранникові (57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові (50), зонтичні (50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин, На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

З метою охорони й збереження рослинного світу регіону рішенням двадцять шостої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 05.09.10 №1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» затверджено загальний перелік рідкісних і зникаючих видів судинних рослин усіх рівнів охорони та Положення про них.

Інформація щодо видів рослин, яким загрожує небезпека, наведена в таблиці 5.2.1.1.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, яким загрожує небезпека.

Таблиця 5.2.1.1

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2015	2016	2017	2018	2019
Судинні рослини	599	70	258	264	264	264
Мохи	9	9	9	9	9	9

Гриби	126	1	2	2	2	2
Водорості	6	5	8	8	8	8
Лишайники	140	-	3	3	3	3
Разом:	880	85	280	286	286	286

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси є домінуючим природним типом рослинності Житомирської області.

Лісистість адміністративних районів Житомирщини широко варіює, змінюючись від 69,8 % в Олевському, до 6,2 % у Брусилівському районі.

В області переважають соснові ліси, які займають 59,1 % вкритої лісом площі. Дубові ліси займають 19,1 %, березові – 14,7 %, вільхові – 4,7 %, осикові – 0,9 %, інші – 1,5 % площі.

Загальний запас стовбурової деревини становить понад 200 млн м³.

Площа земель лісогосподарського призначення становить 1 096,09 тис. га, у тому числі:

- державних лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства – 796,3 тис. га;
- комунальних лісогосподарських підприємств – 299,79 тис. га.

Лісистість Житомирщини становить 34,1 %

Землі лісогосподарського призначення.

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1096,09	
	у тому числі:			
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	796,3	
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	299,79	
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-	
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	955,91	
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1	

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37 %.

У 2019 році державними лісогосподарськими підприємствами, що належать до сфери управління Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства забезпечили виконання всього комплексу лісокультурних робіт в передбачених обсягах. Відтворення лісів проведено на площі 6 028 га, що становить 105 % до річного завдання.

Із усього методом садіння і висівання лісу створено 4 412 га лісових культур і на площі 1 616 га проведено природне поновлення.

Відповідно до вимог Інструкції з проектування технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, лісогосподарськими підприємствами облуправління лісового та мисливського господарства проведено осінню інвентаризацію лісових розсадників, шкілок, плантацій, лісових культур та ділянок природного поновлення.

Дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради у 2019 році проведено лісовідновлення на загальній площі 2 068 га, з них посадка лісу 1 282 га, природне поновлення 786 га.

Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень із 2015 по 2019 роки наведена в таблиці 5.2.2.2.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень (га).

Таблиця 5.2.2.2

	2015	2016	2017	2018	2019
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	8343,3	10527,5	11868	8463	8096
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	50	50	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-

З метою запобігання виникненню лісових пожеж, загибелі людей, збереження тваринного і рослинного світу на території області видано розпорядження голови обласної державної адміністрації від 13.04.2018 № 318 «Про заходи щодо запобігання виникненню лісових пожеж та дотримання вимог Правил пожежної безпеки в лісах області на 2018-2022 роки».

З метою удосконалення взаємодії лісогосподарських підприємств та пожежно-рятувальних підрозділів Управління ДСНС України в області видано спільний наказ Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України в Житомирській області і Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства від 12.04.2017 №135/01-01/37 «Про затвердження Порядку взаємодії Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України у Житомирській області та Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства у разі загрози і виникнення надзвичайних ситуацій».

Крім того, на міжрегіональному рівні налагоджена взаємодія із спеціалізованими службами цивільного захисту суміжних областей та Гомельською областю Республіки Білорусь.

У 2019 році на землях лісогосподарського призначення підвідомчих підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства було зафіксовано 94 випадки пожеж на загальній площі

174,62 га. Завдані збитки лісовому господарству становлять 319,5 тис. грн, в тому числі побічні 0,56 тис. грн.

На землях лісогосподарського призначення дочірніх підприємств Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» відбулося 9 пожеж на загальній площі 28,1 га. Завдані збитки лісовому господарству склали 71,5 тис. грн.

Інформацію щодо загибелі лісових насаджень від пожеж наведено в таблиці 5.2.2.3.

Загибель лісових насаджень від пожеж.

Таблиця 5.2.2.3

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами , га Площа на 1 випадок, га					Завдані збитки, тис. грн.	
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т. ч. побічні **
			всього	в т. ч. верховими					
1.	Житомирська область	103	207,72	-	-	1,97	0,46	391	0,56

Державними підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства і дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради рубки головного користування проводилися в межах затверджених розрахункових лісосік.

Інформація щодо спеціального використання лісових ресурсів державного значення за минулий рік наведена в таблиці 5.2.2.4.

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2019 році.

Таблиця 5.2.2.4

Район	Затверджена розрахункова лісосіка, тис. м	Фактично зрубано разом, тис.м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	Розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³
Житомирська область	1639,06	1386,037	1014,35	913,13	161,87	144,7	462,84	328,2

Останнім часом в Житомирській області склалася тривожна ситуація з всихання хвойних насаджень. Площі усихаючих соснових та ялинових насаджень щороку зростають і цей процес приймає загрозливий характер. Якщо раніше всихали пристигаючі та стиглі насадження то на сьогодні гинуть молодняки і лісові культури. Лісопатологічні процеси та пов'язане з

ним всихання відбувається і на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду та генетичних резерватах.

На засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій було розглянуто питання «Про вжиття невідкладних заходів щодо усунення загрози знищення лісових насаджень в області внаслідок дії верхівкового та супутніх короїдів».

З метою оперативного реагування та усунення наслідків всихання хвойних лісових насаджень створено та затверджено склад обласного штабу з ліквідації наслідків всихання хвойних насаджень.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Житомирська область нині є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України. Ми маємо досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років, закінчуючи 2011 р.

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в регіоні розроблено й затверджено рішенням XXVI сесії обласної ради V скликання від 08.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» сучасний Список регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирської області, який включає 154 види, що становить близько 10 % видів флори судинних рослин на цій території.

Всього рослинний світ області налічує близько 1 550 видів, із яких підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979) - 13 видів; занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991) - 4 види; занесені до Червоної книги України (2009) - 99 видів тощо.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин.

Таблиця 5.2.3.1

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	102	26	76	16
			Підсніжник звичайний (<i>Galanthus nivalis</i> L.), любка зеленоквіткова (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.), гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.), пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne), любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.), лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.), гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch), журавлина дрібноплісна (<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.), росичка середня (<i>Drosera intermedia</i> Hayne).	-

Фото 5.2.3.1. Коручка темно-червона

Фото 5.2.3.2. Любка дволиста

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Охорону ландшафтних комплексів в цілому, а також біорізноманіття рослинного і тваринного світу в своїй більшості забезпечують створені об'єкти природно-заповідного фонду. Саме в цих об'єктах найбільш дієво забезпечена охорона рідкісних видів флори, занесених до Зеленої книги України (2009).

Асоціації. Скельнодубовий ліс гайовоожиковий (*Quercetum (petraeae) luzulosum (luzuloidis)*), скельнодубовий ліс звичайноорляковий (*Quercetum (petraeae) pteridiosum (aquilini)*), скельнодубовий ліс ліщиново–звичайноорляковий (*Quercetum (petraeae) coryloso (avellanae)–pteridiosum (aquilini)*), скельнодубовий ліс чорницевий (*Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli)*), скельнодубовий ліс чорницево–зеленомоховий (*Quercetum (petraeae) vaccinoso (myrtilli)–hylocomiosum*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 12,0; I; 3; «перебувають під загрозою зникнення».

Поширення в Україні. Львівська обл. (Розточчя), Тернопільська обл. (Заліщицький район, с. Зелений Гай), Івано-Франківська обл. (Надвірнянський ДЛГ), Чернівецька обл. (Берегометський ДЛГ), Житомирська обл. (Словечансько-Овруцький кряж).

Асоціація. Скельнодубовий ліс жовторододендреново–чорницевий (*Quercetum (petraeae) rhododendroso (lutei)–vaccinosum (myrtilli)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 12,4; I; 2; «рідкісні».

Поширення в Україні. Словечансько-Овруцький кряж (Житомирська обл., Овруцький р-н, Кованське лісництво).

Асоціації. Звичайнодубово–звичайнососновий ліс звичайноялівцево–зеленомоховий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) juniperoso (communis)–hylocomiosum*), звичайнодубово–звичайнососновий ліс звичайноялівцево–чорницевий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) juniperoso (communis)–vaccinosum (myrtilli)*), звичайнососновий ліс звичайноялівцево–булавоносцево–лишайниковий (*Pinetum (sylvestris) juniperoso (communis)–corynephoroso (canescentis)–cladinosum*), звичайнососновий ліс звичайноялівцево–лишайниковий (*Pinetum (sylvestris) juniperoso (communis)–cladinosum*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 9,5; II; 3; «перебувають під загрозою зникнення».

Поширення в Україні. Північна смуга Західного Полісся (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська області).

Асоціації. Звичайнодубово–звичайнососновий ліс жовторододендреновий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) rhododendrosom (lutei)*), звичайнодубово–звичайнососновий ліс жовторододендреново–молінієвий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–molinosum (caeruleae)*), звичайнодубово–звичайно сосновий ліс жовторододендреново–сфагновий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–sphagnosum*), звичайнодубово–звичайнососновий ліс жовтор ододендреново–

трясучковидноосоковий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–caricosum (brizoiditis)*), звичайнодубово–звичайнососновий ліс жовторододендрово–чорницевий (*Querceto (roboris)–Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–vacciniosum (myrtilli)*), звичайнососновий ліс жовторододендровий (*Pinetum (sylvestris) rhododendrosus (lutei)*), звичайнососновий ліс жовторододендрово–молінієвий (*Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–molinosum (caeruleae)*), звичайнососновий ліс жовторододендрово–трясучковидноосоковий (*Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–caricosum (brizoiditis)*), звичайнососновий ліс жовторододендрово–чорницевий (*Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei)–vacciniosum (myrtilli)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 13,6–13,8; I; 2; «перебувають під загрозою зникнення».

Поширення в Україні. Центральне Полісся (північно-східна частина Рівненської обл. та північно-західна частина Житомирської обл.).

Асоціації. Ялиново–клейковільхово–звичайнососновий ліс сфагновий (*Piceeto (abietis)–Alneto (glutinosae)–Pinetum (sylvestris) sphagnosum*), ялиново–клейковільхово–звичайнососновий ліс чорноосоковий (*Piceeto (abietis)–Alneto (glutinosae)–Pinetum (sylvestris) caricosum (nigrae)*), ялиново–повислобerezово–звичайнососновий ліс квасеницевий (*Piceeto (abietis)–Betuleto (pendulae)–Pinetum (sylvestris) oxalidosum (acetosellae)*), ялиново–повислобerezово–звичайнососновий ліс сфагновий (*Piceeto (abietis)–Betuleto (pendulae)–Pinetum (sylvestris) sphagnosum*), ялиново–повислобerezово–звичайнососновий ліс чорницевий (*Piceeto (abietis)–Betuleto (pendulae)–Pinetum (sylvestris) vacciniosum (myrtilli)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 11,3; I; 3; «перебувають під загрозою зникнення».

Поширення в Україні. Північна частина Західного Полісся (Волинська, Рівненська, Житомирська області).

Асоціація. Звичайнодубово–клейковільховий ліс жовторододендровий (*Querceto (roboris)–Alnetum (glutinosae) rhododendrosus (lutei)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 13,4; I; 2; «рідкісні».

Поширення в Україні. Українське Полісся (Житомирська обл.).

Асоціації. Звичайнососново–ялиновий ліс квасеницевий (*Pinetum (sylvestris)–Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), звичайнососново–ялиновий ліс чорницевий (*Pinetum (sylvestris)–Piceetum (abietis) vacciniosum (myrtilli)*), звичайнососново–ялиновий ліс чорницево–зеленомоховий (*Pinetum (sylvestris)–Piceetum (abietis) vacciniosum (myrtilli)–hylocomiosum*), клейковільхово–ялиновий ліс болотянотеліптеросово–гіпновий (*Alnetum (glutinosae)–Piceetum (abietis) thelypteridosum (palustris)–hypnosum*), клейковільхово–ялиновий ліс піхвовопухівковий (*Alnetum (glutinosae)–Piceetum (abietis) eriophorosum (vaginati)*), клейковільхово–ялиновий ліс чорницевий (*Alnetum (glutinosae)–Piceetum (abietis) vacciniosum (myrtilli)*), ялиновий ліс веснівково–зеленомоховий (*Piceetum (abietis) majanthemosum (bifolii)–hylocomiosum*), ялиновий ліс зеленомоховий (*Piceetum (abietis)*

hylocomiosum), ялиновий ліс квасеницевий (*Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), ялиновий ліс чорницевий (*Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli)*), ялиновий ліс чорницево–зеленомоховий (*Piceetum (abietis) vaccinoso (myrtilli)–hylocomiosum*), ялиновий ліс чорницево–сфагновий (*Piceetum (abietis) vaccinoso (myrtilli)–sphagnosum*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 8,0–9,2; II; 3; «типові».

Поширення в Україні. Українське Полісся.

Асоціації. Пригніченозвичайнососново–андромедово–дрібноплоджуравлиново–сфагнова (*Depressipinetum (sylvestris) andromedoso (polifoliae)–охусцососо (microcarpi)–sphagnosum (Sphagnum fuscum, S. magellanicum, S. rubellum)*), пригніченозвичайнососново–андромедово–сфагнова (*Depressipinetum (sylvestris) andromedoso (polifoliae)–sphagnosum (S. fuscum, S. magellanicum, S. rubellum)*), пригніченозвичайнососново–пихвовопухівково–андромедово–сфагнова (*Depressipinetum (sylvestris) eriophoroso (vaginati)–andromedoso (polifoliae)–sphagnosum (S. fuscum, S. magellanicum)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 8,1–12,6; I, II; 2, 3; «рідкісні».

Поширення в Україні. Північна частина Західного Полісся (Волинська, Рівненська, Житомирська області), верхній лісовий пояс Українських Карпат (Сколівські Бескиди, Ґорґани) (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська області).

Асоціації. Багновоосоково–шейхцерієво–сфагнова (*Cariceto (limosi)–Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (Sphagnum cuspidatum)*), бобівниково–шейхцерієво–сфагнова (*Menyantheto (trifoliatae)–Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (S. palustris)*), болотножуравлиново–шейхцерієво–сфагнова (*Охусцососо (palustris)–Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (S. obtusum)*), пухнатоплодоосоково–шейхцерієво–сфагнова (*Cariceto (lasiocarpae)–Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (S. cuspidatum)*), ринхоспорово–шейхцерієво–сфагнова (*Rhynchosporieto (albae)–Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (S. centrale, S. cuspidatum)*), шейхцерієво–сфагнова (*Scheuchzerietum (palustris) sphagnosum (S. fallax, S. flexuosum)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 13,2; I; 2; «перебувають під загрозою зникнення».

Поширення в Україні. Північна частина Правобережного Полісся до лінії Любомль – Ковель – Колки – Сарни – Рокитне – Білокорівичі – Словечно; зрідка – Українські Карпати.

Асоціації. Алоеvidноводянорізаково–водяногоріхова (*Trapetum (natantis) stratiotosum (aloidis)*), берхтольдордесниково–водяногоріхова (*Trapetum (natantis) potamogetosum (berchtoldii)*), водяногоріхова чиста (*Trapetum (natantis) purum*), гребінчастордесниково–водяногоріхова (*Trapetum (natantis) potamogetosum (pectinati)*), зануренокуширово–водяногоріхова (*Trapetum (natantis) ceratophyllosum (demersi)*), звичайнопухирниково–водяногоріхова

(*Trapa* (*natans*) *utriculariosa* (*vulgaris*)), земноводногірчачково–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *polygonosa* (*amphibia*)), каролінськоазолово–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *azollosa* (*caroliniana*)), папоротевидноазолово–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *azollosa* (*filiculoides*)), плаваючордесничково–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *potamogetosa* (*natans*)), плаваючосальвінієво–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *salviniosa* (*natans*)), плоскоостокуширово–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *ceratophyllosa* (*platyacanthi*)), пронизанолистордесничково–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *potamogetosa* (*perfoliata*)), спіроделево–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *spirodelosa* (*polyrrhiza*)), щитолістоплавуново–водяногірчачова (*Trapa* (*natans*) *nymphoidosa* (*peltata*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 11,1–14,5; I; 3; «типові».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони (в заплавах водойм і затоках рік Дніпра, Прип'яті, Тетерева, Десни, Уборті, Ужа, Латориці, Боржави, Сіверського Дінця та Шацьких і придунайських озер).

Асоціація. Плаваючоводяножовтецева чиста (*Batrachietum fluitantis purum*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 11,6; I; 3; «рідкісні».

Поширення в Україні. Волинська обл., Маневицький р-н, с. Замостя, меліоративний канал; Камінь-Каширський р-н, с. Пологи, меліоративний канал; Житомирська обл., Лугинський р-н, Ковчанське лісництво (50 кв.), русло р. Жерев.

Асоціації. Водяногірчачово–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) trapesosa* (*natans*)), злаколистордесничково–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) potamogetosa* (*graminei*)), напівзануренокуширово–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) ceratophyllosa* (*submersi*)), плаваючосальвінієво–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) salviniosa* (*natans*)), туполистордесничково–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) potamogetosa* (*obtusifoliae*)), щитолістоплавуново–жовтогличикова (*Nupharetum (luteae) nymphoidosa* (*peltata*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 11,8–12,2; I; 3; «типові».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони (в озерах, ріках, заплавах водойм).

Асоціації. Болотноситнягово–малоїжачоголівкова (*Sparganietum (minimi) eleocharosum* (*palustris*)), великолепешняково–малоїжачоголівкова (*Sparganietum (minimi) glyceriosum* (*maximae*)), водяноомегово–малоїжачоголівкова (*Sparganietum (minimi) oenanthosum* (*aquatici*)), звичайнострілолистова–малоїжачоголівкова (*Sparganietum (minimi) sagittariosum* (*sagittifoliae*)), малоїжачоголівкова чиста (*Sparganietum minimi*

purum), плаваючордесниково– малоїжачоголівкова (*Sparganietum (minimi) potamogetosum (natantis)*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 9,2; II; 4; «типові».

Поширення в Україні. Широколистянолісова і лісостепова зони (у водоймах верхньої і середньої течії Дніпра, а також річок Десни, Уборті, Горині, Случі, верхньої течії р. Сіверського Дінця та в Шацьких озерах).

Асоціації. Звичайножабурниково–напівзануренокуширова (*Ceratophylletum (sub mersi) hydrocharitosum (morsus-ranae)*), звичайнопухирниково–напівзанурено куширова (*Ceratophylletum (submersi) utriculariosum (vulgaris)*), канадськочолодєєво–напівзануренокуширова (*Ceratophylletum (submersi) elodeosum (canadensis)*), напівзануренокуширова чиста (*Ceratophylletum submersi purum*), триборозенчасторясково–напівзануренокуширова (*Ceratophylletum (submersi) lemnosum (trisulcae)*), туполистордесниково–напівзануренокуширова (*Ceratophylletum (submersi) potamogetosum (obtusifolii)*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 8,9–9,4; II; 3; «типові».

Поширення в Україні. Широколистянолісова і лісостепова, зрідка степова зони.

Асоціації. Водяногоріхово–білолататтева (*Nymphaeetum (albae) traposum (natantis)*), напівзануренокуширово–білолататтева (*Nymphaeetum (albae) ceratophyllosum (submersi)*), плаваючосальвінієво–білолататтева (*Nymphaeetum (albae) salviniosum (natantis)*), щитолістоплауново–білолататтева (*Nymphaeetum (albae) nymphoidosum (peltatae)*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 10,5–12,2; I, II; 3; «рідкісні».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони (в озерах, руслах річок, заплавах водоймах, штучних водосховищах).

Асоціації. Водяногоріхово–сніжнобілолататтева (*Nymphaeetum (candidae) traposum (natantis)*), напівзануренокуширово–сніжнобілолататтева (*Nymphaeetum (candidae) ceratophyllosum (submersi)*), плаваючосальвінієво–сніжнобілолататтева (*Nymphaeetum (candidae) salviniosum (natantis)*), стиснутордесниково–сніжнобілолататтева (*Nymphaeetum (candidae) potamogetosum (compressi)*), щитолістоплауново– сніжнобілолататтева (*Nymphaeetum (candidae) nymphoidosum (peltatae)*)).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 12,2; I; 3; «рідкісні».

Поширення в Україні. Широколистянолісова і лісостепова зони (в озерах і заплавах водоймах Верхнього і Середнього Дніпра, річок Десни, Тетерева, Ужа, Здвижа, Уборті, Горині, Стира, Случі, Турії, верхньої течії річок Південного Бугу, Сули, Ворскли, Псла, Сіверського Дінця, в Шацьких озерах). Південна межа в Україні проходить по лінії Ужгород – Івано-Франківськ – Вінниця – Черкаси – Полтава – Харків.

Асоціації. Альдровандово–малопухирникова (*Utricularietum (minoris) aldrovandosum (vesiculosae)*), малопухирникова чиста (*Utricularietum minoris purum*), триборозенчасторясково–малопухирникова (*Utricularietum (minoris) lemnosum (trisulcae)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 10,5–13,4; I, II; 3,4; «рідкісні».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони. Асоціації. Берхтольдордесниково–довгордесникова (*Potamogetonietum (praelongi) potamogetosum (berchtoldii)*), довгордесникова чиста (*Potamogetonietum praelongi purum*), канадськоелодеево–довгордесникова (*Potamogetonietum (praelongi) elodeosum (canadensis)*), маленькордесниково–довгордесникова (*Potamogetonietum (praelongi) potamogetosum (pusilli)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 8,1; II; 4; «рідкісні».

Поширення в Україні. Водойми широколистянолісової і лісостепової зони.

Асоціації. Горбаторясково–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) lemnosum (gibbae)*), зануренокуширово–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) ceratophyllum (demersi)*), каролінськоазолово–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) azollosum (caroliniana)*), малорясково–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) lemnosum (minoris)*), папоротевидноазолово–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) azollosum (filiculoidis)*), плаваючосальвінієва чиста (*Salvinietum natantis purum*), спіроделево–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) spirodelosum (polyrrhizae)*), триборозенчасторясково–плаваючосальвінієва (*Salvinietum (natantis) lemnosum (trisulcae)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 8,0–12,0; I, II; 3; «типові».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони (в озерах, затоках, рукавах, старицях рік, штучних водосховищах).

Асоціації. Водяногоріхово–звичайнострілолиста (*Sagittarietum (sagittifoliae) traposum (natantis)*), плаваючосальвінієво–звичайнострілолиста (*Sagittarietum (sagittifoliae) salviniosum (natantis)*), щитолістоплауново–звичайнострілолиста (*Sagittarietum (sagittifoliae) nymphoidosum (peltatae)*).

Синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус угруповань: 11,2; I; 2; «рідкісні».

Поширення в Україні. Широколистянолісова, лісостепова і степова зони (в озерах, ріках, заплавах, водоймах, штучних водосховищах).

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень Житомирської області

Зелені насадження є важливим чинником формування мікроклімату населених пунктів. Вони насичують повітря киснем, затримують пил, дим, захищають від вітру, а влітку – від прямого сонячного проміння, поглинають звукову енергію. Збереження зелених насаджень є пріоритетним напрямом діяльності багатьох громадських екологічних організацій.

Загальна площа зелених насаджень Житомирщини становить 28983,6 га, серед них загального користування – 3866,2 га, у тому числі парки культури та відпочинку – 269,5 га; парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках – 504,43 га, сквери – 52,8 га, набережні й бульвари – 54,8 га; гідропарки, лугопарки, лісопарки – 1191,37 га тощо.

У межах області здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень територій загального користування всього 15 підприємств, у тому числі 14 комунальних та 1 приватне. Облікова кількість штатних працівників яких становить 271 особа, у тому числі 268 осіб комунальних підприємств та 3 особи приватних. Підприємства, які вирощують садивний матеріал квітково-декоративних рослин, що використовуються при утриманні територій загального користування – всього 6, з яких комунальні-3, приватні-3.

Озеленення населених пунктів (га).

Таблиця 5.2.5.1

Заходи	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Створено нових зелених насаджень, га		-	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями, га		-	2405,6	2527	2405,6

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами - трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин).

Таблиця 5.2.6.1

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння; застосування гербіцидів
Повитиця польова	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

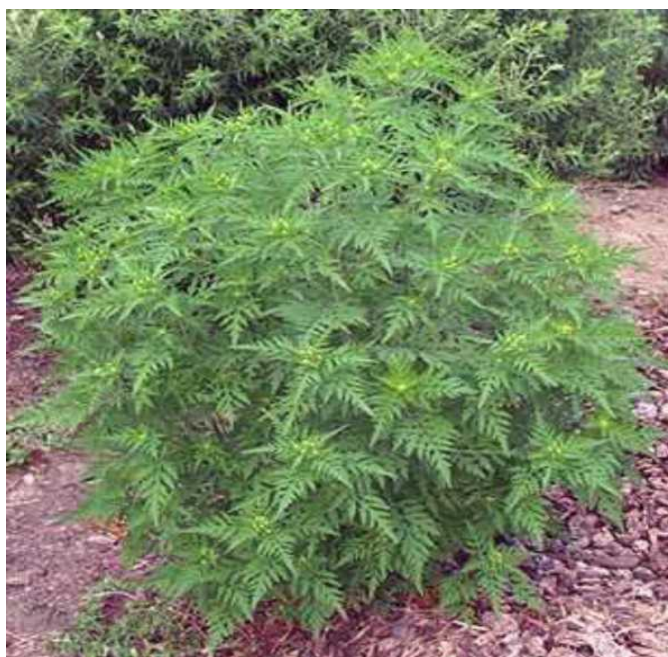

Фото 5.2.6.1. Амброзія полинолиста

Фото 5.2.6.2. Повитиця польова

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30. Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська, повсюди – борсуки, горностаї, вовки. У північних районах області розмножуються такі цінні види птахів як глухар, тетерук, рябчик. З рідкісних птахів тут трапляються лелека чорний, орлан білохвіст, змієїд.

Фото 5.3.1.1. Глушець (Глухар)

Фото 5.3.1.2. Видра

Фото 5.3.1.3. Лось

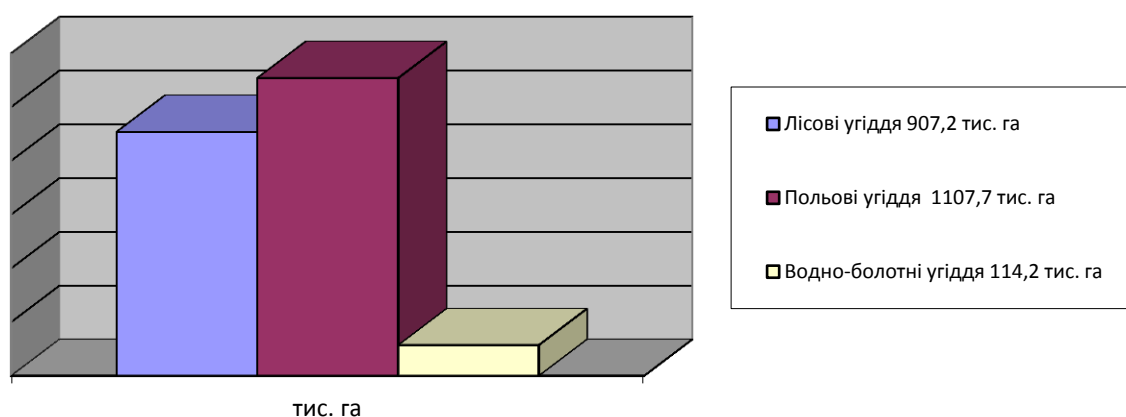
Фото 5.3.1.4. Волк

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств

Мисливське господарство в Житомирській області ведуть 96 користувачів мисливських угідь, а саме: 14 державних підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства, Житомирська обласна організація УТМР та 8 окремих районних організацій УТМР, ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ", 73 інші користувачі..

Загальна площа закріплених мисливських угідь області становить 2129158 га у тому числі: лісові – 907211 га, польові – 1107724 га, водно-болотні – 114223 га.

Мисливські угіддя
Житомирської області

Мисливське господарство 14 державних підприємств управління займає площу 329308 га (15,5 % від загальної площі угідь області), УТМР в Житомирській області господарює на площі 1081899 га (50,8 %), площа мисливських угідь ГО "Житомирська ГОТВМР ЗСУ" складає 18506 га (0,9 %), іншим користувачам надано 699445 га (32,8 %).

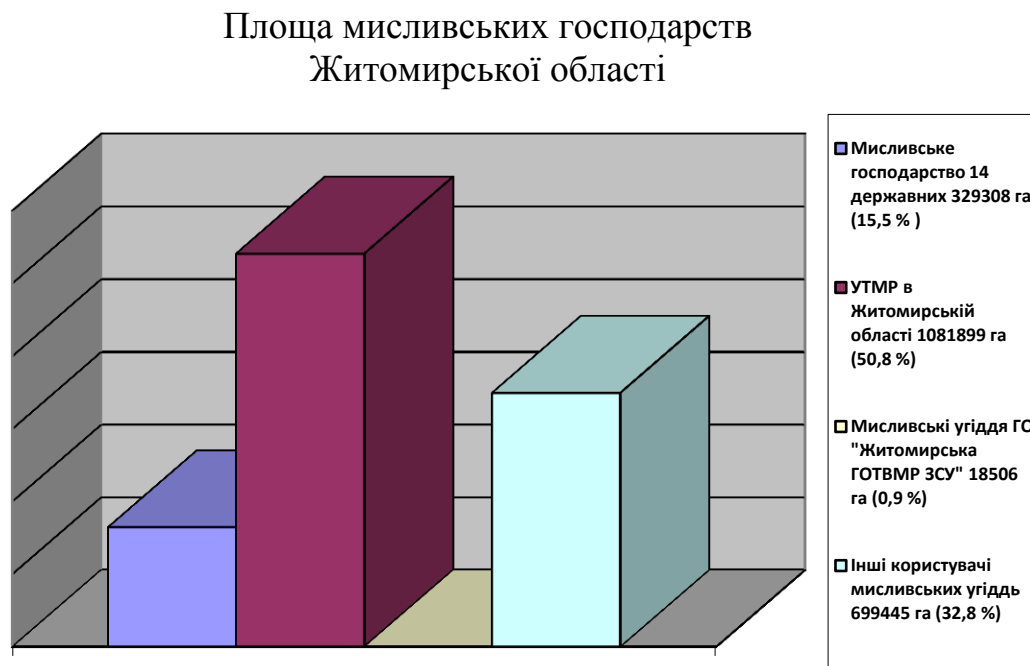
У зв'язку і закінченням строків користування мисливськими угіддями товариством з обмеженою відповідальністю «Призма-3» та товариством з обмеженою відповідальністю «Мисливський клуб Романівський» рішенням двадцять п'ятої сесії Житомирської обласної ради VII скликання від 01.08.2019 № 1536 надано у користування ТОВ «Призма-3» мисливські угіддя загальною площею 18199,5065 га на території Коростенського та Малинського районів терміном на 25 років та рішенням №1537 надан у користування ТОВ «Мисливський клуб Романівський» мисливські угіддя загальною площею 4 680,7687 га на території Романівського району терміном на 25 років.

Рішенням двадцять п'ятої сесії Житомирської обласної ради VII скликання від 01.08.2019 № 1533 надано у користування громадські організації «Вакулечуківська гарнізонна громадська організація Товариство військових

мисливців та рибалок Збройних сил України «Військовий мисливець» мисливські угіддя загальною площею 3248,39 га терміно на 25 років.

Рішенням обласної ради від 01.08.2019 № 1534 надано у користування ГО «Мисливсько-рибальський клуб «Воїни Полісся» мисливські угіддя загальною площею 3 199,8 га терміном на 15 років.

Рішенням обласної ради від 01.08.2019 № 1535 надано у користування ГО «Богданівський мисливський клуб» мисливські угіддя загальною площею 3 924 га терміном на 25 років.

На ведення мисливського господарства користувачами мисливських угідь області за 2019 рік витрачено 42 133 551 грн, з них на охорону та відтворення мисливських тварин витрачено 24 283 980 грн, на біотехнічні заходи, збереження та відтворення диких тварин – 9 492 978 грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 13 026 887 грн.

Державними лісгосподарськими підприємствами на ведення мисливського господарства з минулий рік витрачено 9 662 401 грн, з них на охорону та відтворення мисливських тварин витрачено 4 799 541 грн, на облік мисливських тварин 5 000 грн, на біотехнічні заходи, збереження та відтворення диких тварин 1 342 126 грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 590 730 грн.

Українським товариством мисливців і рибалок (УТМР) витрачено 10 735 087 грн, з них на охорону і захист мисливських тварин витрачено 7 397 311 грн, на облік мисливських тварин 117 723 грн, на біотехнічні заходи,

збереження та відтворення диких тварин 1 087 770 грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 9 380 411 грн.

Інші користувачі різних форм власності на ведення мисливського господарства витратили 21 284 824 грн, з них на охорону та відтворення мисливських тварин витрачено 11 812 053 грн, на облік мисливських тварин 100 827 грн, на біотехнічні заходи, збереження та відтворення диких тварин – 6 915 881 грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 2 596 899 грн.

У 2019 році рейдовими бригадами користувачів мисливських угідь проведено 1 352 рейдів з охорони державного мисливського фонду. На порушників правил полювання складено 169 протоколів, до адміністративної відповідальності притягнуто 167 осіб, накладено штрафів на загальну суму 42 619 грн, стягнуто штрафів 41 769 грн. До кримінальної відповідальності притягнуто 2 особи, сума пред'явлених збитків становить 40 000 грн. Збитки відшкодовано.

Дані чисельності основних груп мисливських тварин наведено в таблиці 5.3.2.1.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів).

Таблиця 5.3.2.1

Види мисливських тварин	2015	2016	2017	2018	2019
Копитні	222015	22370	23023	22976	23933
Хутрові	78024	72864	75000	74883	76719
Пернаті	284745	292930	294753	294753	347029

Користувачами мисливських угідь з метою ефективного ведення мисливського господарства впроваджений вольєрний метод їх утримання та розведення. Так у вольєрному господарстві ДП «Баранівське ЛМГ» на площі 56,2 га утримується 26 голів оленя плямистого, ДП «Лугинське ЛГ» на площі 1,5 га утримується 14 голів кабана дикого, ТОВ «УТМР» на площі 29,0 га утримується оленя плямистого 10 голів, лані 5 голів, муфлона 2 голови, ТОВ «Андрушівське МГ» на площі 500 га утримується оленя європейського 135 голів, лані 120 голів, муфлона 120 голів, кабана 6 голів, козулі 2 голови, Бердичівської МРО УТМР на площі 2,0 га утримується 80 качок, СФГ «Земля Полісся» на площі 228 га утримується 65 голів оленя європейського, ТОВ «МК Хантер» на площі 40 га утримується 3 голови оленя європейського, 14 голів лані, 19 голів муфлона, ТОВ «Престиж О» на площі 4,0 га утримується 10 голів оленя плямистого.

Динаміка добування основних видів мисливських тварин наведена в таблиці 5.3.2.2.

Добування основних видів мисливських тварин.

Таблиця 5.3.2.2

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2017	Олень європейський	49	34	29	5	Незадовільний рівень стрільби у мисливців
	Олень плямистий	14	7	7	-	
	Козуля	1240	930	840	90	
	Кабан	1824	671	468	203	
	Лось	48	41	36	3	
2018	Олень європейський	51	32	24	8	
	Олень плямистий	10	3	3	-	
	Козуля	1439	1144	998	146	
	Кабан	1291	522	388	134	
2019	Олень європейський	68	50	37	13	
	Олень плямистий	11	10	9	1	
	Козуля	1524	1342	1095	247	
	Кабан	1111	610	323	287	

Стан та ведення рибного господарства.

На території області промисловий вилов риби не здійснюється.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ Житомирщини відрізняється значним розмаїттям складу. На території області багато унікальних природних комплексів, де водяться рідкісні і зникаючі види тварин. Охорона і відновлення їх завжди розглядались як загальнодержавна справа.

Із видів, занесених до Європейського Червоного списку, на території області знаходяться вовчок ліщиновий, рись, деркач, мінога українська тощо.

Із видів, занесених до Червоної книги України - лелека чорний, заєць-біляк, мінога українська, глухар, видра річкова, рись, норка європейська тощо.

З великої кількості безхребетних зазначимо рідкісні види, занесені до Червоної книги України. Це бабки красуня-діва та дозорець-імператор; твердокрилі – красотіл пахучий, стафілін волохатий, жук-олень, вусачі мускусний та великий дубовий західний; лускокрилі – поліксена, махаон, мнемозина, райдужниця велика, сінниця Геро, синявець Мелеагр, бражники мертва голова, скабіозовий, прозерпіна, шовкопряди березовий та кульбабовий, ведмедиця господиня, стрічкарка блакитна; з перетинчастокрилих – абія блискача, бджола-тесляр, джміль

моховий, ктир шершнеподібний;
булавовидний.

з молюсків - ставковик

Слід зауважити, що для окремих представників Червоної книги України, які значаться у списку таких, що зустрічаються в межах Житомирської області, є потреба в уточненні. Зокрема для сови довгохвостої, золотомушки червоночубої, вовчка садового, kota лісового.

Впродовж XX століття у зв'язку з інтенсивним господарюванням людини відбулись значні зміни, які вплинули на стан тваринного світу. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувались до певних умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, а тому без допомоги людини приречені на вимирання. Порушення екологічної рівноваги може докорінно змінити видовий склад фауни, викликати різке зменшення чисельності окремих видів, переводячи їх із статусу звичайних у рідкісні. Неабияке значення має і безпосереднє використання тварин людиною, у тому числі і інтродукованих видів. У фауні Житомирщини з'явилися собака єнотовидний, ондатра, норка американська, яка успішно освоїла життєвий простір і, можливо, є однією із причин витіснення нині рідкісного аборигенного виду - норки європейської. Локальне поширення має завезена з Кавказу вірменська скельна ящірка а також, як нині з'ясувалося, і ящірка Даля. В умовах ретельного нагляду та відповідних біотехнічних заходів зустрічаються олень плямистий та фазан. Безрезультатною виявилась акліматизація білки-телеутки.

Серед природоохоронних територій Житомирщини, які безпосередньо спрямовані на охорону рідкісних і зникаючих видів тварин важливе значення мають Поліський природний заповідник; природний заповідник «Древлянський»; заказники загальнодержавного значення: «Казява», «Кутне», «Часниківський»; заказники місцевого значення: «Барвінкове», «Боброве болото», «Довгий Брід», «Довгий Мох», «Заболоття», «Кленовський», «Страхов», «Тетерукове токовище», «Токов Мох», «Токовище», «Чернеча», «Щабель», «Колонія chapel», «На чаплях», «Берльоне», «Мусієвка» та «Власенки».

Для підтримання життєдіяльності глобально та регіонально вразливих видів птахів в межах області є ІВА території: Поліський природний заповідник, долина р. Уж, ДП «Радомишльське лісомисливське господарство», ДП «Новоград-Волинське досвідне лісомисливське господарство», ДП «Коростенське лісомисливське господарство», ДП «Баранівське лісомисливське господарство».

Кількість видів фауни Житомирщини, яким загрожує небезпека, та ті, які відтворено на території області, відображено в таблицях 5.3.3.1, 5.3.3.2 та на мал. 5.3.3.1.

Охорона та відтворення тваринного світу.

Таблиця 5.3.3.1

	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	131	Лелека чорний	-

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека.

Таблиця 5.3.3.2

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека			
		2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Хребетні	301	54	54	54	54
ссавці	67	15	15	15	15
птахи	180	36	36	36	36
плазуни	7	1	1	1	1
земноводні	11	1	1	1	1
риби	30	-	-	-	-
круглороті	6	1	1	1	1
Безхребетні	69	26	26	26	26
Разом:	370	134	134	134	134

Тварини Житомирської області, занесені до Червоної книги України

Пугач

Рись

Орябок

Норка європейська

Фото 5.3.3.1.

5.3.4. Інвазивні чужорідні види тварин у фауні Житомирської області

Розповсюдження інвазивних видів і збудників хвороб зростає внаслідок розширення обсягів торгівлі і зростання туристичної діяльності. Підвищений ризик біотичного обміну є невід'ємним наслідком глобалізації. Інтродуковані інвазивні види можуть викликати різкі зміни у структурі і функціях екосистем.

Зростання конкуренції за їжу та місце зростання призводить до зниження чисельності і втрат цінного аборигенного генофонду.

Інтродукція та занесення чужорідних видів в Україну, зокрема й на Житомирщину, є однією з причин зникнення місцевих видів, що пов'язано з негативними проявами збіднення навколишнього середовища.

Серед інвазійних видів тварин, що мають певний негативний вплив, на території області зустрічаються найчастіше хребетні, такі як сріблястий карась (*Carassius auratus gibelio*), ондатра (*Ondatra zibethicus*), норка американська (*Mustela vison*), собака єнотоподібний (*Nyctereutes procyonoides*).

Фото 5.3.4.1. Норка американська

Фото 5.3.4.2. Сріблястий карась

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Житомирщини

Одним із головних і найдієвіших методів збереження біорізноманіття на території Житомирської області є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватися природні механізми відносин між біологічними видами, необхідними для їх існування.

Станом на 01.01.2020 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 235 об'єктів загальною площею 137 601,3734 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57 940,04 га та місцевого значення – 215 об'єктів загальною площею 79 661,3354 га. Відсоток заповідності становить 4,6 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 5 0976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа – 6 757 га;
- заказники місцевого значення – 159, площа – 79 324,0686 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 35, площа - 93,69 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

Більшу частину природно-заповідного фонду Житомирщини складають території та об'єкти, що розміщені на землях лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства – 151 природоохоронний об'єкт (68,3 % від загальної кількості).

Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення).

Таблиця 5.4.1.1

Категорія об'єкта ПЗФ	Кількість					Площа, га					Площа територій суворої заповідності				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Біосферні заповід- ники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Природні заповід- ники	-	-	-	-	-	50976,84	50976,84	50976,84	50976,84	50976,84	-	-	-	-	-
Націона- льні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Заказники	155	155	155	156	162	85061,66	85061,66	85061,66	85231,33	86081,068 6	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи	37	37	37	37	37	144,69	144,69	144,69	144,69	144,69	-	-	-	-	-
Ботанічні сади	1	1	1	1	1	35,4	35,4	35,4	35,4	35,4	-	-	-	-	-
Дендропар ки	3	3	3	3	3	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	-	-	-	-	-
Парки- пам'ятки садово- паркового містечтва	23	23	23	23	23	348,47	348,47	348,47	348,47	348,47	-	-	-	-	-

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», з метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, для забезпечення збереження біорізноманіття в області

рішенням двадцять другої сесії обласної ради VII скликання від 07.02.2019 № 1377 утворено лісовий заказник місцевого значення «Сущанський» площею 139,5 га.

Рішенням двадцять третьої сесії обласної ради VII скликання від 23.05.2019 № 1459 утворено лісовий заказник місцевого значення «Березовий гай» площею 81,2 га.

Рішенням двадцять четвертої сесії обласної ради VII скликання від 09.07.2019 № 1503 утворено ландшафтні заказники місцевого значення «Ворсівський» площею 192,9 га, «Лумлянський» площею 40,8386 га та «Круча» площею 13,2 га.

Рішенням двадцять дев'ятої сесії обласної ради VII скликання від 18.12.2019 № 1791 утворено ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище біля трьох дубів» площею 10,8 га.

Рішенням двадцять дев'ятої сесії обласної ради VII скликання від 18.12.2019 № 1792 утворено ландшафтний заказник місцевого значення «Яроповицький» площею 10,5 га та розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Пилипівка» на 37,8 га.

З метою недопущення знищення природних територій або руйнування в результаті господарської діяльності рішенням двадцять дев'ятої сесії обласної ради VII від 18.12.2019 № 1793 зарезервовано Іршанське водосховище площею 691,6 га та захисні ліси ДП «Пулинський лісгосп АПК» площею 102,2 га.

Таким чином, у 2019 році площу природно-заповідного фонду області збільшено на 526,7386 га.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2020 року.

Таблиця 5.4.1.2

№ з/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, тис га
1.	Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
2.	Національні природні парки	-	-	-	-	-	-
3.	Дендрологічні парки	-	-	3	14,9	3	0,0149
4.	Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	-	-	-
5.	Заказники – всього, в т.ч.:	10	6757,0	159	79324,0686	169	86.081
	ландшафтні	1	460,0	21	16085,2686	22	16,545
	лісові	2	358,0	54	32419,5	56	32,777

	ботанічні	1	352,0	31	8229,8	32	8,581
	загальнозоологічні	2	2781,0	19	14031,7	21	16,81
	орнітологічні	1	612,0	3	367,4	4	1,06
	іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	3	2194	28	8175,4	31	10,369
	загальногеологічні	-	-	1	15	1	0,015
6.	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	51,0	35	93,69	37	0,14
	комплексні	-	-	-	-	-	-
	ботанічні	2	51,0	17	80,41	19	0,13
	лісові	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	-	-	3	0,15	3	0,00015
	джерела	-	-	-	-	-	-
	зоологічні	-	-	-	-	-	-
	геологічні	-	-	15	13,13	15	0,013
7.	Ботанічні сади	1	35,4	-	-	1	0,04
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	5	119,8	18	228,6748	23	0,35
9.	Заповідні урочища	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	18	6963,2	215	79661,33 34	233	86.624

* Крім того:

Природні заповідники	2	50976,84	-	-	2	50,98
Всього	20	57940,04	215	79661,3334	235	137.601

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2 145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень - моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Житомирської області планується створити Поліський біосферний заповідник на базі Поліського природного заповідника, що знаходиться у північній частині області у межах двох адміністративних районів – Овруцького та Олевського.

Питання необхідності створення Поліського біосферного заповідника ставилося різними вченими. При цьому планувалось, окрім центрального ядра біосферного заповідника, створити додатково ще п'ять філіалів на площі 87,9 тис. га.

Перспективи створення транскордонного біосферного резервату «Прадолина Прип'яті» (ТБР) на базі проєктованого Поліського біосферного заповідника (ПБЗ) (Україна) та Прип'ятського національного парку (Білорусь) можна розглядати як обґрунтовані й давноочікувані. Для цього є всі необхідні передумови. Околиці ППЗ мають вкрай низьку щільність населення, майже нерозвинену сітку доріг, низьку або й нульову інтенсивність використання багатьох земель у лісовому чи сільському господарстві. Площа ПБЗ складатиме близько 50 тис. га (49 257 га), в т. ч. з вилученням земель у землекористувачів – 32 932 га.

У наукових дослідженнях проекту брали участь переважно ботаніки, і тому зоологічні та етнокультурні аспекти виявилися малопредставленими. При виборі критеріїв відбору перспективних територій для ТБР враховувалося таке: проєктовані ділянки ПБЗ не будуть різко відрізнятися від навколишньої лісової місцевості, і велика кількість рослин чи дрібних видів тварин може успішно існувати й на прилеглих до ПБЗ територіях. Тому пріоритети при проєктуванні ПБЗ та ТБР, як і, очевидно, в цілому екомережі на півночі Центрального Полісся, доцільно надавати охороні проблемних видів ссавців і птахів великого розміру, котрі потребують великих за площею стацій проживання. Створення єдиного великого масиву ПБЗ недоцільне з ряду причин і передусім через неминуче зниження показників природного біорізноманіття й потрапляння до його складу населених пунктів. А це в свою чергу викличе протидію з боку органів влади, місцевих жителів до впровадження проекту створення ПБЗ. Наявність ряду природоохоронних територій у напрямку схід-захід буде сприяти посиленню значимості реально існуючого коридору вздовж кордону з Білоруссю, котрий має надзвичайно суворий режим охорони і мінімальний фактор непокоєння.

Для створення ПБЗ є всі необхідні передумови. Лісовий масив на півночі Центрального Полісся є унікальним не тільки для України, але і для Європи. Це один із найбільших рівнинних лісових масивів у Центральній Європі. Тут

є велика кількість життєздатних популяцій рідкісних видів тварин і рослин. Лісистість Овруцького і Олевського районів сягає 65 %, а району місця розташування ПБЗ – 80-100 %. Тут окремі лісові масиви нефрагментовані і протягуються безперервною смугою практично від р. Горинь на заході до р. Дніпра на сході.

Розширення території ППЗ при створенні ТБР проектується переважно за рахунок приєднання земель заказників, розміщених поблизу ПЗ на території Олевського і Овруцького районів. При відборі перспективних територій для розширення заповідника враховувалися такі чинники:

- висока природоохоронна цінність і збереженість проєктованих для заповідання ландшафтів;
- нові території повинні являти собою переважно відсутні в нинішньому Поліському заповіднику природні ландшафти Полісся (дубові, вільхові, грабові, ялинові деревостани, природні долини річок, заплавні луки, витoki річок, озера тощо);
- цінні природоохоронні та етнокультурні території (древлянське городище, Святі криниці, камені), розміщені в густо населених місцях Овруцько-Словечанського краю та на південь від основного масиву;
- залишені сільськогосподарські землі Жолобницької осушувальної системи повинні увійти до складу ПБЗ через їх розміщення в центрі основного масиву (зони антропогенних ландшафтів);
- перспективи створення ТБР вимагають надання пріоритетного значення ділянкам ПБЗ саме вздовж українсько-білоруського кордону.

Спочатку проєкт створення ППЗ включав переважно північну частину ДП «Олевське ЛГ» на лівому березі р. Уборть. У зв'язку з важкодоступністю багатьох ділянок лісу даної території тут збереглася в хорошому стані значна частина соснових, березових, вільхових, дубових деревостанів. Центральний масив ПБЗ буде мати набагато більшу за розміром і компактнішу форму території в порівнянні з наявною територією ППЗ, а це в свою чергу буде сприяти покращенню збереженості екосистем. Межі ПБЗ при цьому будуть проходити по добре помітних на місцевості та важкодоступних для проїзду транспорту місцях, що буде протидіяти незаконному проникненню порушників на територію ПБЗ.

В структурі ПБЗ проєктується виділення трьох зон з підзонами:

- 1) заповідна з підзонами:
 - 1. а) абсолютна заповідність,
 - 1. б) заповідність регульована;
- 2) буферна;
- 3) зона антропогенних ландшафтів:
 - 3. а) підзона ренатуралізації (Жолобницька осушувальна система),
 - 3. б) підзона рекреації та еколого-просвітницьких маршрутів,

- 3. в) об'єкти етнокультурної і природної спадщини (сакральні природні об'єкти тощо).

При зонуванні території використовувати класичний варіант, коли ядро знаходиться в центрі, у випадку з проєктованим Поліським заповідником недоцільно, тому що в центрі заповідника знаходяться землі сільськогосподарського призначення Жолобницької осушувальної системи, і неможливо виокремити єдине заповідне ядро. В наш час тут відбуваються дуже інтенсивні резерватогенні сукцесійні зміни. Ліси, що входять в Жолобницьку осушувальну систему, в 2002 р. на більшій частині території згоріли, і тут відсутні старовікові деревостани. При розробці проєкту зонування були враховані рекомендації Л. С. Балашова (1978), в яких були виділені цінні і малопорушені ділянки болотних природних екосистем заповідника та встановлений на них абсолютно заповідний режим, який вже існує близько 30 років. У підзону абсолютно заповідного режиму будуть віднесені різноманітні болотні угруповання вздовж річки Жолобниці, мезо-евтрофні болота, великі болотні масиви - Міроша, Погоня, Мале Довге і т. д. Деревостани сосни і вільхи природного походження, котрі за своєю структурою близькі до природних лісів, віднесені в категорію заповідну, підзону регульовану. В зв'язку з високою пожежною небезпекою і високою ймовірністю виникнення пожеж високої руйнівної сили, на великих площах надання статусу абсолютної заповідності перегушенням сосновим монокультура і високоповнотним лісам природного походження недоцільне.

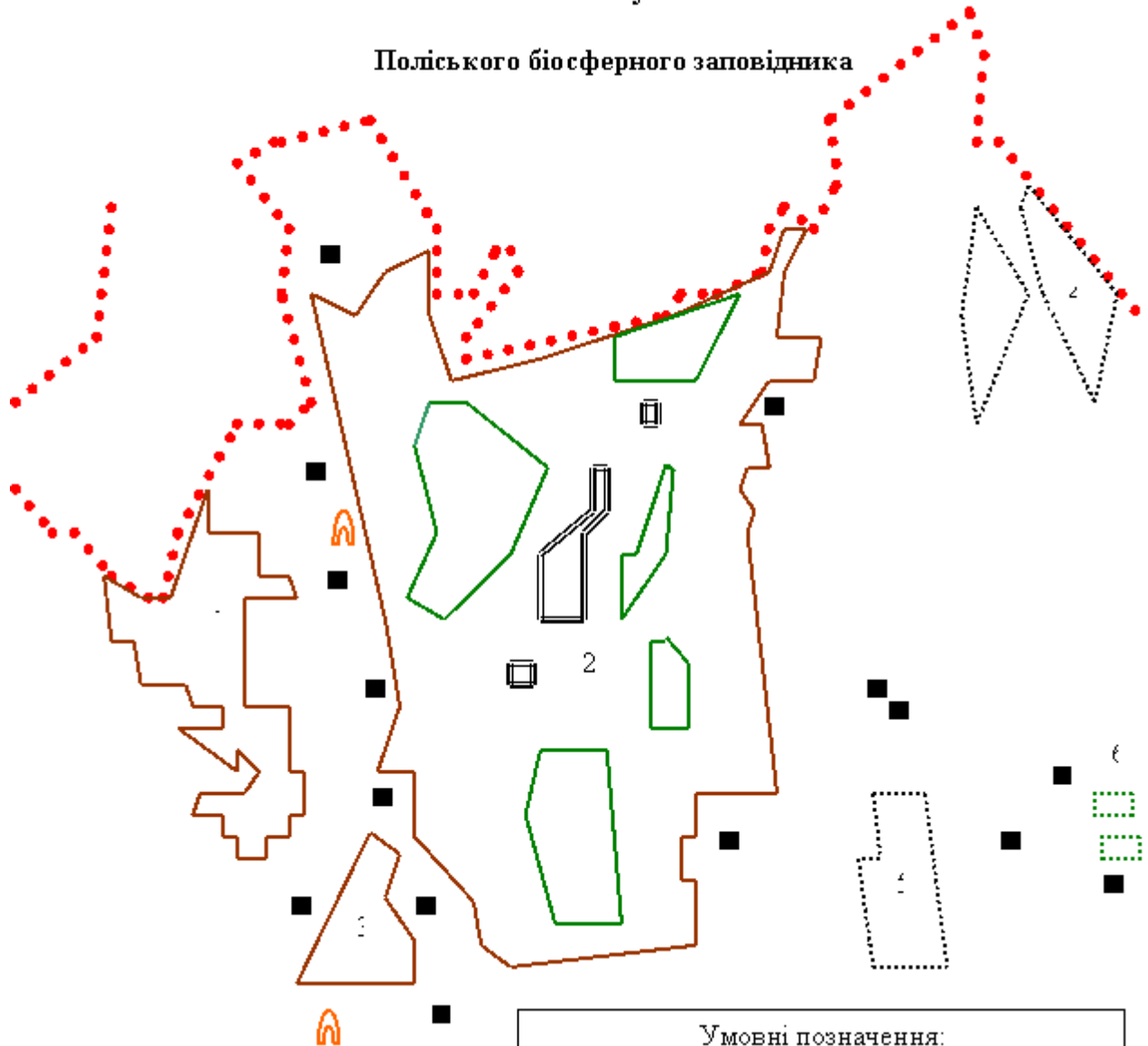
У межах ПЗ і його околицях наявна велика кількість мертвої деревини на різних стадіях розкладу з багатим видовим складом дереворуйнівних грибів. Старовікові ділянки соснових лісів доцільно охороняти в заповідному режимі з проведенням певних природоохоронних заходів. При виявленні пралісових дубових деревостанів на територіях, що будуть приєднуватися до заповідника, їм необхідно надавати статус абсолютної заповідності. У зв'язку з катастрофічним всиханням дібров, останні роки в околицях ППЗ надій на їх (дібров) виявлення майже немає. Штучні перегушені монокультури сосни необхідно відносити до буферної зони. Низька стійкість лісових екосистем нинішнього Поліського заповідника до впливу пожеж і вітровалів значно ускладнює виділення територій із повним невтручанням людини. Сінокісні ділянки і місця прогону худоби необхідно включити в буферну зону, наявні орні землі, наділи працівників заповідника, садиби адміністрації заповідника та лісництва - у зону антропогенних ландшафтів. Необхідно передбачити можливість переведення певної категорії земель з однієї зони в іншу. Так після заліснення й заболочування полишених сільськогосподарських земель з'явиться необхідність переведення їх в лісові площі буферної зони. У зв'язку з інтенсивними лісовими пожежами, котрі відбулися в 2002 р., на значних площах на схід від заповідника, та подібними до

представлених у заповіднику ландшафтами, розширення території в цьому напрямку було визнане як недоцільне.

Можна з впевненістю зазначити, що після створення ПБЗ в цьому регіоні корінним чином покращаться умови для збереження природних екосистем і можливості для сталого розвитку даних районів. Поліпшиться при цьому і соціально-економічний стан місцевих жителів, бо створення ПБЗ передбачає й появу додаткових робочих місць, особливо в плані на перспективу.

Схема зонування

Поліського біосферного заповідника

Умовні позначення:

- - державний кордон;
- - межі біосферного заповідника (з вилученням земель у землекористувача);
- ⋯ - межі біосферного заповідника (без вилучення земель у землекористувача);
- 🏠 - городище Древлянського міста Нор, фрагментовані ліси кряжу та Святі криниці;
- - Камінне Село, святі камені-мегаліти, ділянка пралісу «Свята діброва»;
- ▭ - населені пункти;
- заповідна зона;
- буферна зона;
- зона антропогенних ландшафтів.

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

В Україні завершився проект “Смарагдова мережа” за програмою Європейської комісії і Ради Європи ЄС “Natura-2000”. Однак співпраця Євросоюзу з Україною в екологічному напрямку й справі охорони природного середовища продовжиться.

Узгоджуються відповідні плани роботи. Збереження довкілля, охорона флори та фауни повинні стати ще одним спільним об’єднавчим фактором, що допоможе здолати негативні наслідки будь-якої кризи й вийти з неї сильнішими. 28 країн Європейської спільноти вже давно впроваджують спільну програму розвитку природно-заповідних територій. Європейська комісія також ефективно реалізує положення Конвенції про біологічне різноманіття в країнах східного регіону.

Сьогодні найефективнішим способом збереження видів та екосистем залишаються створення нових природоохоронних територій, розширення площі природно-заповідних об’єктів через запровадження спеціальних об’єктів «Смарагдової мережі» – системи природоохоронних територій, що забезпечує збереження біологічного різноманіття на основі екологічних принципів, передбачаючи незначну експлуатацію природних ресурсів. Житомирщина в цих планах – не виняток. До об’єктів такої мережі внесено Поліський природний заповідник. В області та й в цілому в Україні досліджують подібні території.

Покращення екологічної ситуації завдяки співпраці України з Європейською комісією ЄС хоча й повільно, та все ж відбувається. Так завдяки розширенню мережі об’єктів природно-заповідного фонду на Житомирщині відтворено 12 видів рослин, занесених до Червоної книги України (підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), любка зеленіквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), пухирник середній (*Utricularia intermedia* Hayne), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.), гудієра повзуча (*Goodyera repens* (L.R. Br.), ситняг карніолійський (*Eleocharis carniolica* W.D.J. Koch), журавлина дрібноплісна (*Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.), росичка середня (*Drosera intermedia* Hayne).

Благополуччя суспільства й окремої людини прямо залежить від різноманіття екологічних систем. Їх стабільність, стійкість, біологічний прогрес визначаються видовою різноманітністю; тобто чим більше видів флори та фауни поширені на певній ділянці території, тим більше виникає зв’язків і взаємодій між різними організмами й складовими елементами неживої природи.

Становище людини в суспільстві, її майбутнє залежать від різноманіття її напрямків діяльності, інтересів, широти мислення, глибини і обсягу світогляду.

Криза духовності, моралі, економічна, екологічна починається з руйнування безлічі природних зв'язків часто завдяки нерозумній діяльності людства.

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

За наявності рекреаційних ресурсів Житомирщина посідає одне з провідних місць у державі.

У Житомирській області 1 096,09 тис. га лісів, лісистість території становить близько 34,1 %, на одного мешканця припадає 0,7 га лісу.

Територією області протікає 221 річка довжиною понад 10 км, загальною протяжністю 5 366 км, на річках побудовано 41 водосховище з запасами води понад 160 млн м³.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених чинним законодавством, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- у освітньо-виховних цілях;
- для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

На території області нараховується 23 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, в тому числі: 5 - загальнодержавного і 18 місцевого значення загальною площею - 348,47 га, які використовуються в естетичних, виховних та оздоровчих цілях.

Ботанічний сад Житомирського національного агроекологічного університету використовується з метою ведення навчальної й освітньої роботи.

Поліський природний заповідник, як і інші природоохоронні установи України, має екологічні стежки, видає недорого літературу, співпрацює з засобами масової інформації з метою поширення знань на природоохоронну тематику. До складу екологічних стежок входять водяний млин, землянка, лісовий курінь, українська хата-світлиця. На території заповідника відвідувачі мають можливість пройти екологічними стежками різної протяжності. Науковими співробітниками заповідника накопичений вагомий об'єм екологічних знань, традицій та звичаїв місцевого населення.

Окрім цього, Поліський природний заповідник організовує орнітологічні тури для всіх зацікавлених. З 20 березня по 20 квітня на околицях заповідника є можливість відвідати глухарині і тетерукові токовища, послухати шлюбні глоси, навчитись проводити обліки сірого журавля та рідкісних видів сов, навчитись визначати сліди різних видів тварин на піщаних лісових дорогах і спеціально підготовлених мінералізованих смугах.

6. Земельні ресурси та ґрунти

Фото 6.1

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2020 року становить 2 982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;
- громадян - 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій - 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств - 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку - 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони - 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення - 20,4 тис. га;
- лісгосподарських підприємств – 1 048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств - 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб - 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) - 470,4 тис. га.

Основні види земель та угідь	2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна територія	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
у тому числі:								
1. Сільськогосподарські угіддя	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
з них:								
рілля	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3
перелоги	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
сіножаті і пасовища	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4
2. Ліси і інші лісовкриті площі	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
з них вкриті лісовою рослинністю	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3
	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0
3. Забудовані землі								
4. Відкриті заболочені землі	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3
6. Інші землі	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4
Усього земель (суша)	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4
Території, що покриті поверхневими	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Протягом 2019 року в структурі земельного фонду Житомирської області відбувались наступні зміни:

Процеси природного заліснення, на земельних ділянках, які не використовуються в сільськогосподарському виробництві. Актуальною проблемою являється передача таких лісовкритих земель спеціалізованим лісгосподарським підприємствам, для здійснення лісгосподарської діяльності та додержання протипожежних вимог.

Процеси природного осушення водно-болотних угідь, які пов'язані з адінням рівня ґрунтових і підземних вод.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 р. № 190, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2015 р. № 1084/27529 (набрав чинності з 01.01.2016 р.) наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 р. № 377, який зареєстрований в Міністерстві юстиції 14.12.1998 р. № 788/3228 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем), було визнано таким, що втратив чинність.

Отже, останні данні про кількісний склад земель, які сформовані відповідно до форм державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, затверджених зазначеним наказом, є дані станом на 01.01.2016 р.

6.1.2. Стан ґрунтів

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280-220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білорічівсько-Попельнянський, Озерняцький та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси

формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

- чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лісових породах – 112,5 тис. га;
- лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;
- темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;
- підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;
- торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1 510,1 тис. га або 50,6 % території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 рази більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали. Найбільша бальна оцінка ріллі у Ружинському районі – 58 балів, найменша в Олевському – 22 бали.

6.1.3. Деградація земель

За поширеністю основних екзогенних геологічних процесів в Житомирській області відбувається характерне розмежування між Поліссям і Лісостепом, яке насамперед пов'язане з особливостями геологічної будови та процесами ґрунтоутворення.

Полісся Житомирщини знаходиться в зоні природного підтоплення, для якої характерне високе багаторічне стояння ґрунтових вод. В північній частині Полісся спостерігається сильний прояв процесів підтоплення, але ці території є мало заселеними і виконують переважно лісогосподарські, природоохоронні та кліматостабілізуючі функції.

Винятковим і унікальним геологічним утворенням, яке знаходиться на півночі Житомирської області є підняття Словечансько-Овруцького кряжу,

грунти якого складені переважно лесовидними суглинками, з сильним поширенням яружно-балкової системи та інтенсивними процесами водної ерозії. В Овруцькому районі, на схилах Словечансько-Овруцького кряжу, еродовані землі займають понад 13 тис. га і розвиток ерозійних процесів на цій території дуже інтенсивний. Окремі яри, на території кряжу, можуть поширюватись зі швидкістю до 100 метрів за рік.

Основний ареал поширення дефляційних процесів в Житомирській області - рівнинна територія зони Полісся із значними площами піщаних і супіщаних ґрунтів, сформованих на глибоких пісках. Площа таких земель сягає 114,5 тис. га, а загальний відсоток дефляційно небезпечних ґрунтів досить великий (40 %). Поширення ерозійних процесів стримується тільки завдяки щільній лісистості Поліської частини Житомирщини. Дефляційно нестійкі піщані ґрунти найбільш поширені в Малинському районі, площа яких становить близько 17 %. Вітрова ерозія на Поліссі проявляється, головним чином, на осушених торф'яниках та легких ґрунтах, де критична швидкість вітру для відкритої поверхні ґрунту, за якої починається дефляція, становить: для мінеральних ґрунтів - 5-6 м/сек, органічних - 8-9 м/сек.

Лісостепова частина області знаходиться в зоні поширення площинної ерозії. Ціла низка природних і антропогенних факторів, які присутні у сільськогосподарському виробництві призводить до поширення ерозійних процесів сільськогосподарських угідь Лісостепової частини області. Найбільша площа ерозійно нестійких (слабо, середньо та сильно змитих) земель у Ружинському районі - 32 %, дещо менша в Любарському - 26 %, Попільнянському - 16 %. На даний час 21,3 тис. га ріллі розташовано на схилах крутизною більше 5°, з них 6,7 тис. га на схилах більше ніж 7°. У цілому по Лісостепу сильно і середньо змитих земель близько 13 %.

В Житомирській області площі малопродуктивних земель, на яких спостерігаються деградаційні процеси, досягають 460 тис. га, в тому числі заболочені 284,9, тис га, перезволожені 79,2 тис. га, піддано вітровій ерозії 27,0 тис. га, водній ерозії - 68,9, тис. га, у т. ч. середньо та сильно змитих - 23,5 тис. га.

Екологічний стан орних земель за проявом деградаційних процесів приведено в таблиці 6.1.3.1. Ці дані свідчать, що перезволоження земель має найбільшу питому вагу серед деградаційних процесів (60 %), що являється додатковим чинником ризику у зв'язку з радіоактивним забрудненням Поліських територій.

Екологічний стан орних земель області за проявом деградаційних процесів.

Таблиця 6.1.3.1

Природна зона	Перезво- ложення		Заболо- чення		Підкис- лення		Ерозія		Лекція		Радіо- активне Забруд- нення	
	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал
Полісся	51	4	11	2	10	2	4	1	11	2	30	3
Лісостеп	9	1	10	2	4	1	20	2	5	1	-	-
Область	39	3	10	2	8	1	8	1	10	1	13	2

Висновок щодо деградації ґрунтів підтверджують результати агрохімічних обстежень. Найбільший вміст гумусу в ґрунтовому покриві ріллі встановлено в 1966-1970 роках. Помітне зниження його відбулося в 1981- 1985 роках. Ця тенденція продовжується і в останній період. У результаті вміст гумусу на даний час, порівняно з вихідним, знизився відповідно в зоні Полісся в 1,27 рази, в зоні Лісостепу - в 1,17 рази в ґрунтовому покриві області - в 1,2 рази.

Як засвідчують результати аналізу, призупинити деградаційні процеси в агроландшафтах області можливо, лише запровадивши цілий комплекс організаційних, агротехнічних, агрохімічних, гідротехнічних й інших заходів, та при науково обґрунтованих підходах і достатньому фінансуванні.

Через дію різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній площі території Житомирської області, й насамперед на землях сільськогосподарського призначення, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, чому сприяє вирощування не районованих культур (соняшник, кукурудза) на ґрунтах з низькими показниками природної родючості у Поліській частині області (табл. 6.1.3.2).

Площа ерозійно-небезпечних ґрунтів зони Полісся.

Таблиця 6.1.3.2.

Показник	Площа, тис. га	Питома вага, %
Дефляційно небезпечні ґрунти	154,2	100
Після вітрової ерозії:	16,3	10,6
Слабоеродовані	12,5	8,1
Середньоеродовані	3,1	2,0
Сильноеродовані	0,7	0,5
Ґрунти, розташовані на схилах	24,0	100
Після водної ерозії:	7,6	31,6
Слабозмиті	4,0	16,6
Середньозмиті	2,0	8,3
Сильнозмиті	1,6	6,7
Ерозійно небезпечні ґрунти	178,2	

Водна ерозія поширена в південних лісостепових районах, де площа схилів становить 50,5 тис. га, в тому числі в Бердичівському - 5,0; Любарському - 11,5; Попільнянському - 8,9; Ружинському - 16,1; Чуднівському - 9,0 тис. га. Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66 % займають пологі схили, близько 30 % покаті схили крутістю 3-5° і 14 % - круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його використання. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, який призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5°, повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

В умовах Полісся водна ерозія проявляється значно слабше ніж у Лісостепу, що пояснюється відносно рівнинною територією з пологими схилами. На Поліссі водна ерозія ґрунтів переважно існує на території Словечансько-Овруцького кряжу та на лесових підвищеннях у Радомишльському, Баранівському і Черняхівському районах.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН), заболочених і перезволожених ґрунтах.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем із накопиченням у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи. значні площі угідь Полісся забруднені радіоізотопами (найбільш поширені: цезій-137, стронцій-90). Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області цезієм-137 більше 1 Ки/км^2 виявлено на площі 148,4 тис. га (13,0 %), з них більше 5 Ки/км^2 - на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9 % обстежених земель. Найбільше забруднені цезієм-137 угіддя Коростенського, Овруцького, Народицького та Лугинського районів, щільність забруднення їх понад 1 Ки/км^2 становить відповідно 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель. Значно забруднені угіддя Олевського, Хорошівського, Ємільчинського та Малинського районів.

За видами сільськогосподарських угідь, щільність забруднення яких цезієм-137 перевищує 1 Ки/км^2 , до орних угідь відноситься 126,6 тис. га земель, 47,4 тис. га - до сіножатей та пасовищ.

Середній показник забруднення сільськогосподарських угідь області цезієм-137 становить $0,55 \text{ Ки/км}^2$ і в розрізі районів варіює від 0,06 до $2,95 \text{ Ки/км}^2$. Найвищі середні величини вмісту цезію-137 в ґрунтах Олевського, Овруцького, Коростенського, Лугинського та Народицького районів, відповідно: 1,21; 1,39; 1,84; 1,95 та $2,95 \text{ Ки/км}^2$.

На орних землях, середній вміст цезію на $0,09 \text{ Ки/км}^2$ нижчий ніж в цілому по сільськогосподарських угіддях і становить $0,46 \text{ Ки/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, найнижчий він в ґрунтах ріллі Пулинського, Романівського, Житомирського та Черняхівського районів - 0,06 - $0,07 \text{ Ки/км}^2$, найвищий - в орних землях Олевського, Овруцького, Коростишівського, Лугинського та Народицького районів, відповідно: 1,16; 1,39; 1,79; 1,92

та 2,82 Кі/км².

У ґрунтах пасовищ та сіножатей величина середній вміст цезію-137 становить відповідно 0,66 та 1,26 Кі/км². Найвища середньозважена величина цього елементу відмічена в угіддях Олевського, Овруцького, Коростенського, Лугинського та Народницького районів: 1,23 - 5,79 Кі/км².

Набагато складніша ситуація із забрудненням сільськогосподарських угідь стронцієм-90. За рівнем забруднення цим радіонуклідом 768,5 тис. га або 65,5 % угідь відноситься до зони посиленого радіологічного контролю. Угіддя з щільністю забруднення вище 0,15 Кі/км² займають 39,5 тис. га (3,4 %). Найбільше площ ґрунтів угідь з щільністю забруднення 0,02-0,15 Кі/км² виявлено в Лугинському, Народницькому, Олевському, Овруцькому, Коростенському та Малинському районах, де такі ґрунти займають відповідно: 22,1; 25,0; 27,7; 32,0; 47,3; 47,6 та 51,3 тис. га. Найбільше ґрунтів з щільністю забруднення стронцієм-90 від 0,15 до 3,0 Кі/км² виявлено в Народницькому, Лугинському та Овруцькому районах, де вищезазначені ґрунти займають відповідно 13,2; 9,2 та 12,5 тис. га або 51,2; 37,0 та 26,2 відсотка обстежених земель.

Величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 в ґрунтах сільськогосподарських угідь становить 0,037 Кі/км² і в розрізі районів варіює від 0,015 до 0,149 Кі/км². Найвища величина вмісту цього елементу виявлена в ґрунтах сільськогосподарських угідь Лугинського, Овруцького та Народницького районів, відповідно: 0,125, 0,129 та 0,149 Кі/км².

У ґрунтах орних земель вміст стронцію-90 становить 0,033 Кі/км². Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, найвищий він в ґрунтах ріллі Лугинського, Овруцького та Народницького районів - 0,125; 0,129 та 0,149 Кі/км² відповідно.

В ґрунтах сіножатей величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 становить 0,120 Кі/км², що в 3,6 рази більше ніж в орних землях. Найвища величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 виявлена в ґрунтах сіножатей Овруцького, Лугинського та Народницького районів - 0,148; 0,154 та 0,670 Кі/км² відповідно.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області загальна площа земель, що потребують консервації становить 56 536,977 тис. га, з них знаходиться у державній власності – 49 823,174 га,

у комунальній власності – 4 589,253 га, у приватній власності – 2 124,55 га, в тому числі:

- деградовані землі – 6 651,01 га;
- малопродуктивні землі – 19 927,747 га;
- техногенно-забруднені землі – 29 958,221 га.

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами - хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Радіоактивне забруднення земель Полісся (Народницький, Овруцький, Олевський, Коростенський, Лугинський, Малинський, Ємільчинський, Новоград-Волинський, Хорошівський райони) при низькому показнику рН (переважають кислі і сильно кислі ґрунти), легкому механічному складі та перезволожені земель, значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Лісостепового регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу для фізичної структури ґрунтів і земель, представляють ерозійні явища.

В результаті інтенсивного землеробства, сільськогосподарське освоєння території області становить 50,6 %, а розораність сільськогосподарських угідь - 64,33 %. Хоча розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках, вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана (74 %) лісостепова частина, особливо у Бердичівському – 77 %, Попільнянському – 79 %, Ружинському – 80 % районах, у перехідній зоні розораність становить 47 %, у Поліській частині – 29 %.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призвело до того, що природне середовище втратило притаманні йому властивості до саморегуляції, що має критичні прояви у посушливу пору року та у зв'язку із тенденцією зниження рівня ґрунтових вод і рівнів водності водних об'єктів.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986-1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр. - 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. - 7,3 тис. Га, у 2011 р. - 3,4 тис. га, у 2012 р. - 3,7 тис. га.

174,5

6.3. Охорона земель

Житомирською обласною державною адміністрацією схвалено проект

Програми підвищення родючості ґрунтів на період 2014-2020 рр. В ній передбачаються економічні, екологічні, організаційні заходи із забезпечення охорони земель різних форм власності і призначення та відповідні правові засади. Необхідним є: відтворення родючості ґрунтів, припинення їх поверхневого змиву і глибинної ерозії лісомеліоративними заходами, посівом багаторічних трав. Учені засвідчують, що потрібно зменшити площу орних земель, вивести із ріллі еродовані землі, а натомість збільшити площі лісів, полезахисних лісових насаджень, сіяних луків. При розміщенні сільськогосподарських угідь треба враховувати особливості ландшафтної структури території і створювати екологічно обґрунтовані агроландшафтні екосистеми. Потрібен екологічний моніторинг земель, своєчасне передбачення і запобігання процесам ерозії, забруднення ґрунтів, обмеження вирубування лісів, розчищення річок і водойм. Дійовими заходами залишаються меліорація земель, розширення площ рекреаційних земель, заповідників, природних парків.

6.3.1. Практичні заходи

Протягом 2019 року здійснення практичних заходів у сфері охорони земель за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища не здійснювалося.

7. Надра

7.1. Мінерально-сировинна база

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

У надрах області виявлено поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

На території області суб'єктам господарювання надано 180 спеціальних дозволів на користування надрами з метою розробки родовищ корисних копалин та 15 на геологічне вивчення перспективних ділянок.

У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва підприємство основного кола.

Фото 7.1.1. Роботи на родовищі корисних копалин

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами, розробку титанових (ільменітових) родовищ в області здійснюють філія «Іршанський ГЗК» Публічного акціонерного товариства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», ТОВ «Валки-Ільменіт», ТОВ «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат». Зазначені підприємства спільно з Вільногірським гірничо-металургійним комбінатом, розташованим у Дніпропетровській області, повністю забезпечують товарними концентратами заводи України, значна частина яких експортується. Водночас в області розробляються тільки розсипні родовища титанових руд.

Стратегічним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-апатитових руд у Коростенському, Хорошівському, Народицькому та Черняхівському районах.

ТОВ «Валки-Ільменіт» розробляється перша черга інвестиційного проекту з будівництва Стремигородського гірничо-збагачувального комбінату, яка передбачає реалізацію підготовчих заходів для початку освоєння Стремигородського родовища титаново-апатитових руд.

Введення в експлуатацію Стремигородського родовища дасть змогу отримувати за сучасними економічно ефективними та енергозберігаючими технологіями з дотриманням санітарних та природоохоронних заходів дефіцитний для держави апатитовий концентрат, рідкісноземельні метали, ванадій і скандій, зменшить дефіцит у забезпеченні ільменітовим концентратом діючих заводів України з виробництва титанових пігментів, який відчувається

протягом останніх років.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Сущано-Пержанську рудну зону (Олевський район). В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Сущанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Позитивні зміни в реалізації потенційних можливостей рудного краю пов'язано з наданням обласною радою погодження Державній службі геології та надр України для продажу на аукціоні прав на видобування Пержанського родовища берилію.

Певною мірою переломними в урегулюванні проблем відновлення проведення детальних геологічних досліджень стали рішення обласної ради в погодженні Державній службі геології та надр України для продажу на аукціоні прав на здійснення геологічного вивчення у т.ч. з дослідно - промисловою розробкою Ястребецької ділянки циркон-рідкісноземельно- флюоритових руд та Юрівської ділянки титан-apatитових руд в Олевському районі.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні. Для реалізації зазначеного, в 2017 році в області погоджено Державній службі геології та надр України для продажу на аукціоні спецдозволу на користування надрами з метою проведення детальних пошукових робіт в межах Прутівського рудо прояву сульфідних мідно-нікелевих руд.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину - різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської

області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені, хоча викликають інтерес як перспективні.

Окремі з них вже втрачають своє промислове значення через незаконний видобуток, який водночас призводить до порушення водного балансу екосистем, виведення з цільового обігу та втрат лісового фонду та порушення земель сільськогосподарського призначення.

Враховуючи, що пошуки покладів бурштину, які в минулому розпочаті спеціалізованими державними підприємствами, не завершено. Держгеонадра України надало 6 спеціальних дозволів на користування надрами з метою геологічного вивчення перспективних ділянок в Овруцькому та Олевському районах.

Користування бурштиноносним надрами є складним питанням, що включає в собі проблеми припинення нелегального видобутку, необхідність сприяння геологічному вивченню родовищ бурштину, необхідність визначення позицій по опрацюванню методик видобування бурштину, відведення земельних ділянок та їх подальшої рекультивації, визначення сплати за користування надрами та інше.

У геологічній будові надр значне місце відведено міцним кристалічним породам.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Овруцькому районі, на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щебеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн. тонн гірничої маси. В поточному році ТОВ «ОВРУЧ СТОУН» планує відновити роботу цілісного майнового комплексу з видобутку, переробки та збагачення Овруцького родовища кварцитів.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади декоративно-облицювального каменю.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн. куб. м. До розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені у Хорошівському,

Коростишівському, Черняхівському, Малинському, Коростенському, Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. Особливої гостроти визначені проблеми набули в Коростишівському, Хорошівському, Житомирському та Черняхівському районах. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Водночас сьогодні необхіднорозглядати тверду некондиційну мінеральну сировину та шламо-муловідходи від переробки природного каменю як вторинну ресурсозберігаючу сировинну.

В Черняхівському та Хорошівському районах здійснюють діяльність підприємства, які використовують скельні відходи від видобутку та переробки блоків природного каменю для виготовлення бруківки, бордюру, буту та інших виробів для облаштування шляхових комунікацій з використанням каменоколів, фрезерувального обладнання вітчизняного та іноземного виробництва.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за застарілою технологією, яка не враховує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Для врегулювання екологічних проблем та обслуговування каменеобробних підприємств, рішенням сесії обласної ради створено Комунальне підприємство «ЕКО-СЕРВІС» Житомирської обласної ради - основними напрямками діяльності якого стануть: збирання, приймання, оброблення (перероблення), перевезення, реалізація продукції з відходів, розміщення і утилізація відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері для каменеобробних підприємств.

Область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю побутового. Державною службою геології та надр України погоджено розробку 38 родовищ цієї сировини. На повну проекту потужність щебзаводів, здійснюється видобуток та переробка сировини на 26 родовищах. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить 32,8% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною

сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузливецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ. На сьогодні ДП «ШПАТ» підготовлено та буде введено в експлуатацію ділянку «Вільха», розвідану в межах родовища «Гірне». На Грузливецькій площі пошуки продовжуються.

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами - Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці ХУІІІ ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи (Баранівський, Коростенський, Городницький). На теперішній час право на розробку каолінів надано 5 підприємствам.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів в Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн. тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Водночас на сьогодні гірничим підприємствам в області видано лише 11 ліцензій з метою промислової розробки родовищ піску із запасами 80 млн. м³. Ще 2 підприємства отримали ліцензії з метою геологічного вивчення, у т.ч. дослідно-промислової розробки ділянок (родовищ) піску.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн. м³. Право на розробку глин та суглинків надано на 3 родовища.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 - лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу, з яких фактично розробляється 2 в Олевському районі, та готуються дозвільні документи на розробку 1 родовища в Овруцькому районі. З метою розвідки площ для видобування торфу в якості добрив для сільського господарства планується розпочати геологічне вивчення з дослідно-промисловою розробкою перспективної ділянки в Брусилівському районі.

Головним базовим підприємством з розробки торфородовищ є державне підприємство «Житомирторф», філії якого виготовляють паливний фрезерний торф та торф сільськогосподарського призначення. При планових обсягах виробництва запаси родовищ, що підготовлені та розробляються, забезпечать роботу більш як на 50 років.

Поряд з цим в області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Протягом 2018 року на щебеневих заводах області виготовлено товарної продукції в обсязі майже 13,9 млн. тон.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості каменепереробних і гірничих підприємств в окремих регіонах є поступове накопичення та забруднення навколишнього середовища техногенними твердими мінеральними відходами від переробки природного каменю типу габро, граніту та шламо-муловідходами, після розпилу та шліфування кам'яних блоків. Особливої гостроти визначені проблеми набули в Коростишівському, Хорошівському, Житомирському Черняхівському районах. В переважній більшості, потенціал відходів практично не використовується. Водночас, сьогодні необхідно розглядати тверді мінеральні відходи та шламо-муловідходи від переробки природного каменю як вторинну сировинну базу, коли їх використання набуває ресурсозберігаючого значення.

В Черняхівському та Хорошівському районах здійснюють діяльність підприємства, які використовують скельні відходи від видобутку блоків природного каменю для виготовлення бруківки, бордюру, буту та інших виробів для облаштування шляхових комунікацій з використанням каменоколів, фрезерувального обладнання вітчизняного та іноземного виробництва.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії (виробництво Італії, Китай), що розраховані на обробку пульпових рідких відходів - шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на їх основі нової будівельної продукції.

За 2018 рік каменеобробними підприємствами області обсяги виробництва бруківки, каменю бордюрного з некондиційної сировини у тому числі з негабаритів, які становлять значний відсоток відходів на кар'єрах, становило 48 941 тон.

Проте каменярі області, з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу, становлять незначний відсоток.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, працює за звичаєм

без урахування екологічних вимог ведення господарської діяльності.

Для врегулювання екологічних проблем та обслуговування каменеобробних підприємств, рішенням сесії обласної ради створено комунальне підприємство «ЕКО-СЕРВІС», Житомирської обласної ради - основними напрямками діяльності якого стануть: збирання, приймання, оброблення (перероблення), перевезення, реалізація продукції з відходів, розміщення і утилізація відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері для каменеобробних підприємств.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузливецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ. На сьогодні ділянка «Вільха», родовища «Гірне» підготовлена до експлуатації, на Грузливецькій площі пошуки продовжуються.

На території Житомирщини детально розвідані 12 родовищ глин та каолінів, здійснюють виробничу діяльність - 5. На їх сировині ще наприкінці XVIII ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи (Баранівський, Коростенський, Городницький).

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Водночас на сьогодні гірничим підприємствам в області видано лише 12 ліцензій з метою промислової розробки родовищ піску із запасами 80 млн м³. Ще 2 підприємства отримали ліцензії з метою геологічного вивчення, у т.ч. дослідно-промислової розробки ділянок (родовищ) піску.

Головним базовим підприємством з розробки торфородовищ є державне підприємство «Житомирторф», філії якого виготовляють паливний фрезерний торф та торф сільськогосподарського призначення. При планових обсягах виробництва запаси родовищ, що підготовлені та розробляються, забезпечать роботу філій більш як на 50 років.

У попередні роки експлуатацію родовищ бурого вугілля здійснювали державне підприємство «Розріз «Коростишівський» (запаси складають - 5,16 млн т.) та державне підприємство «Бурвуглевидобуток» (запаси складають -

5,7 млн т.). Діяльність зазначених підприємств характеризувалась як планово-збиткова, дотаційна. Враховуючи, низьку якість видобутого вугілля як палива, що характеризується високою зольністю та вологістю, згідно до Програми реструктуризації вугільної галузі, зазначені державні підприємства ліквідовані і зняті з державного реєстру підприємств.

Земельні ділянки, що використовувались під кар'єрами, шахтами та промисловими базами вугільних підприємств рекультивовані, передані до земель запасу та лісового фонду, в окремих випадках розпайовані. Відновлення

видобутку вугілля в області на найближчу перспективу не передбачається.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища - система спостережень, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан геологічного середовища, прогнозування його змін, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться щодо: екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів (у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів); геохімічних показників (у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук); геофізичних полів (у тому числі фонових та аномальних); підземних вод (у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей).

До суб'єктів моніторингу довкілля, які проводять дослідження стану геологічного середовища в Житомирській області належать: Головне управління держпродспоживслужби в Житомирській області - за якісним станом підземних вод, що видобуваються; північне державне регіональне геологічне підприємство «Північгеологія» - за рівнем підземних вод та центр геолого-геофізичних робіт та виробничого забезпечення (Волинська ЕГП) - за станом експлуатаційних водозаборів підземних вод області.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні прісні води в області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 36 ділянках.

Сумарна кількість затверджених запасів прісних вод складає 205,797 тис.м³/добу за категоріями А+В+С, 150,430 тис м³/добу з них не розроблялось.

Мінеральні підземні води розвідані на 5 ділянках з запасами 963,0 м³/добу, на даний час введена в експлуатацію 1 ділянка.

Мінеральні води відносяться до типу радонових використовуються для лікувальних цілей (зовнішнє лікування).

Прогнозні ресурси підземних вод у Житомирській області складають 628,60 тис м³/добу.

В Житомирській області обліковуються наступні родовища прісних підземних вод:

1. Родовище Андрушівське, ділянка Андрушівська 1, затверджені запаси 5,6 тис м³/добу.

2. Родовище Баранівське

- 2.1. Ділянка Баранівська 1, затверджені запаси 3,1 тис м³/добу.

- 2.2. Ділянка Баранівська 2, затверджені запаси 0,2 тис м³/добу.
- 3. Родовище Бердичівське
 - 3.1. Ділянка Бердичівська 1, затверджені запаси 19,1 тис м³/добу.
 - 3.2. Ділянка Гришковецька, затверджені запаси 1,2 тис м³/добу.
 - 3.3. Ділянка Нізгорецька, затверджені запаси 1,1 тис м³/добу.
 - 3.4. Ділянка Північна, затверджені запаси 4,8 тис м³/добу.
 - 3.5. Ділянка Семенівська, затверджені запаси 0,9 тис м³/добу.
 - 3.6. Ділянка Південна, затверджені запаси 6,4 тис м³/добу.
- 4. Родовище Рейське, Ділянка Рейська, затверджені запаси 2.6 тис м³/добу.
- 5. Родовище Хорошівське
 - 5.1. Ділянка Хорошівська 1, затверджені запаси 3,56 тис м³/добу.
 - 5.2. Ділянка Хорошівська 2, затверджені запаси 3,3 тис м³/добу.
- 6. Родовище Романівське.
 - 6.1. Ділянка Центральна, затверджені запаси 1,0 тис м³/добу.
 - 6.2. Ділянка Східна, затверджені запаси 3,7 тис м³/добу.
- 7. Родовище Ємільчинське, ділянка Ємільчинська, затверджені запаси 2.7 тис м³/добу.
- 8. Родовище Коростенське, Ділянка Ушомирська, затверджені запаси 32,0 тис м³/добу.
- 9. Родовище Коростишівське.
 - 9.1. Ділянка Кростишівська 1, затверджені запаси 1,3 тис м³/добу.
 - 9.2. Ділянка ККП, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
 - 9.3. Ділянка Харитонівська, затверджені запаси 10,7 тис м³/добу.
- 10. Родовище Любарське, Ділянка Марківська, затверджені запаси 3.8 тис м³/добу.
- 11. Родовище Народицьке.
 - 11.1 Ділянка Лівобережна, затверджені запаси 5,7 тис м³/добу.
 - 11.2. Ділянка Межеріченська, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
- 12. Родовище Городницьке, Ділянка Безіменна, затверджені запаси 2.9 тис м³/добу.
- 13. Родовище Овруцьке.
 - 13.1 Ділянка Овруцька 1, затверджені запаси 1,58 тис м³/добу.
 - 13.2. Ділянка Центральна, затверджені запаси 8,23 тис м³/добу.
- 14. Родовище Олевське.
 - 14.1. Ділянка Східна, затверджені запаси 2,25 тис м³/добу.
 - 14.2 Ділянка Західна, затверджені запаси 3,85 тис м³/добу.
- 15. Родовище Попільнянське, Ділянка Попільнянська 1, затверджені запаси 4,5 тис м³/добу.
- 16. Родовище Радомишльське.
 - 16.1. Ділянка Ленінська, затверджені запаси 25,9 тис м³/добу.
 - 16.2. Ділянка Радомишльська 1, затверджені запаси 3,2 тис м³/добу.

17. Родовище Негребівське, Ділянка Негребівська, затверджені запаси 13,5 тис м³/добу.
18. Родовище Ружинське.
 - 18.1. Ділянка Ружинська 1, затверджені запаси 5,5 тис м³/добу.
 - 18.2. Ділянка Ружинська 2, затверджені запаси 0,3 тис м³/добу.
19. Родовище Пулинське, Ділянка Пулинська, затверджені запаси 5,1 тис м³/добу.
20. Родовище Черняхівське, ділянка Південна, затверджені запаси 7,4 тис м³/добу.
21. Родовище Чуднівське, ділянка Будичанська, затверджені запаси 3,83 тис м³/добу.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Серед екзогенних геологічних процесів на території області найбільш поширені процеси водної та вітрової ерозії земель.

Ерозійним процесам піддано 104,8 тис га сільськогосподарських угідь, з них: водній - 83,9 тис га, вітровій - 20,9 тис га, одночасно піддані водній і вітровій ерозії 87,8 тис. га.

Незначною мірою, на території області поширені зсуви та просідання земної поверхні, переважно на території Словечансько-Овруцького кряжу в Овруцькому районі.

8. ВІДХОДИ

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Станом на 01.01.2020 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 845 сміттєзвалищ. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні

спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

Аналіз поводження з відходами у цілому по області проводиться за інформацією, розміщеною на вебсайті Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2019 року підприємствами та суб'єктами господарювання області утворено 479,1 тис. т відходів I – IV класів небезпеки.

По містах обласного значення та районах загальна кількість накопичених відходів I-IV класів небезпеки склала 5,32 млн т.

В основному це відходи сільського, лісового та рибного господарства, переробної промисловості, відходи видобувної промисловості розроблення кар'єрів, відходи домогосподарств.

Відходи I-III класу небезпеки у 2019 році склали 1,3 тис. т. Основна частина утворених відходів це відходи кислот, лугів чи солей; відпрацьовані оливи; люмінесцентні лампи; енергозберігаючі лампи; батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані; масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані; матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; шини зіпсовані перед початком експлуатації відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації; залишки очищення резервуарів, що містять нафтопродукти; суміш речовин мастильних та масл з вод стічних; осад промислових стоків; абсорбенти зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені, тощо.

Відповідно до Наказу Мінприроди України від 23.01.2017 за № 17 «Про затвердження Положення про електронний сервіс» в області запроваджено електронний сервіс «esomara.gov.ua», «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України», що в свою чергу забезпечує своєчасне реагування на електронні звернення громадян про виявлення місць чи об'єктів несанкціонованих та неконтрольованих звалищ відходів.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року і з метою недопущення забруднення навколишнього природного середовища кожна з областей України має розробити власний регіональний план

управління відходами, який врахує структуру економіки, обсяги утворення різних типів відходів, наявні та необхідні потужності для екологічно безпечного оброблення відходів. Дана система управління відходами має враховувати думки на місцях, саме регіональні плани є запорукою як розвитку області так і громад, та необхідною умовою для залучення інвестицій у галузь управління відходами. Таким чином, для розробки регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки, передбачено кошти в сумі 1 300,00 тис. грн.

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2019 року підприємствами області утворено 479,1 тис. т відходів (таблиця 8.1.1).

Враховуючи, що подальша інформація в Головному управлінні статистики у Житомирській області за 2019 рік по відходам I-III класів небезпеки відсутня, тому дана інформація викладена станом на 1 січня 2018 року. Відходи I - III класу небезпеки склали 1,1 тис. т, дані наведені в таблиці 8.1.2.

Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т).

Таблиця 8.1.1

№ з/п	Показники	2017	2018	2019
1	Утворено	550,3	486,2	479,1
2	Одержано від інших підприємств	—	—	—
3	Спалено	37,1	44,1	70,5
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	33,0	38,9	53,8
4	Утилізовано	82,8	48,9	44,2
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	169,9	199,5	413,5
6	Передано іншим підприємствам	—	—	—
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	—	—	—
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	5154,0	5318,5	-

Протягом 2019 року на Житомирському міському полігоні по захороненню побутових відходів ТОВ «ЛНК» утилізовано 2,92 млн м³ звалищного біогазу з одночасним виробництвом електроенергії в обсязі 3 242 374 кВт *год.

Інформація щодо кількості утворення та утилізації відходів за категоріями матеріалів за роками наведена в таблиці 8.1.2.

Показники утворення відходів у динаміці за 2016 -2018 роки (тис. т).

Таблиця 8.1.2

	Утворено ²	Утилізовано	Спалено	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) ³
2016	550,4	76,5	42,2	140,9	5049,7
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	0,9	0,6	0,0	—	—
2017	550,3	82,8	37,1	169,9	5154,0
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,0	1,5	0,0	—	—
2018	486,2	48,9	44,1	199,5	5318,5
У т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,1	0,4	0,0	—	—

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. На підприємствах Житомирської області протягом 2019 року утворилось 479,1 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 7 тис. т менше ніж у 2018 році. (табл. 8.1.3).

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році (тис. т).

Таблиця 8.1.3

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т. ч. з метою		Видалено у спеціально відведені
				Отримання	теплового перероблен	

				енергії	ня	місця чи об'єкти
Усього	479,1	44,2	70,5	53,8	16,7	413,5
Використані розчинники	0,1	—	—	—	—	—
Відходи кислот, лугів чи солей	0,3	0,3	—	—	—	—
Відпрацьовані оливи	0,1	0,0	0,0	—	0,0	—
Хімічні відходи	0,0	—	—	—	—	—
Осад промислових стоків	10,6	0,4	—	—	—	3,2
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	0,1	—	—	—	—	—
Відходи від медичної допомоги та біологічні	0,0	—	—	—	—	—
Відходи чорних металів	6,1	1,3	—	—	—	—
Відходи кольорових металів	0,6	—	—	—	—	—
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,4	—	—	—	—	—
Скляні відходи	2,3	—	—	—	—	—
Паперові та картонні відходи	2,4	—	0,0	0,0	—	—
Гумові відходи	0,4	—	—	—	—	—
Пластикові відходи	0,5	0,2	—	—	—	—
Деревні відходи	115,7	5,0	70,2	53,8	16,4	0,1
Текстильні відходи	0,3	0,0	—	—	—	0,0
Відходи, що містять поліхлор- дифеніли	0,0	—	—	—	—	—
Непридатне обладнання	0,1	—	—	—	—	—

Непридатні транспортні засоби	0,0	—	—	—	—	—
Відходи акумуляторів та батарей	0,0	—	—	—	—	—
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	6,9	—	—	—	—	—
Відходи рослинного походження	38,4	0,3	0,3	0,0	0,3	0,2
Тваринні екскременти, сеча та гній	20,0	20,0	—	—	—	—
Побутові та подібні відходи	124,8	0,0	0,0	0,0	0,0	403,4
Змішані та недиференційовані матеріали	1,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Залишки сортування	4,8	4,4	—	—	—	—
Звичайний осад	6,1	0,1	—	—	—	6,1
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	2,5	1,4	—	—	—	—
Інші мінеральні відходи	73,4	8,0	—	—	—	0,5
Відходи згоряння	4,0	2,5	—	—	—	0,0
Ґрунтові відходи	3,8	—	—	—	—	—
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	52,4	—	—	—	—	—
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні	0,6	—	—	—	—	0,0

відходи, що утворюються після переробки						
---	--	--	--	--	--	--

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

На підприємствах Житомирської області протягом 2019 року утворилось 479,1 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 7 тис. т менше ніж у 2018 році.

Утилізовано - 44,2 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах 413,5 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2020 року в обласному реєстрі зареєстровано 845 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів. Площа зайнята цими відходами складає близько 632 га. Майже всі з них експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон. За попередні роки проведена певна організаційна робота щодо створення та ведення реєстрів об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360.

На даному етапі, згідно Наказу Мінприроди від 25.01.2016 № 25 проводиться оновлений реєстр паспортизації місць видалення відходів (заповнення електронних версій паспортів місць видалення відходів і реєстрових карт об'єктів утворення відходів) та створюється їх загальний реєстр.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (місць видалення відходів)
станом на 01.01.2020 року.

Таблиця 8.2.1

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
	Сміттєзвалища			
	Андрушівський район	30	18,6	
	Баранівський район	37	21,8	
	Бердичівський район	30	9,5	
	Брусилівський район	32	22,9	

	Хорошівський район	21	15	
	Ємільчинський район	37	33,9	
	Житомирський район	24	22,07	
	Коростенський район	40	34,4	
	Коростишівський район	30	30,0	
	Лугинський район	19	8,2	
	Любарський район	32	17,9	
	Малинський район	38	33,0	
	Народицький район	18	9,0	
	Новоград-Волинський район	55	34,0	
	Овруцький район	108	31,4	
	Олевський район	31	20,8	
	Попільнянський район	28	33,5	
	Радомишльський район	67	28,0	
	Романівський район	25	17,2	
	Ружинський район	31	10,4	
	Пулинський район	37	6,5	
	Черняхівський район	46	37,0	
	Чуднівський район	28	21,6	
	м. Бердичів	1	5,1	
	м. Новоград-Волинський	1	5,0	
	Всього	845	508,77	
	Полігони			
	Радомишльський район	1	28,0	
	м. Бердичів	1	26,9	
	м. Коростень	1	30,0	
	м. Новоград-Волинський	1	18,0	
	м. Житомир	1	20	
	м. Коростишів	1	7,0	
	Всього	6	129,9	

Фото 8.2.1. Полігон ТПВ, м. Житомир

Інформація про полігони побутових відходів
в Житомирській області.

Таблиця 8.2.2

№	Назва полігону	Фактична адреса	Власник	Балансоутримувач	Наявність проекту полігону	Проектна потужність існуючого об'єкта	Площа земельної ділянки	Рік введення в експлуатацію	Відповідність об'єкта нормам екобезпеки	Потреба у паспортизації об'єкта	Потреба у рекультивації об'єкта	Наявність системи збирання і знезараження фільтрату
1	Полігон ТПВ в м.Коростишів	м.Коростишів, 1825510100	КП «Коростишівський комунальник», вул. Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	КП «Коростишівський комунальник», вул. Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	ні	1,9 га, наземне	7 га	-	так	не потребує	ні	ні
2	Радомишльський полігон по знешкодженню твердих побутових відходів	Радомишльський район, 3 км від м. Радомишль, 1825010100	МКП "Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	МКП "Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	ні	4319м3/рік, 28000м2, наземне	28000м2,	-	ні	не потребує	так	ні
3	Полігон твердих побутових відходів м. Бердичів	м. Бердичів, вул.Чуднівська, буд.156 а, 1810400000	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	ні	405495,0 т, S=5,1га, наземне	5,1га	1956	так	не потребує	ні	ні
4	Житомирський міський полігон по захороненню ТПВ	м. Житомир, вул. Андріївська,29	Територіальна громада міста Житомира	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради (КАТП 0628)	ні	21,567 га	21,567 га	1957	так	не потребує	ні	ні

5	Полігон твердих побутових відходів м.Коростень	1 км на захід від с. Грозино	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	ні	61,852 тис.т	14,1 га наземне	1972	так	не потребує	ні	ні
6	Полігон твердих побутових відходів	0,3 км. від м. Новоград-Волинський	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	ні	238 тис. т 7,8 га.	7,8 га.	-	ні	не потребує	ні	ні

Захоронення твердих побутових відходів (ТПВ) на полігонах (звалищах).

Таблиця 8.2.3

Тверді побутові відходи та їх компоненти, які захоронюються на об'єктах поводження з ТПВ	Номер рядка	Обсяги захоронення на полігоні (звалищі) – всього		у тому числі:			
				від початку експлуатації полігону (звалища)		за звітний період	
		м ³	т	м ³	т	м ³	т
А	Б	1	2	3	4	5	6
Змішані ТПВ	01	26409685,5	7010994,4	25064023,9	6710709,6	1345661,6	300284,77
Великогабаритні ТПВ	02						
Неперероблюваний залишок (несортований, некомпостований, піролізний, золошлаковий тощо)	03						
Відходи зеленого господарства	04	161337,52	33666,28	158200	32881,9	3137,52	784,38
Вуличний змет	05	12150,01	3040,5			11785,51	2949,29
Будівельні відходи	06	179,78	42,73			179,78	42,73
Промислові відходи 3 класу небезпеки	07	9997,5	2632,64			8997,75	2369,37
Промислові відходи 4 класу небезпеки	08						
Інші	09						
Всього	10	26593350,4	7050376,5	25222223,9	6743591,5	1369762,2	306430,54

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з побутовими відходами
у Житомирській області станом на 01.01.2020 року.

Таблиця 8.2.4

№ п/п	Код згідно з ЄДРПОУ	Назва суб'єкта господарювання	Форма власності	Населений пункт**, на території якого суб'єкт господарювання надає послугу поводження з побутовими відходами, зокрема:		
				вивезення	перероблення	захоронення
1	2	3	4	5	6	7
1	03328327	Комунальне підприємство «Автотранспортне підприємство 0628» Житомирської міської ради	комунальне	м. Житомир, с. Тетерівка, с. Станишівка		м. Житомир
2	36549046	Приватне підприємство «Виробниче житлове ремонтно- експлуатаційне підприємство №4»	приватне	м. Житомир	м. Житомир сортування	м. Житомир
3	35533809	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛНК»	приватне		м. Житомир*	
4	38797172	Приватне підприємство «КВЖРЕП №8»	приватне	м. Житомир		м. Житомир
5	32510836	КП «Армійське»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
6	41568022	КП «Полісся»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини

7	31674885	Комунальне підприємство «Слава» по обслуговуванню комунальної власності села Липники Липниківської сільської ради	комунальне	с. Липники		с. Липники
8	24698873	Озерянський торфозавод філія державного підприємства «Житомирторф»	з часткою комунальної власності	смт. Миролюбів		смт Миролюбів
9	36115361	ПКП «Добробут»	комунальне	с. Поліське с. Рудня с. Ушомир с. Ковбащина с. Рудня Ушомирська		с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбащина, с.Рудня Ушомирська
10	33555045	Гулянецьке комунальне підприємство	комунальне	с. Гулянка		с. Гулянка
11	24700185	КП «Червоненський селищний ринок»	комунальне	смт Червоне		смт Червоне
12	33168020	ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Спіка»	приватне	с. Глинівці		с. Глинівці
13	33341154	Комунальне підприємство «Народичікомунсервіс» Народицької селищної ради	комунальне	смт Народичі		смт Народичі

14	40569774	КП «Овруч» Овруцької міської ради	комунальне	м. Овруч		м. Овруч
15	34403525	КП «Коростишівський комунальник»	комунальне	м. Коростишів		м. Коростишів
16	4344386	Відділ благоустрою та житлово-комунального господарства Баранівської міської ради	комунальне	м. Баранівка		м. Баранівка
17	37572944	КП «Першотравенське»	комунальне	смт Першотравенськ		смт Першотравенськ
18	41342757	КП «Конкурент»	комунальне	смт Довбиш, смт Марянівка		смт Довбиш, смт Марянівка
19	35144258	КП «Фаянсовик»	комунальне	смт Кам'яний Брід		смт Кам'яний Брід
20	38395068	КП «Гранітне-комунгосп»	комунальне	смт Гранітне		смт Гранітне
21	34841924	Комунальне підприємство «Сервіс»	комунальне	смт Романів		смт Романів
22	25303925	Комунальне підприємство «Миропільське»	комунальне	смт Миропіль		смт Миропіль
23	36083673	КБП «Пулинський водоканал» Пулинської селищної ради	комунальне	смт Пулини		смт Пулини
24	13566750	ТОВ Олевське орендне підприємство теплових мереж»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ

25	35215119	ДП «Будпослуги №2» ПП «Будпослуги № 1»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
26	34546838	Новобілокоровицьке багатогалузеве комунальне підприємство	комунальне	смт Нові Білокоровичі, смт.Бучмани		смт Нові Білокоровичі, смт Бучмани
27	41964025	КП «Райківське» Райківської сільської ради	комунальне	с. Райки		с. Райки
28	41908149	Комунальне підприємство «Благоустрій» Ємільчинської селищної ради	комунальне	смт Ємільчине с. Руденька		смт Ємільчине с. Руденька
29	34657972	Товариство з обмеженою відповідальністю «Полісся Екосфера»	приватне	м. Бердичів		м. Бердичів
30	36402607	КП «Благоустрій міста» Радомишльської міської ради	комунальне	м. Радомишль		м. Радомишль
31	32226306	Мале комунальне підприємство «Господарник»	комунальне	смт Ружин		смт Ружин
32	4344707	Відокремлений виробничий підрозділ «Господарник» Ружинської селищної ради	комунальне	смт Ружин с. Заріччя		смт Ружин

33	20417050	КП «Іршанське комунальне підприємство»	комунальне	смт Іршанськ		смт Іршанськ
34	30393828	Новоборівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт Нова Борова		смт Нова Борова
35	35485609	Хорошівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт Хорошів		смт Хорошів
36	41168224	Комунальне підприємство «Екоресурс» Малинської міської ради Житомирської області	Комунальне	м. Малин		м. Малин
37	32876007	Малинське комунальне підприємство «Благоустрій»	Комунальне	м. Малин		м. Малин
38	37808214	Товариство з обмеженою відповідальністю «Міськкомунсервіс»	приватне	м. Новоград-Волинський		м. Новоград-Волинський
39	03364889	Комунальне виробничо-господарське підприємство	комунальне	м. Коростень		м. Коростень

40	41255505	КП «Добробут»	комунальне	смт Брусилів		смт Брусилів
41	2718702198	ФОП «Коструба Андрій Миколайович»	приватне	смт Брусилів		смт Брусилів
42	36328136	КП «Добробут» Любарської селищної ради	комунальне	смт Любар		смт Любар
43	36899630	КП «Гарант»	комунальне	смт Попільня		смт Попільня
44	33662206	КП «Корнин»	комунальне	смт Корнин		смт Корнин
45	1528855	ПСП «Кам'янка»	приватне	с. Кам'янка		с. Кам'янка
46		ПП Згортюк Б.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
47		ПП Висловух І.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
48		ПП Краснодемський С.А.	приватне	с. Соколів Брід		с. Соколів Брід
49	32777234	Чуднівське міське комунальне підприємство	комунальне	м. Чуднів		м. Чуднів
50	34546877	КП «Черняхів-добробут»	комунальне	смт Черняхів		смт Черняхів
51	34283298	КП «Головино-добробут»	комунальне	смт Головино		смт Головино
52	37260069	КП Андрушівської міської ради «Андрушівка Благоустрій»	комунальне	м. Андрушівка		м. Андрушівка

Використання відходів, як вторинної сировини.

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Новоград-Волинський, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Новоград-Волинський район), Дружба, Новоозерянка, Журжєвичі, Жубровичі, Олександрівка (Олевський район).

Впровадження роздільного збирання побутових відходів (ТПВ) станом на 01.01.2020 року.

Таблиця 8.2.5

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців в населеному пункті, тис. чол.	Кількість населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів, тис. чол.	Відсоток населення охопленого роздільним збиранням побутових відходів, %	Рік впровадження роздільного збирання ТПВ	Об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів за видами окремих компонентів. Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо.
1	м. Баранівка	11,8	3,15	27	2016	15,1	-	- контейнери металеві сітчасті для пластика -15 шт; - контейнери металеві фарбовані для скла -15 шт;
2	м. Бердичів	77	31,1	40,39	2015	10,3	2,1	Скло, пластмаса, папір, пакети «ТетраПак», батарейки.
3	м. Коростишів	25,7	8,7	33,85	2009	11,6	1,021	Скло, пластмаса, чорний метал, текстиль, папір, пакети «ТетраПак»
4	м. Радомишль	13,4	8,5	63	2014	2,3	0,08	35(ТПВ)/25 (скло,пет)
5	с. Наталівка	1,4	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)

6-12	м. Олевськ та 6 населених пунктів району (сmt. Дружба, сmt. Новоозерянка, с. Журжєвичі, с. Жубровичі, с. Варварівка, с. Рудня-Бистра)	42	26,7	63,57	2013	53,7	20,5	Контейнерів - 8 Скло, пластмаса, чорний метал, папір,
13	с.Олександрівка	0,5	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
14	м. Коростень	66	29,8	45,2	2008	94,535	1,67	Папір 38од, скло 38од, пластик 38 од, батарейки.
15	м. Житомир	265,6	256,5	95	2012	450	12,1	Папір, полімер, скло, батарейки.
16	м. Новоград-Волинський	56,1	34,6	62	2009	54,6	5,1	8 конт. Пластик, скло,батарейки.
17	сmt Черняхів	9,5	5,7	60	2017	6,7	0,9	Пластик 4 конт
18	сmt Попільня	5,6	3,9	69	2017	3,8	0,4	6 контейнерів пластик
19	м. Малин	26,1	26,1	100	2018	39	6	32. Пластик, плівка, скло, папір, метал
20	сmt Ружин	4,78	0,652	13,6	2017-2018	2,396	0,124	5 (пластик)
			1,35	28,2	2017-2018	2,396	0,22	Пункт збору ТПВ (скло)

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 144,4 тис. т/рік.

Таблиця 8.2.6

№ з/п	Назва підприємства або виробництва, адреса	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються)	Потужність т /рік	Утилізовано відходів за звітний рік, т
-------	--	---	----------------------	--

1.	ТОВ «Жерок-Альфа», м. Житомир, вул. Промислова, 1/154. Утилізація відходів поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва.	Відходи поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва Київського науково-промислового об'єднання «Укрпластик» та ін.	1460	75,8
2.	ТОВ «Папір – Мал», м. Малин, вул. Гамарника, 2. Виробництво паперу туалетного, обгорткового та ін..	Паперова макулатура	54000	38080,826
3.	ТОВ «Житомирський картонний комбінат» м. Житомир, майдан Станішівський, 7	Паперова та картонна макулатура	80000	72112,866
4.	ТОВ «Коростишівська паперова фабрика» м. Коростишів, вул. Паперова, 31	Паперова та картонна макулатура	9500-10500	8612,0

Фото 8.2.2. Роботи на полігоні ТПВ, м. Житомир

Перелік підприємств або виробництв,
які займаються збиранням відходів I-IV класів небезпеки.

Таблиця 8.2.7

Назва підприємства	Місцезнаходження
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВ "МАЛИНСЬКА ПАПЕРОВА ФАБРИКА-ВАЙДМАНН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ПРИХОДЬКА, БУД. 66
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.РАДОМИШЛЬ, ВУЛ.МАЛА ЖИТОМИРСЬКА, БУД. 119
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	М.КИЇВ, ПЕЧЕРСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ІНСТИТУТСЬКА, БУД. 9
КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БАРАНІВКА МІСЬКВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 123
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БУД-МАШ"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПОКРОВСЬКА, БУД. 48
ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ "ВЕРНІСАЖ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.СЕЛЕЦЬКА, БУД. 35
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВІКТОРІЯ-ЦЕНТР"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЛОМОНОСОВА, БУД. 120/21
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОНВІ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КОРОЛЬОВА, БУД. 150-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МОНОЛІТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ Р-Н, С.НАТАЛІВКА, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 5
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ЖИТОМИРСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО "ПОЛІССЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ШЕВЧЕНКА, БУД. 18-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ " ЖИТОМИРВТОРРЕСУРСИ "	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ВІТРУКА, БУД. 2/144
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.ЛЯНГУСА, БУД. 101
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАПІР-МАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ГАМАРНИКА, БУД. 2
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАЛИНВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ОГІЄНКА, БУД. 57
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПОЛІССЯСПЕЦПАРТНЕР"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КООПЕРАТИВНА, БУД. 7
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖЕРОК-АЛЬФА"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 1/154
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.ЛЯНГУСА, БУД. 101
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАМА-ПЛАСТИК"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, С.ІРША, ВУЛ.ГАГАРІНА, БУД. 20
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО НОВА"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ІВАНА ФРАНКА, БУД. 104А
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БЕРДИЧІВКОМУНСЕРВІС"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЧУДНІВСЬКА, БУД. 156
ФІЛІЯ "ЧУДНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЧУДНІВСЬКИЙ Р-Н, С.ТЮТЮННИКИ, ВУЛ.ЛОНСЬКОГО, БУД. 2
ФІЛІЯ "БИСТРИЦЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РУЖИНСЬКИЙ Р-Н, С.БИСТРИК, ВУЛ.МАТВІЙЧУКА, БУД. 5
ВИРОБНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ "АГРОФІРМА "ГОРОПАЇВСЬКЕ" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ХМІЛЬНИЦЬКЕ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЛЮБАРСЬКИЙ Р-Н, С.ГОРОПАЇ
ФІЛІЯ "РОМАНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РОМАНІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ РОМАНІВ, ВУЛ.ПРОГРЕСІВСЬКА, БУД. 24
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№71)"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.КОРОСТЕНЬ, ВУЛ.БІЛОКОРОВИЦЬКЕ ШОСЕ, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНТЕХ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.ДОВЖИК, ВУЛ.НЕСКОРЕНИХ, БУД. 22
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІКАМ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.СТАРОШИЙКА

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЖИТОМИРСЬКИЙ КОМБІНАТ СИЛКАТНИХ ВИРОБІВ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 10
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГРАНД ЛАЙТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., КОРОСТИ-ШІВСЬКИЙ Р-Н, М.КОРОСТИШІВ, ВУЛ.БІЛЬШОВИЦЬКА, БУД. 59-А, ОФ. 1/16

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацію/видалення із Жовтого та Зеленого переліків відходів», Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.08.99 р. № 204 «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць».

За 2019 рік випадків несанкціонованого ввезення на територію України чи вивезення з території України відходів Державною екологічною інспекцією Поліського округу не зафіксовано.

8.4. Державне регулювання у сфері поводження з відходами

1. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

2. В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2020 роки, відповідні розділи включені до Національної стратегії управління відходами та регіонального плану управління відходами Житомирської області.

Згідно з дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 р. № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Станом на 01.01.2020 р., на території області знаходиться 598,506 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

3. Рішенням обласної ради від 05.03.2020 р. № 1832, зі змінами від 25.06.2020 р. № 1903 затверджено кошторис витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2020 рік та передбачено фінансування коштів по програмі «Утилізація відходів» в розмірі 2 700 тис. грн.

Кошти передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення заходу забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання,

оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, та розподіл:

1. Олевська міська ОТГ – 1 568 000 грн;
2. Овруцька міська ОТГ – 626 000 грн;
3. Народицька селищна ОТГ – 506 000 грн.

Для розробки регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки, передбачено кошти в сумі 1 300,00 тис. грн, 26.05.2020 р. на вебпорталі Уповноваженого органу з питань закупівлі, оприлюднено оголошення про проведення відкритих торгів - код національного класифікатора України ДК 021:2015 71320000-7. Послуги з інженерного проектування (Розробка регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки), ідентифікатор закупівлі на PROZORRO UA-2020-05-26-008673-b.

У даний час закупівля перебуває в статусі «Кваліфікація переможця».

4. Відповідно до Постанови КМУ від 18 лютого 2016 року за № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми» за 2019 рік зареєстровано 413 декларацій про відходи.

5. Відповідно до Положення про електронний сервіс «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України» затвердженого наказом Мінприроди України від 23.01.2017 р. № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.05.2017 р. № 658/30526, Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації приймає електронні звернення заявників, які надходять з електронного сервісу «Інтерактивна мапа Міндовкілля» та надсилає для розгляду по суті до районних державних адміністрацій, голів міських, сільських, селищних рад, об'єднаним територіальним громадам тощо. Станом на 01.01.2020 р., до Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації на електронний сервіс «Інтерактивна мапа Мінприроди України», надійшло 257 звернень. Із них: ліквідовано 194 сміттєзвалища; підтверджено заявниками на вебсайті Міндовкілля – 89 звернень; чекає на підтвердження заявниками про виконання – 105 звернень.

6. Проведена певна робота по виконанню Постанови КМУ від 3 серпня 1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів».

7. Проводиться робота по створенню реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Житомирської облдержадміністрації.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічні проблеми спричиняють небезпеку існування людини на усіх рівнях починаючи від локального і закінчуючи глобальним. Такі проблеми для України постають достатньо гостро, серед яких має місце сильна концентрація небезпечних виробництв, неефективне використання природних ресурсів, недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур кваліфікованими фахівцями у вказаній галузі. Екологічна безпека розглядається як такий стан навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та усунення небезпеки для життя і здоров'я людей.

Екологічну безпеку можна поділити на декілька видів:

- залежно від територіальних показників;
- залежно від способів забезпечення;
- залежно від об'єкта захисту.

Складовими екологічної безпеки є: екологічний аудит, моніторинг, прогноз розвитку екологічної ситуації, екологічний менеджмент тощо. Враховуючи вище викладене та відповідно до «Положення про Державну екологічну інспекцію Поліського округу», затвердженого наказом Державної екологічної інспекції України від 28.04.2020 року № 135, дане питання не відноситься до компетенції Інспекції.

9.2. Об'єкти що становлять підвищену екологічну небезпеку

Перелік екологічно небезпечних об'єктів.

Таблиця 8.2.1

з/ п	Назва об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)
1	2	3	4
Атмосферне повітря			
1.	Бердичівське управління магістральних газопроводів (м. Бердичів)	Транспортування газу трубопроводами	Державний комітет нафтової, газової та нафтопереробної промисловості
2.	Філія Житомирський завод ізоляційних	Виробництво високоякісних теплозвукоізоляційних	Товариство з обмеженою відповідальністю

	матеріалів «ОБІО»	плит	
3.	ТОВ «Церсаніт Інвест»	Виробництво керамічних санітарно-технічних виробів	Товариство з обмеженою відповідальністю
4.	ПрАТ «Коростенський завод МДФ»	Виробництво МДФ, ХДФ, ламінату	Акціонерні товариства
5.	КП «Житомиртепло-комуненерго» (м. Житомир)	Виробництво та розподіл тепла	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
Відходи			
1.	КП «Шляхрембуд», Новоград-Волинської міської ради (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
2.	Комунальне виробничо-господарське підприємство, м. Коростень (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
3.	КП «Екоресурс» Малинської міської ради, (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
4.	Радомишльське міське комунальне підприємство (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
5.	ТОВ «Полісся-Екосфера», м. Бердичів (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Підприємства України засновані фізичними особами
6	КАТП – 0628, м. Житомир (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
7	КП «Коростишівський комунальник»	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
8	КП «Овруч» Овруцької міської ради	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
Водні ресурси			
1	ТОВ «КЕС» м. Бердичів	Збирання очищення та розподілення води	Товариство з обмеженою відповідальністю
2	БУ №3 Житомирської	Оборона	Міноборони

	КЕЧ р-ну, (сmt.Озерне)		
3	Коростишівське МКП «Водоканал» (м. Коростишів)	Збирання очищення та розподілення води	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
4	Макарівська КЕЧ р-ну	Оборона	Міноборони
5	МКП «Бердичівкомунсервіс»	Відведення талих та злизових вод на території м. Бердичів	Комунальна власність
6	КП «Джерело» Ігнатпільської сільської ради Овруцького району	Збирання очищення та розподілення води	Комунальна власність
7	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради Хорошівського району	Збирання очищення та розподілення води	Комунальна власність

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

На 1 червня 2015 року в Житомирській області до зон радіоактивного забруднення постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106 (з поточними змінами та доповненнями) «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи», з урахуванням Закону України № 76-УТТТ від 28.12.2014 р., включено 371 населених пункти в 8 адміністративних районах області.

Кількість населених пунктів, віднесених до зон
радіоактивного забруднення, по районах

Таблиця 9.3.1.1

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Ємільчинський	44	-	-	44

Коростенський	27	-	1	26
Лугинський	39	-	4	35
Малинський	1		1	-
Народицький	76	4	36	36
Новоград-Волинський	8	-	-	8
Овруцький	129	3	19	107
Олевський	47	-	2	45
ВСЬОГО	371	7	63	301

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат», на території області - 29, з них:

- пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) - 28;
- пунктів складування відходів дезактивації (ПСВД) - 1

Фахівцями ДСП «Київський ДМСК» у весінній період 2019 року проведено обстеження 7 пунктів зберігання відходів дезактивації в Лугинському районі, 2 ПЗВД в Олевському районі, 1 ПЗВД в Коростенському районі.

За результатами обстеження встановлено, що технічний стан об'єктів незадовільний: відсутня огорожа, ворота, водовідвідні канами, радіаційний стан об'єктів задовільний.

Останні регламентні роботи на об'єктах в Народицькому районі були виконані у весінній період 2015 року, в Овруцькому районі - в осінній період 2017 року. Під час обстеження об'єктів у цих районах встановлено, що технічний стан на 6 ПЗДВ задовільний, 13 ПЗДВ – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт.

Усі 28 ділянок ПЗДВ та 1 ділянка ПСВД мають радіоактивне забруднення, однак існуюча ситуація вважається задовільною, у зв'язку з тим, що параметри радіаційного забруднення поверхні об'єктів не перевищують раніше узгоджені Житомирською обласною СЕС «Рівні радіоактивного забруднення поверхні об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі ЦСЕ КДМСК Укр ДО «Радон».

Характеристика об'єктів

Таблиця 9.3.2.1

№ з/п	Назва району	Кількість ПЗВД/ПСВД	за розташуванням				
			За класифікацією відходів дезактивації				
			Низько-активні радіо-активні	Радіо-активно забруднені	зона гарантованого добровільного відселення	зона безумовного (обов'язкового) відселення	зона відчуження
1.	Народицький	ПЗВД	9	2	2	9	-

		11					
2.	Овруцький	ПЗВД 8	5	3	1	4	3
3.	Лугинський	ПЗВД 7	5	2	4	3	-
4.	Олевський	ПЗВД 2	1	1	1	1	-
5.	Коростенський	ПСВД 1	даних немає	даних немає	1	-	-
	Всього:	29	20	8	9	17	3

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

У відповідності до ст. 1 і ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» до територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, в межах України належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з урахуванням природно- кліматичної та комплексної екологічної характеристики конкретних територій може привести до опромінення населення понад $1,0 \text{ м}^3$ в (0,1 бер) за рік, і яке потребує вжиття заходів щодо радіаційного захисту населення та інших спеціальних втручань, спрямованих на необхідність обмеження додаткового опромінення населення, зумовленого Чорнобильською катастрофою, та забезпечення його нормальної господарської діяльності.

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунтів, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, з урахуванням загальних виробничих та соціально-побутових відносин територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році.

В Житомирській області до зони відчуження віднесено 7 населених пунктів загальною площею 217,6 га:

Народицький район - 103,4

1. с. Довгий Ліс - 6,6 га
2. с. Мотилі - 7,4 га
3. с. Нове Шарне - 76,6 га
4. с. Омельники - 12,8 га

Овруцький район - 114,2 га

1. с. Деркачі - 26,3 га

2. с. Журба - 50,4 га
3. с. Липські Романи - 37,5 га

10. Промисловість та її вплив на довкілля

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Промисловий комплекс за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце. В промисловості України головними причинами, що призвели до загрозливого стану довкілля, є:

- застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, що перевищують у два, три рази відповідні показники розвинутих країн;
- високий рівень концентрації промислових об'єктів;
- несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;
- відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водо забезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів;
- відсутність надійного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;
- відсутність належного контролю за охороною довкілля.

Недосконалість сучасних технологій не дозволяє повністю переробляти сировину. Більша частина її повертається в природу у вигляді відходів.

Житомирщина – розвинутий аграрно-індустріальний регіон України. Згідно із даними Держстату, станом на початок 2019 року, в області діє 49 366 суб'єктів господарювання. З них 6 913 – підприємства, а 42 453 – фізичні особи-підприємці. За видами економічної діяльності розподіл наведений у таблиці нижче.

Вид економічної діяльності	Підприємства (% від загальної к-ті)	ФОП (% від загальної к-ті)
Усього	6 913 (100%)	42 453 (100%)
Сільське, лісове та рибне господарство	1 297 (18%)	804 (1,9%)
Промисловість	1 460 (21,1%)	3 788 (8,9%)

Будівництво	494 (7,1%)	639 (1,5%)
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1 518 (22%)	23 712 (55,9%)
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	271 (3,9%)	2 324 (5,5%)
Тимчасове розміщування й організація харчування	94 (1,4%)	1 287 (3%)
Інформація та телекомунікації	188 (2,7%)	2 901 (6,8%)
Фінансова та страхова діяльність	17 (0,2%)	134 (0,3%)
Операції з нерухомим майном	716 (10,3%)	940 (2,2%)
Професійна, наукова та технічна діяльність	353 (5,1%)	1 969 (4,6%)
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	239 (3,4%)	580 (1,4%)
Освіта	46 (0,7%)	174 (0,4%)
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	122 (1,8%)	362 (0,9%)
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	25 (0,4%)	193 (0,5%)
Надання інших видів послуг	73 (1,1%)	2 646 (2,6%)

Відповідно до інформації держстату, з усіх 6 913 підприємств 6 є великими, 405 середніми, а 6 502 малими. Структура промисловості за видами економічної діяльності:

- Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 24,5 %.
- Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 16,4 %.
- Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 12,3 %.
- Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 11,4 %.
- Добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 10,7 %.
- Машинобудування – 7 %.

- Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів – 6,9 %.
- Інші – 10,8 %.

Питання стабільної роботи промислових підприємств області, збільшення асортименту продукції та поліпшення її якості постійно перебувають у полі зору керівництва облдержадміністрації, тому що промислові підприємства не лише створюють додаткові робочі місця, забезпечуючи добробут власних сімей і громади у цілому, а й є головними донорами бюджету області.

Промисловий комплекс області - найважливіший системоутворюючий фактор економіки, в значній мірі визначає рівень розвитку кожної її галузі. Промислове виробництво дає майже третину загальної доданої вартості, близько половини експортної продукції та є визначальним фактором реалізації життєвих інтересів області, її економічної безпеки, соціальних і культурних умов життя народу.

Питання стабільної роботи промислових підприємств, збільшення асортименту продукції та поліпшення її якості постійно перебувають у полі зору керівництва.

Рівень розвитку промислового виробництва району визначають 27 промислових підприємств. У промисловому комплексі ситуація є керованою та має позитивну динаміку розвитку.

Для промислового сектора економіки району, звітний період виявився періодом послідовного нарощення промислового виробництва.

Обсяг реалізованої промислової продукції за 2019 рік становив 44,4 млрд грн.

Серед галузей переробної промисловості приріст обсягу виробництва досягнуто в таких галузях:

- у машинобудуванні – на 7,1 % за рахунок зростання обсягів у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 1,9 рази, електричного устаткування – на 14,3 %, машин і устаткування – на 8,7 %;
- у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 6,2 %;
- у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 4,4 % за рахунок збільшення на 5,3 % випуску іншої неметалевої мінеральної продукції;
- у виготовленні виробів із деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – на 4,3 %, що зумовлено їх зростанням в обробленні деревини та виготовленні виробів із деревини та корка на 9,7 %;
- у харчовій промисловості – на 2,6 % за рахунок зростання виробництва напоїв та харчових продуктів на 2,8 % та 2,6 % відповідно.

Для залучення інвестицій у розвиток району, розроблені інвестиційні паспорти, які включають інформацію про:

- інвестиційні пропозиції в різних сферах діяльності (промисловість, сільське господарство, торгівля, туризм, енергозбереження, соціальна сфера);

- вільні земельні ділянки і виробничі площі, які пропонуються потенційним інвесторам для розширення підприємницької діяльності.

Інформація щодо бази даних інвестиційних проектів та пропозицій, вільних виробничих площ та земельних ділянок систематично оновлюється.

Розвиток малого і середнього підприємництва в області є важливою складовою щодо сприяння насиченості ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і зменшення безробіття.

Загальний обсяг зовнішньої торгівлі товарами у січні-листопаді 2019 року становив 656,8 млн дол. США (темп росту до січня-листопада 2018 року – 107 %), імпорتنі поставки – 513,8 млн дол. (темп – 105,3 %). Сальдо зовнішньої торгівлі позитивне (+143 млн дол.). Порівняно з січнем-листопадом 2018 року, експорт збільшився на 7 % (на 428,1 млн дол.), імпорт – на 5,2 % (на 25,6 млн дол.). Позитивне сальдо становило +143 млн дол. (у січні-листопаді 2018 року – також позитивне +125, млн дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,28 (у січні-листопаді 2018 року – 1,26).

Оснoву (83,5 %) товарної структури експорту зовнішньої торгівлі області склали машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання, продукти рослинного походження, деревина і вироби з деревини, текстильні матеріали та текстильні вироби, вироби з каменю, гіпсу, цементу, недорогоцінні метали та вироби з них.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з січнем–листопадом 2018 р. збільшилась частка продуктів рослинного походження – з 16,6 % до 22,7 %, машин, обладнання та механізмів; електро-технічного обладнання – з 20,7 % до 22,9 %. Натомість зменшилась частка деревини і виробів з деревини – з 20,0 % до 15,9 %, недорогоцінних металів та виробів з них – з 6,8 % до 5,9 %, мінеральних продуктів – з 6,4 % до 4,2 %.

Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 410 565,3 тис. дол. або 62,5 % від загального обсягу експорту (у січні-листопаді 2018 р. – 397 960,5 тис. дол. або 64,8 %) та збільшився порівняно з січнем-листопадом 2018 р. на 12 604,8 тис. дол. або на 3,2 %.

У структурі експорту до країн ЄС найбільші обсяги склали машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 32,3 %, деревина і вироби з деревини – 14,8 %, текстильні матеріали та текстильні вироби – 12,9 %, продукти рослинного походження – 12,6 %, недорогоцінні метали та вироби з них – 8,4 %, вироби з каменю, гіпсу, цементу – 7,5 %.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Німеччини, Польщі та Італії.

Найбільші підприємства в регіоні за кількістю сплачених податків, відповідно до даних ДФС за перше півріччя 2019 року:

- ТОВ «ОБІО» – підприємство, що спеціалізується на виробництві базальтової теплоізоляції ТМ IZOVAT. Основною сферою застосування базальтової мінеральної вати ТМ IZOVAT є утеплення огорожувальних конструкцій будівель, шумо- і звукоізоляція, вогнезахист будівельних конструкцій та інженерних мереж, а також для виготовлення сендвіч

панелей. За перше півріччя 2019-го року сплатило до бюджету 61, 214 млн грн – це найбільший платник у області.

- ТОВ «КРОМБЕРГ ЕНД ШУБЕРТ УКРАЇНА ЖУ» – одне з найпотужніших в області підприємств зі стовідсотковими іноземними інвестиціями, відкрите в кінці 2014-го року. Філія німецького холдингу «Кромберг енд Шуберт» розташована на території Оліївської ОТГ (с. Оліївка, вул. Садова, 4). Загальний розмір інвестицій, з урахуванням витрат на придбання основних засобів, оплату праці персоналу тощо на осінь 2018-го року сягав близько 1,2 мільярди гривень. Підприємство спеціалізується на збиранні електричних бортових кабелів для автомобілів Mercedes, Volkswagen, BMW, Audi, Seat. Чисельність працівників складає близько 3 500 осіб. Окрім місцевих працівників, на підприємстві активно працюють представники інших районів області (Бердичівського, Пулинського, Черняхівського та Житомирського). За перше півріччя 2019-го року до загального фонду ОТГ надійшло 66 млн гривень податкових надходжень. А за прогнозними обрахуваннями ця цифра 90 мільйонів – у 2020 р.
- Державне територіально-галузеве об'єднання «Південно-західна залізниця» – регіональна філія АТ «Укрзалізниця» здійснює свою діяльність у тому числі на Житомирщині. За перше півріччя 2019 року сплачено до бюджету 48,796 млн грн.
- ТОВ «Житомирська обласна енергопостачальна компанія» – підприємство, що займається торгівлею електроенергії.
- АТ «Житомиробеленерго» – підприємство, що займається розподіленням, транспортуванням та постачанням електроенергії у Житомирській області. За перше півріччя 2019-го року сплатило до бюджету 44,015 млн грн.
- ПП «Укрпалетсистемс» – підприємство, що займається оптовою торгівлею твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами. За перше півріччя 2019-го року сплатило до бюджету 32,473 млн грн.
- ТОВ Торгівельна компанія «Полісся-продукт» – компанія, що займається оптовою торгівлею продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами. Мережа з 73-х магазинів у Житомирській області.
- АТ Оператор газороздільної системи «Житомиргаз» – підприємство, що займається розподіленням газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи. За перше півріччя 2019-го року підприємство сплатило до бюджету 25,933 млн грн.
- До 20 найбільших платників податків Житомирщини у першому півріччі 2019 року увійшли відразу 4 державні лісгосподарства: ДП «Малинське лісгосподарство» (сплачено 23,318 млн грн), ДП «Словечанське лісове господарство» (сплачено 22,162 млн грн), ДП «Новоград-Волинське досвідне лісомисливське господарство» (сплачено 21,330 млн грн) та ДП «Народицьке спеціалізоване лісове господарство». Житомирська область здавна має потужну деревообробну промисловість та займає четверте місце в Україні із запасів лісових ресурсів, а за загальними запасами деревини – перше.

- Також до 20 найбільших платників податків, згідно з даними ДФС, у області належать військові частини А-0409, А-0281, А-3091, Головне управління Національної поліції у Житомирській області та Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Житомирській області.

Видатки і надходження до місцевих бюджетів 2019 р.

Місто обласного значення	Надходження, млн грн	Видатки, млн грн
Житомир	2 577,306	2 556,23
Бердичів	724,751	717,229
Новоград-Волинський	642,78	621,629
Малин	281,492	280,717
Коростень	678,006	680,782

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Метаруїгійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднених речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилу та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для охолодження, забруднюється механічними завислими речовинами, розчинниками, гідроокислами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, хлоридами, вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, в яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод.

10.2.2. Металургійна промисловість

Нині найважливішим напрямом науково-технологічного прогресу є створення і впровадження маловідходних технологій, які дозволяють не лише зменшити забруднення довкілля, а й підвищити ефективність металургійного виробництва. Так, флотаційні відходи збагачення вугілля можуть бути використані для виробництва силікатної цегли. Основним споживачем доменних

шлаків є цементна промисловість. Крім того, вони служать сировиною для виробництва бетону, в будівництві автошляхів, для залізничного насипу тощо.

Кольорова металургія створює більше проблем з організації безвідходного виробництва, оскільки в галузі спостерігається великий вихід відходів на одиницю продукції: у більшості галузей на 1 т металу витрачається 100-200 т руди (іноді навіть тисячі т). Відходи часто відзначаються великою токсичністю, містять сполуки сірки, миш'яку, сурми, селену, телуру тощо. В ряді випадків токсичними є і залишкові кольорові метали: свинець, цинк, мідь, кадмій, ртуть. Головним забруднювачем атмосфери у виробництві цинку, нікелю та міді є діоксид сірки. Якщо він не утилізується як сировина для виробництва сірчаної кислоти, забруднення атмосфери стає вагомим чинником виникнення в районі виробництва зони екологічного лиха.

Великі проблеми створюють і скиди стічних вод: у них спостерігається висока концентрація хлору, при виробництві нікелю - сульфату і хлориду натрію.

Під час електролітичного виробництва металевого алюмінію за традиційною технологією - високотемпературним електролізом криоліту - утворюються як газоподібні, так і тверді відходи, які містять фтор і фтористі сполуки, що згубно впливають на тканину кісток і зубів.

З огляду на специфічний склад шлаків кольорової металургії одним із найперспективніших напрямів у вирішенні проблем їх використання є принцип комплексної переробки, що має три стадії:

- 1) попереднє вилучення кольорових і рідкісних металів;
- 2) вилучення заліза;
- 3) використання силікатних залишків шлаків для виробництва будівельних матеріалів.

Обсяг реалізації промислової продукції в металургійному виробництві в області за 2019 році склав 3 225,9 млн грн. В порівнянні з 2018 роком виробництво у металургії в цілому зменшилося на 10,3 %.

У розрізі основних підвидів зменшення виробництва відбулося у майже всіх підвидах на тлі низького зовнішнього та внутрішнього попиту. Фактори, які зумовили падіння - це зупинка виробничих потужностей на модернізацію, стагнація на європейських ринках сталі та протекціоністські заходи з боку інших країн, падіння цін на базові метали на світових ринках на 0,9 % (у січні 2019 року порівняно з січнем 2018 року) зниження попиту з боку машинобудування та частково будівництва.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Джерелом істотного забруднення довкілля є хімічна промисловість, яка поступається тут лише перед енергетикою, металургійним комплексом і автомобільним транспортом. Номенклатура продукції, що її випускає хімічна промисловість розвинутих країн, є вельми різноманітною. У світі використовується понад 300 тис. видів хімічних речовин і щорічно до них додається 1-2 тис. нових, 50 речовин виробляються в кількостях,

що перевищують 1 млн т на рік, а 1500 речовин - 500 т на рік. Досі в довкілля надійшло близько 3 млн нових речовин і сполук, які невластиві біосфері; серед них є надзвичайно шкідливі для нормального функціонування живої клітини.

Хімічна промисловість належить до галузей, які споживають велику кількість сировини, води та енергії. Вона вирізняється складними багатостадійними процесами. Під час виробництва утворюється велика кількість побічної продукції, яка поки що не завжди може бути використана як вторинні ресурси, а накопичується у вигляді відходів. У багатьох випадках відходи вимагають повного знищення через їхню надмірну токсичність.

В основній хімічній промисловості найбільшу кількість твердих відходів дають виробництва мінеральних добрив і сірчаної кислоти. У виробництві мінеральних добрив головною є переробка фосфоритів та апатитів. У процесі їх збагачення утворюється велика кількість твердих відходів — нефелінових «хвостів» і пилу. Понад 90 % видобутку калійних солей також використовується як мінеральні добрива, а під час їх переробки та збагачення щорічно утворюються мільйони т твердих галітових відходів і сотні тисяч т глинисто-сольових шлаків. Тверді відходи сірчаної кислоти із сірчаного колчедану-піритні недогарки, пил і шлаки щорічно складаються сотнями тисяч т.

У виробництві органічних продуктів і виробів на їх основі найбільшою кількістю відходів відзначаються нафтопереробка, нафтохімія та хімія органічного синтезу, виробництво гумових виробів, пластмас та інших полімерних матеріалів. Одним із найпоширеніших відходів є кислі гудрони - смолоподібні в'язучі речовини, що містять сірчану кислоту, воду та органічні сполуки.

Практично кожне підприємство хімічної промисловості є серйозним забруднювачем довкілля. Так, нафтопереробний завод розсіює викиди основних забруднень - вуглеводів у радіусі до 25 км. Завод штучного волокна викидає в атмосферу тисячі тонн метиленхлориду та ацетону за рік.

Всі хімічні виробництва належать до водомістких. Їх функціонування супроводжується утворенням великої кількості стічних вод із високим вмістом хлорорганічних сполук, кислот і лужних речовин, вуглеводневих сполук. Скидання їх безпосередньо у водойми та міську каналізацію нині заборонено.

Тому на території кожного хімічного підприємства чи поблизу нього утворюються великі шлаконакопичувачі, ставки-відстійники, де вміст токсичних речовин перевищує 100 гранично допустимих норм, і через це вони - самостійне джерело забруднення довкілля такими речовинами, як солі важких металів, ціаніди, органічні сполуки, які вже за концентрації 0,1-1 мг/л спричиняють отруєння мікроорганізмів або гальмують процеси ферментації.

Обсяг реалізації промислової продукції хімічних речовин і хімічної продукції в області в 2019 році становив 1 109,7 млн грн., відносно 2018 року зменшився на 9,2 %.

Основним напрямом боротьби із забрудненням довкілля в хімічній промисловості є удосконалення існуючих і розроблення нових технологічних процесів.

10.2.4. Харчова промисловість

У харчовій галузі обсяг продукції у 2019 році становив 1 217,9 млн грн., відповідно до 2018 року зменшення обсягу на 1,4 %.

Що стосується впливу на довкілля харчової промисловості то особливо небезпечними вважаються відходи виробництва цукрових заводів. Внаслідок повільного введення в дію очисних споруд підприємства багатьох галузей харчової промисловості інтенсивно забруднюють водні джерела. Це передусім стосується підприємств цукрової, кондитерської, тютюнової та ефіроолійної промисловостей, які всі стічні води скидають без очищення, що веде до подальшого забруднення поверхневих вод.

На підприємствах харчової промисловості залишається низьким рівень очистки від викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Наприклад, на підприємствах м'ясо-молочної промисловості рівень уловлювання шкідливих речовин, які викидаються стаціонарними джерелами забруднення, становить лише 3 %. За ступенем інтенсивності взаємозв'язків харчової промисловості з навколишнім середовищем (негативного впливу) серед об'єктів навколишнього середовища чільне місце посідають водні ресурси.

Найбільш водомісткими галузями є цукрова, консервна, спиртова, крохмало-патокова, пивоварна. В цих галузях середньорічні нормативні витрати води на одиницю переробної сировини становлять від 10 до 40 м³. Їх великі об'єми становлять значну небезпеку для навколишнього середовища. Причому самі по собі стічні води харчової промисловості не є токсичними, але, потрапляючи в озера, ставки і ріки, вони швидко виснажують запаси кисню, що викликає загибель мешканців цих водойм.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Основним забруднювачем навколишнього природного середовища є промисловість, тому екологізація всієї економічної діяльності є необхідною і обов'язковою.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. Заходи екологізації спрямовані на зменшення або повну ліквідацію шкідливих відходів, що забруднюють довкілля.

Головний напрямок – це перехід до використання замкнених технологій, для яких характерна відсутність обміну речовин із зовнішнім середовищем.

Важливим сучасним напрямком екологізації є утилізація, тобто повторне використання відходів. Найбільш важливий захід це регенерація первинних відходів. Є три шляхи, або напрямки:

- повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано;
- використання відходів в інших виробничих процесах;
- використання у вигляді сировини для інших виробництв.

Перехід України до екологічно збалансованого стійкого розвитку можна забезпечити шляхом формування відповідного фінансово-економічного механізму екологізації промислового виробництва, який забезпечить накопичення, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем. В області постійна увага приділяється питанням мінімізації енергозатрат, енергозбереженню, використанню альтернативних джерел енергії, таких як солома, торф, відходи деревини для побутового використання.

Зменшення шкідливого впливу промислового виробництва вирішується за кількома напрямками:

- 1) шляхом удосконалення очищення шкідливих викидів і скидів від промислового виробництва, підвищення ефективності роботи очисних споруд, суворого дотримання нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище;
- 2) шляхом удосконалення технологічних процесів з метою очищення відходів виробництва, випуску екологічно чистої продукції;
- 3) шляхом зміцнення режиму екології;
- 4) шляхом запровадження маловідходної і безвідходної технології, заснованої на комплексному використанні природних ресурсів, при замкнутому циклі виробництва.

Загальні вимоги охорони навколишнього природного середовища в процесі господарювання повинні охоплювати всі стадії господарського процесу: до експлуатаційну, експлуатаційну і після експлуатаційну.

До експлуатаційна стадія включає розміщення об'єкта, проектування, будівництво, приймання в експлуатацію. Експлуатаційна передбачає дозвіл на викиди, встановлення нормативів викидів та лімітів використання природних ресурсів, контроль за виконанням відповідних правил. Після експлуатаційна стадія включає випуск продукції і розміщення відходів.

Екологічна безпека і охорона навколишнього середовища забезпечується шляхом нормування і лімітування, сплати екологічного податку, здійснення екологічного контролю.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

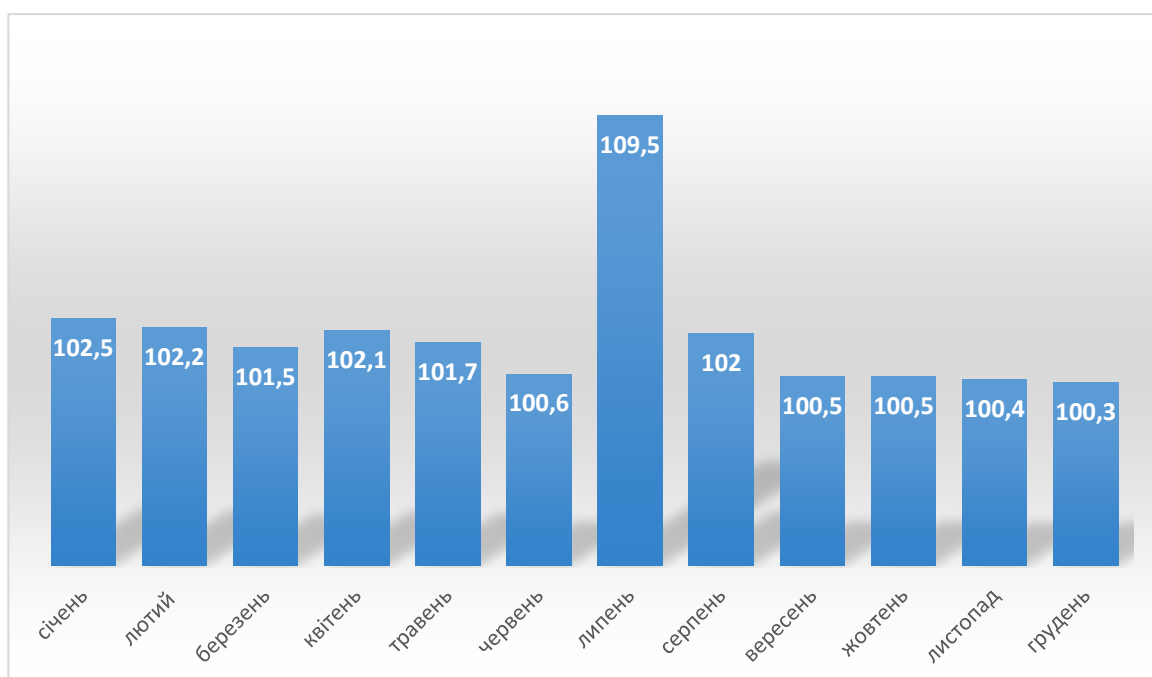
Діяльність агропромислового комплексу області, складовими якого є сільське господарство та харчова і переробна промисловість, направлена на

збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, розширення виробництва органічної продукції, забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому.

Обсяг сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2016 року, відповідно остаточних статистичних даних, у 2019 році склав 27 362,6 млн грн.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівнянні до 2018 року склав 100,9 %. За цим показником область займає 11 місце в державі.

Динаміка обсягів сільськогосподарського виробництва
у 2019 році (у % до 2018)

У

2019 році індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2018 роком становив 102,9 %, у т. ч. в аграрних підприємствах – 103,8 %, у господарствах населення – 100,9 %.

Загальний індекс споживчих цін у 2019 року до 2018 року склав 103,6 %, по Україні 103,9 %, у т. ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 104,1 %, по державі 103,8 %.

У 2019 році всіма категоріями господарств вирощено 2 738,3 тис. т зерна, у тому числі зерна продовольчих культур одержано 897,0 тис. т (32,8 % загального обсягу), фуражних – 1841,3 тис. т (67,2 %). Серед зернових культур зросло у порівнянні до 2018 року виробництво пшениці на 15,8 %, ячменю – 8,0 %, проса – 28,6 %, кукурудзи – 15,4 %.

Сільськогосподарськими підприємствами вирощено 2 362,1 тис. т зерна, що на 293,2 тис. т, або 14,2 % більше у порівнянні до 2018 року, господарствами населення – 376,1 тис. т (на 20,9 тис. т, або 5,9 % більше).

Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств у 2019 році становила 58,9 ц/га, що на 4,4 ц/га більше у порівнянні з 2018 роком.

Сільськогосподарськими підприємствами у минулому році зібрано по 65,5 ц/га зернових та зернобобових культур, що на 5,5 ц/га перевищує показник 2018 року.

Аграріями області у 2019 році збільшено виробництво зернових культур, соняшнику, ріпаку, овочів. Зокрема зросло у порівнянні до 2018 року виробництво: ріпаку на 26,5 %, овочів – 15,8 %, зерна – 13,0 %, соняшнику – 8,9 %.

У розрахунку на одну особу вироблено:

культур зернових і зернобобових - по 2 255 кг, що більше у порівнянні до 2018 року на 277 кг, або 14,0 %;

цукрових буряків - 495 кг, що менше на 83 кг, або 14,6 %;

картоплі – 1 317 кг (менше на 216 кг, або 14,1 %);

овочів - 324 кг (більше на 47 кг, або 17,0 %);

плодових та ягідних культур - 39 кг (менше на 7 кг, або 15,2 %).

Найбільшими агропромисловими підприємствами області є: ПАФ «Єрчики» і ПСП «Україна», які здійснюють господарську діяльність на території Попільнянського району; ПСП АФ «Світанок», здійснює господарську діяльність на території Андрушівського, Бердичівського і Попільнянського районів; ТОВ «УкрАгроРТ» і ТОВ «Спіка» - на території Андрушівського району; ТОВ «АТК» - Андрушівського, Бердичівського і Чуднівського районів; ТОВ «АСТ» - Бердичівського, Попільнянського, Ружинського, Радомишльського та Брусилівського районів; ТОВ «Сігнет Центр» - Попільнянського, Ружинського районів; ТОВ СП «Нібулон» - Ружинського, Чуднівського та Романівського районів; ТОВ ПК «Зоря Поділля» у Ружинському районі; ПрАТ «Райз-Максимко» і ТОВ «АФ Терещенка» Чуднівського району; ТОВ «Коростишівземінвест» Коростишівського району; ПП «Галекс Агро» Новоград-Волинського і Баранівського районів; ТОВ ВП «Полісся» на території Овруцького, Малинського, Народицького, Житомирського районів; СТОВ «Птахівник» і ПСП «Граніт» у Новоград-Волинському районі; ТОВ «АФ Брусилів» і ПП «Україна» Брусилівського району; СТОВ «Мирославель-Агро» Баранівського району; СТОВ «Ліщинське» Житомирського району.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Згідно статистичних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2019 року склали 731,2 тис. ц (111,4 % до 2018 р.), в тому числі 406,2 тис. ц азотних, 15,9 тис. ц фосфорних, 52,5 тис. ц калійних та 257,3 тис. ц комплексних. На 1 га посівної площі внесли 114 кг д. р. мінеральних добрив. Частка удобреної площі мінеральними добривами становить 111,7 %.

Всього під урожай 2019 року внесли 731,2 тис. ц мінеральних добрив, 114

кг д. р. на 1 га. З них 1,1 тис. ц під багаторічні насадження (93 кг д. р. на 1 га удобреної площі).

Органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур внесли 374,9 тис. т (114,3 % до 2018 р.), на 1 га посівної площі 0,5 т. Частка удобреної площі становить 5,6 %.

11.2.2. Використання пестицидів

Згідно статистичних даних в Житомирській області в 2019 році сільгосппідприємствами закуплено та використано 932,5 т пестицидів, в тому числі: гербіцидів – 650,9 т, інсектицидів та акарицидів – 54,2 т, фунгіцидів та бактерицидів – 177,9 т, регуляторів росту – 47,9 т, інших засобів захисту - 1,4 т. На 1 га посівної площі внесли 1,4 кг пестицидів.

Зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів у 2019 році.

Таблиця 11.2.2.1

№ з/п	Назва об'єктів зберігання ХЗР в розрізі населених пунктів, сільськогосподарських підприємств із зазначенням форми власності	Кількість складів	Стан складських приміщень				Дані про пестициди, що зберігаються у складі, тонн				
			добрий	задовільний	Із них паспортизованих	Незадовільний	Всього т				
								А Рідкі	Б Тверді	Охороняються (так)	Нею охороняються (ні)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	16
1	Андрушівський	4				4	15,0				+
2	Бердичівський	7	1	3		3	17,575	2,2		+	-
3	Ємільчинський	9				9	9,1				+
4	Житомирський	4				4	16,0				+
5	Коростенський	12		8		4	35,74				+
6	Лугинський	7				7	23,6				+
7	Народицький	12		1		11	25,27		15,2		
8	Нов-Волинський	16	1	3		12	20,411			+	
9	Овруцький	15		3		12	55,08				+
10	Олевський	14	3			11	275,48				+
11	Попільнянський	1	1				7,0				+
12	Пулинський	9	1			8	69,3			+	-
13	Радомишльський	7				7	3,15				+
14	Хорошівський	5		2		3	14,1				+
15	Черняхівський	5				5	10,5				+
16	Чуднівський	1				1	1,2				
	ВСЬОГО	128	7	20		101	598,506	2,2	15,2		

З метою оновлення та актуалізації даних щодо кількості непридатних хімічних засобів захисту рослин головою Житомирської облдержадміністрації від 21.10.2019 р. № 6684/2-19/42 доручено провести комплексну інвентаризацію місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин. На виконання пункту 3 даного доручення Управління екології та природних ресурсів провело узагальнення оновленої інформації.

Відповідно до зібраних актів інвентаризації, відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад на території області знаходиться 598,506 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (таблиця додається).

Умови зберігання більшості вказаних хімічних засобів захисту рослин не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам.

Станом на 01.01.2020 р., на території області знаходиться 598,506 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

Рішенням обласної ради від 05.03.2020 р. № 1832, зі змінами від 25.06.2020 р. № 1903 затверджено кошторис витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2020 рік та передбачено фінансування коштів по програмі «Утилізація відходів» у розмірі 2 700 тис. грн.

Кошти передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення заходу забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, та розподіл:

1. Олевській міській ОТГ – 1 568 000 грн;
2. Овруцькій міській ОТГ – 626 000 грн;
3. Народицькій селищній ОТГ – 506 000 грн.

Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації в 2019 році також перераховані кошти Олевській ОТГ в сумі 500,0 тис. грн, як субвенція з обласного бюджету на забезпечення екологічно безпечного збирання непридатних до використання пестицидів.

Природоохоронні заходи Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах затвердженого кошторису витрат обласного фонду, який затверджується сесією Житомирської обласної ради.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Житомирщина має більше мільйона гектарів надмірно перезволожених земель або 70 % сільськогосподарських угідь. Саме тому, за рахунок державних вкладень було побудовано меліоративних систем на площі 425,4 тисячі гектарів. Сьогодні меліоративні землі складають четверту частину сільськогосподарських угідь, а це - 380 меліоративних систем.

Меліорація в Житомирській області поліпшила сільськогосподарські угіддя, перетворила несприятливі природні умови на оптимальні, які забезпечують підвищення родючості ґрунтів, отримання високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур шляхом застосування науково-обґрунтованих технологій, збереження та відтворення біологічного різноманіття і екологічну рівновагу в навколишньому природному середовищі.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

У 2019 році індекс обсягу виробництва продукції тваринництва, порівняно з 2018 роком, становив 93,6 %, у т. ч. в аграрних підприємствах – 101,3 %, у господарствах населення – 92,0 %.

Виробництво основних видів продукції тваринництва за 2019 рік характеризується такими даними:

	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарств населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	2019р	2019р. у % до 2018р.	2019р	2019р. у % до 2018р.	2019р	2019р. у % до 2018р.	2019р.	2018р.
М'ясо (вирощування)	78,3	90,4	17,2	109,6	61,1	86,2	78,0	81,9
М'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), тис. т	88,0	104,1	20,3	127,7	67,7	98,7	76,9	81,5
Молоко, тис. т	517,6	93,5	113,6	97,9	404,0	92,4	78,0	79,1
Яйця, млн шт.	693,5	99,7	66,9	76,7	626,6	103,0	90,4	87,5

Таблиця 11.2.4.1

Господарствами всіх категорій порівняно з 2018 р. збільшено реалізацію худоби і птиці у живій вазі - на 3,5 тис. т (на 4,1 %).

У сільськогосподарських підприємствах збільшено виробництво продукції вирощування худоби і птиці у порівнянні з попереднім роком на 1,5 тис. т (на 9,6 %) та реалізацію худоби і птиці у живій вазі - на 4,4 тис. т (на 27,7 %).

У структурі реалізації худоби та птиці на забій сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) частка великої рогатої худоби становила 38,1 % (у 2018р. – 33,8 %), свиней – 49,8 % (44,2 %), птиці свійської – 11,9 % (9,8 %).

Відношення загального обсягу вирощування худоби та птиці до реалізації тварин на забій у 2019 році склало 89,0 % (у 2018р. – 96,6 %).

Середній надій молока від однієї корови у 2019 році по всіх категоріях господарств становив 4 620 кг, що менше у порівнянні з 2018 роком на 467 кг, або на 9,2 %; у тому числі у сільськогосподарських підприємствах надосно на корову по 4 828 кг молока та менше у порівнянні до 2018 року на 540 кг, або на 10,0 %; у господарствах населення в середньому від корови отримали по 4 563 кг, що менше ніж у 2018 році на 453 кг, або 9,0 %.

У 2019 році вироблено на 1 особу за рік: м'яса (у забійній вазі) – 46,9 кг, молока – 426,3 кг, яєць - 571 штук.

За розрахунками, станом на 01.01.2020 р. чисельність сільськогосподарських тварин характеризується такими даними:

Таблиця 11.2.4.2

Кількість голів на початок року	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	на 01.01. 2020р.	2020 у % до 2019 р.	на 01.01. 2020р.	2020 у % до 2019 р.	на 01.01. 2020	2020 у % до 2019 р.	на 01.01. 2020	2020 у % до 2019 р.
Велика рогата худоба	179,1	94,6	53,0	96,5	126,1	94,1	70,4	70,9
у т. ч. корови	101,8	91,3	23,5	92,2	78,3	91,0	76,9	77,3
Свині	126,6	86,4	41,2	102,2	85,4	80,3	67,5	72,8
Вівці та кози	22,7	82,6	3,6	70,6	19,1	85,3	84,1	82,4
Птиця всіх видів	7416,5	99,0	643,7	110,8	6772,8	98,0	91,3	92,2

Порівняно з 1 січня 2019 р. у сільськогосподарських підприємствах зросло поголів'я свиней на 2,2 %. та птиці свійської - на 10,8 %.

На початок січня 2020 р. населенням утримувалось 70,4 % загальної кількості великої рогатої худоби, у т. ч. корови - 77,3 %, свині – 67,5 %, вівці і кози – 84,1 %, птиця свійська – 91,3 %.

11.3. Органічне сільське господарство

Житомирщина має потенціал, можливості і практику розвитку органічного сільськогосподарського виробництва та виробництва органічних продуктів харчування. Така економічна спеціалізація регіону обумовлена динамічним зростанням попиту та ринку органічних продуктів харчування, вигідним

транспортно-географічним розташуванням області та близькістю до міста Києва – значного місця збуту такої продукції.

І хоча це «молодий» сектор регіональної економіки, але є досить перспективною точкою конкурентоздатності регіональної економіки, а тісна взаємодія з регіональною наукою та завдяки цьому широке впровадження інновацій та цифрових розробок, дозволить трансформуватися у регіональну смарт-спеціалізацію.

Орієнтація на високотехнологічне органічне сільськогосподарське виробництво забезпечить можливість для стійкого розвитку територій, зокрема сільських, зменшення трудової міграції з них та підвищення якості життя сільського населення.

В області є 20 операторів органічного виробництва, які здійснюють діяльність у молочній галузі, рослинництві, тваринництві, птахівництві. Зокрема, органічним виробництвом вже займаються такі аграрні підприємства – ТОВ «Агровест груп», СФГ «ВЕСТ», ТОВ «Беррі-Агро», Товариство «Полісся Інвест», ПП «Галекс-Агро», ТОВ «Органік Мілк».

ПП «Галекс-Агро» – одне з найбільших органічних господарств України та перше господарство в Житомирській області, яке реалізує модель повноцінної екосистеми, в якій поєднується вирощування органічних культур і органічне тваринництво. Господарство здійснює виробництво рослинницької продукції на площі 7 тис. га, з яких 5 тис. га сертифіковані як органічне землеробство. Основна спеціалізація – вирощування зернових та зернобобових культур, зокрема пшениці, полби (спельти), жита, ячменю, вівса, пелюшки, бобів, вики, гречки та проса.

Також на підприємстві створено інноваційний молочно-товарний комплекс європейського зразка потужністю 500 голів ВРХ з метою розвитку 205 органічного тваринництва та відтворення на Поліссі м'ясо-молочної породи Симентал.

Підприємство вертикально інтегроване. До його складу входить ТОВ «Органік Мілк» – перше в Україні сертифіковане підприємство з виробництва органічної молочної продукції.

Товариство виготовляє близько 30 видів органічної молочної продукції та пропонує споживачам: молоко м'якої пастеризації, кефір термостатний, сметану термостатну, ряжанку термостатну, м'які сири – кисломолочний сир і бринзу та вершкове масло, які реалізуються під торговою маркою «О». Молоко на підприємство постачається із власних ферм. Перспективним напрямом підприємства визначено нарощування виробництва органічної м'ясної продукції та вирощування органічних курей і реалізація органічних яєць.

Діяльність ПП «Галекс-Агро» підтверджує, що використання органічних технологій у землеробстві дає змогу господарству підвищити природну біологічну активність у ґрунті та відновити баланс натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного господарювання підсилюються відновлювальні властивості ґрунту, нормалізується робота живих організмів, відбувається збагачення гумусу і збільшення урожайності сільськогосподарських культур та підвищення якості продукції рослинництва.

Продукція, вироблена у господарстві, експортується до Європи.

Фото 11.3.1. Продукція ТОВ «Органік Мілк»

Таким чином, еволюція органічного сільського господарства, сучасні тенденції його розвитку, досвід запровадження органічного землеробства у зростаючій кількості господарств свідчить, що альтернативні сільськогосподарські практики є цілком реальною і перспективною справою.

12. Енергетика та її вплив на довкілля

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2019 р. становив 19,1 млн кВт / год, теплоенергії – 1 793,9 тис. Гкал.

Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок в 2019 р. становила 33,1 тис.кВт, установлена теплова потужність – 2 257,7 Гкал/год (таблиця 12.1.1).

Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2019 рік.

Таблиця 12.1.1

	Установлена електрична потужність, тис.кВт	Обсяг відпуску електричної енергії, млн.кВт·год	Установлена теплова потужність, Гкал/год	Обсяг відпуску теплової енергії, тис.Гкал
Усього	33,1	19,1	2257,7	1793,9
у тому числі				
теплові електростанції	-	-	-	-

теплоелектроцентралі	12,6	9,3	104,0	75,8
атомні електростанції	-	-	-	-
вітрові електростанції	-	-	-	-
сонячні електростанції	к	к	-	-
гідроелектростанції	4,4	6,9	х	х
теплогенеруючі установки, котельні	х	х	2139,2	1707,8
інші енергогенеруючі установки	к	к	14,5	10,3

В 2019 році обсяг використання теплоенергії становив 1 191 493 Гкал, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) склали 740 700 Гкал, у тому числі: промисловість – 563 307 Гкал, сільське, лісове та рибне господарство – 110 473 Гкал, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 105 327 Гкал.

Обсяг використання електроенергії в 2019 році становив 1 242 681 тис. кВт год, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) 1 089 242 тис. кВт год, у тому числі : промисловість – 848 422, сільське, лісове та рибне господарство – 66 845, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 28 706 (таблиця 12.1.2).

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності в 2019 році.¹

Таблиця 12.1.2

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт-год	
	обсяг використання теплоенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використання електроенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	1191493	740700	1242681	1089242
у тому числі				
сільське, лісове та рибне господарство	110473	110312	66845	66211
промисловість	563307	541658	848422	811486
будівництво	330	330	4676	4655
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	17939	17630	104190	103741
фінансова та страхова діяльність	15024	11812	13218	12877
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	67267	24508	41050	8985
освіта	269273	895	42498	1361
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	105327	252	28706	417
інші види діяльності	42553	33303	93076	79509

¹Без урахування обсягів відпущених населенню.

Структура витрат палива за напрямками використання у 2019 році (%)

Таблиця 12.1.3

	Використано ¹	У тому числі			
		на перетворення в інші види палива та енергію	для неенергетичних потреб	кінцеве використання ¹	втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні
Усього	100	25,5	2,3	68,3	3,9
Вугілля, тис.т	100	73,2	-	26,8	-
Газ природний, млн.м ³	100	28,4	-	63,7	к
Бензин моторний, тис.т	100	0,0	к	100,0	-
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	100	0,0	к	100,0	-
Гас, тис.т	к	-	к	-	-
Мазути паливні важкі, тис.т	к	к	к	к	-
Оливи та мастила нафтові дистиляти нафтові важкі, тис.т	100	-	99,0	1,0	-
Пропан і бутан скраплені, тис.т	100	-	-	99,8	к
Дрова для опалення, тис.м ³ щільн	100	47,9	-	52,1	-

¹ Дані про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби підприємств, організацій та установ, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

Використання палива за окремими видами економічної діяльності у 2019 році.

Таблиця 12.1.4

	Використано ¹	Частка використання за окремими видами економічної діяльності, %				
		сільське, лісове та рибне господарство	промисловість	будівництво	транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	підприємства та організації інших видів діяльності
Усього, тис.т умов. палив	1287,5	10,9	34,5	1,0	4,6	49,0
у тому числі за окремими видами палива						
Вугілля, тис.т	11,7	13,1	18,1	-	0,6	68,2
Газ природний, млн.м ³	539,0	1,9	43,6	0,0	1,2	53,3

Бензин моторний, тис.т	45,2	8,7	7,5	1,4	0,9	81,5
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	181,5	34,9	15,6	1,7	16,3	31,5
Гас, тис.т	0,0	-	100,0	-	-	-
Мазути паливні важкі, тис.т	2,5	-	0,9	14,6	-	84,5
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, тис.т	3,4	31,6	40,1	11,0	14,2	3,1
Пропан і бутан скраплені, тис.т	43,5	13,0	8,6	0,7	3,8	73,9
Дрова для опалення, тис.м ³ щіплн	477,5	7,1	18,8	0,1	0,3	73,7

¹ Дані підприємств, організацій та установ про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Протягом минулого року підприємствами комунальної теплоенергетики проведено роботу з модернізації, технічного переоснащення, реконструкції теплових мереж, заміни котельного обладнання на суму 55,2 млн грн.

Середньозважена питома витрата умовного палива на відпущену теплову енергію склала 161,1 кг у п/Гкал, питома витрата електричної енергії становила 35,1 кВт год/Гкал.

З метою економії природного газу, зменшення частки газової складової у енергетичному балансі області, підприємствами теплоенергетики та установами бюджетної сфери вживаються заходи з переведення котелень на альтернативні види палива (відходи деревини, пелети, дрова, опалення електричною енергією).

За 12 місяців 2019 року твердопаливне котельне обладнання встановлено на 8 котельнях бюджетної сфери. Вартість робіт склала 2,96 млн грн., заміщено 0,2 млн м³ природного газу.

12.3. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Станом на 01.01.2020 року на альтернативне паливо переведено 55,3 % котелень від загальної кількості, які надають послуги з тепlopостачання населенню, установам та організаціям бюджетної сфери та іншим споживачам.

Частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 23 % до загальної потужності котелень регіону.

По мірі дорожчання паливно-енергетичних ресурсів все активніше знаходять використання нетрадиційні джерела електричної та теплової енергії на основі сонячних колекторів. Так, у 2019 році побутовими споживачами області змонтовано та прийнято в експлуатацію 447 одиниць приватних сонячних станцій, загальною потужністю генерації близько 12,3 МВт/рік.

У 2019 році внесено зміни до обласної «Програми стимулювання населення ОСББ, ЖБК Житомирщини щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження на 2015-2020 роки» в частині здійснення відшкодування з обласного бюджету, а саме: власникам збудованої сонячної електростанції (далі СЕС) обласний бюджет відшкодовує 10 % від вартості обладнання та матеріалів збудованої СЕС, але не більше 10,0 тис. грн.

Фінансові відшкодування з обласного бюджету у 2019 році по даній програмі становили 56 СЕС на суму 2 749,5 тис. грн.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Житомирської області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортна система області представлена залізничним, автомобільним, трубопровідним і повітряним транспортом. Провідними з них є залізничний і автомобільний. Загальна довжина залізниць у межах області становить 1 125 км, у т. ч. електрифікованих 160 км.

Основні залізниці: Київ-Львів, Київ-Брест, Санкт-Петербург-Одеса, Овруч-Шепетівка та ін. Найбільші залізничні вузли: Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинський, Овруч.

Автомобільний транспорт обслуговує переважно внутрішньообласні перевезення. Основні автомобільні шляхи: Київ-Житомир-Рівне, Санкт-Петербург-Житомир-Ізмаїл, Київ-Коростень-Ковель. Територією області проходить траса нафтопроводу «Дружба». У Житомирі є аеропорт.

Транспортний комплекс і зв'язок.

Таблиця 13.1.1.1

Наявність підприємств		
Залізничний транспорт		
Залізничних станцій	53	одиниць
Авіаційний транспорт		

Наявність: авіакомпаній	1	одиниць
аеропортів	2	одиниць
Автомобільний транспорт		
Підприємств (АТП)	138	одиниць
Виконують перевезення:		
пасажирські	24	одиниць
вантажні	84	одиниць
Наявність автомобільних доріг		
Дороги державного значення		
Міжнародні	630,4	км
Національні	192,2	км
Регіональні	282,1	км
Територіальні	520,3	км
Разом:	1625,0	км
Дороги місцевого значення:		
Обласні	1756,9	км
Районні	5184,6	км
Разом:	6941,05	км
Морський та річковий транспорт		
Підприємств	-	одиниць
Вантажних	-	одиниць
Пасажирських	-	одиниць
Порти: морські	-	одиниць
річкові	-	одиниць

Вантажооборот збільшився на 3,0 % і склав 4,5 млрд ткм. Основна частина перевезених вантажів (61,3 %) та вантажообороту (83,3 %) припала на залізницю. Автоперевезення вантажів склали 8,0 млн т, що на 3,0 % менше, ніж у 2018 році; вантажооборот становив 742,8 млн ткм. (на 8,0 % більше). Пасажирооборот становив 2,3 млрд пас. км – на 37,6 % менше, ніж у 2018 році.

Обсяг перевезених вантажів за видами транспорту.

Таблиця 13.1.1.2

Рік	Залізничний*, тис. т	Автомобільний**, тис. т	
2015	16046	52144	
2016	16085	39858	
2017	18915	43366	
2018	17338	43259	
2019	13363	38992	

*- Обсяг відправлених вантажів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця».

** - З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб.

У 2019 році залізничним та автомобільним транспортом області перевезено 52,355 млн т вантажів, що на 13 % менше, ніж у 2018 році. Вантажооборот збільшився на 9 % і склав 3 990 млн ткм.

Залізничним транспортом у 2019 році відправлено 13,3 млн т вантажів, що

на 23 % менше, ніж у попередньому році.

Автотранспортом області у 2019 році доставлено споживачам 38,9 млн т вантажів, що на 10 % менше 2017 року.

Кількість перевезених пасажирів за видами транспорту.

Таблиця 13.1.1.3

Рік	Залізничний*, тис	Автомобільний (автобуси)**, тис	Авіаційний***, тис	Трамвайний, тис	Тролейбусний, тис		
2015	9545	70772	к	7823	36460		
2016	8877	66721	к	7589	36788		
2017	2889	61356	к	7845	43994		
2018	к	59361	к	7490	38957		
2019	к	59310	к	7282	34593		

*- Кількість відправлених пасажирів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

** з урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*** за даними Державної авіаційної служби України.

Символ (к) – Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Пасажирським транспортом області у 2019 році перевезено 101,18 млн пасажирів – на 5 % менше, ніж у 2018 році.

Автотранспортом області у 2018 році перевезено 59 млн осіб – на 0,1 % менше, ніж у 2018 р. Електротранспортом у 2018 р. перевезено 41,9 млн осіб, в тому числі тролейбусами – 34,6 млн осіб, трамваями - 72,8 млн осіб, при цьому перевезення пасажирів тролейбусами і трамваями становило проти 2018 року 97,2 % та 88,8 % відповідно.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автотранспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де, як правило, проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно-мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину.

У середньому при пробігу 15 тис. км на рік кожен автомобіль спалює 2 т

палива і близько 26-30 т повітря, у тому числі 4,5 т кисню, що в 50 разів більше річних потреб людини.

Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

При цьому автомобіль приблизно викидає в атмосферу (кг/рік): чадного газу – 700, діоксиду азоту – 40, незгорілих вуглеводнів – 230 і твердих дрібнодисперсних часток (РМ) – 2-5.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсинів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій.

Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу: шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту.

В останні роки спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для розв'язання екологічних проблем на автомобільному транспорті необхідно:

- забезпечити пріоритетність розвитку у великих містах України пасажирського транспорту загального користування на електротязі з послідовним скороченням автобусного сполучення;
- забезпечити жорсткіші екологічні нормативи щодо конструкції нових моделей автомобілів та двигунів;
- розробити та впровадити систему сертифікації автомобілів та двигунів на екологічну безпеку і контролю за їх відповідністю сертифікатам;
- розробити комплекс технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;
- розробити комплекс технологій і технічних засобів для оцінки та захисту довкілля від забруднення у виробничих зонах автопідприємств.

Для розв'язання екологічних проблем на залізничному транспорті необхідно розробити:

- нормативні вимоги до рухомого складу щодо додержання екологічних нормативів;
- методики визначення шкоди, що її можуть завдати довкіллю підприємства залізничного транспорту;
- технології утилізації та ліквідації залишків нафтопродуктів та інших відходів;

- методи зменшення викидів у повітря сипких вантажів під час перевезення.

14. Збалансоване виробництво та споживання

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Економічна ситуація в сільському господарстві характеризується перш за все тим, що через обмеженість платоспроможності населення, значний монополізм у суміжних галузях, і особливо в переробній промисловості та торгівлі, а також великий обсяг імпорту, сільськогосподарські виробники не можуть підвищувати ціни на свою продукцію відповідно до збільшення витрат на виробництво.

Загальний індекс споживчих цін у 2019 року до 2018 року склав 103,6 %, по Україні 103,9 %, у т. ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 104,1 %, по державі 103,8 %.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівнянні до 2018 року склав 100,9 %. Виробництво м'яса (у живій вазі) у 2019 році проти 2018 року зменшилося на 9,5 %, молока - на 6,3 %, яєць на 0,3 %.

Згідно даних моніторингу роздрібних цін, проведеного органами державної статистики, протягом 2019 року на споживчому ринку області відбулося зростання цін на такі види продукції:

- борошно пшеничне вищого ґатунку - на 19,1 % до 11,55 грн/кг;
- хліб з борошна першого ґатунку - на 18,2 % до 21,05 грн/кг;
- хліб з борошна житньо-пшеничного - на 16,4 % до 19,97 грн/кг;
- яловичину - на 4,8 % до 128,5 грн/кг;
- свинину - на 4,7 % до 110,41 грн/кг;
- м'ясо птиці - на 4,5 % до 59,23 грн/кг;
- ковбаси варені I сорту - на 10,6 % до 96,15 грн/кг;
- молоко - на 7,9 % до 23,67 грн/л;
- сметану - на 13,7 % до 59,29 грн/кг;
- масло вершкове - на 30,3 % до 206,65 грн/кг;
- сир м'який - на 7,6 % до 84,33 грн/кг;
- олію соняшникову - на 3,8 % до 35,50 грн/л;
- крупу гречану - на 29,1 % до 21,45 грн/кг;
- макаронні вироби - на 15,9 % до 16,43 грн/кг;
- сало - на 12,5 % до 60,05 грн/кг;
- картоплю - на 87,5 % до 11,81 грн/кг;
- капусту - на 24,7 % до 9,73 грн/кг;
- моркву - на 19,2 % до 16,30 грн/кг;
- буряк - на 40,1 % до 13,34 грн/кг;
- цибулю ріпчасту - на 109,7 % до 17,6 грн/кг.

Протягом вказаного періоду зменшилися ціни на:

- цукор - на 3,5 % до 14,34 грн/кг;

- рис - на 2,0 % до 22,50 грн/кг;
- яйця курячі - на 22,65 % до 17,34 грн/за десяток.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Неможливо досягнути економічного зростання в країні з виснаженими природними ресурсами, застарілими та енергоємними технологіями виробництва. Не можна почуватися здоровим, споживаючи забруднену воду, неякісні харчові продукти, вдихаючи смог та перебуваючи серед речей, що містять токсичні речовини.

Отже, лише збалансоване поєднання економічних, екологічних та соціальних факторів розвитку країни допоможе їй стати на шлях сталого розвитку і досягти європейського рівня якості життя.

Стале споживання є добровільним інструментом на шляху запровадження моделі «зеленої економіки», тому кожен суб'єкт господарювання має визначати, в якій мірі його застосовувати задля інтеграції екологічної політики та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління.

Досвід країн Європи свідчить, що попри свою добровільність цей інструмент матиме суттєвий вплив на ефективне використання економічних ресурсів у поєднанні з поліпшенням стану довкілля.

Модель сталого споживання та виробництва ґрунтується на системному підході управління життєвим циклом продукції та спрямована одразу на вирішення кількох ключових проблем: забезпечення потреб кожної людини, поліпшення якості життя суспільства, підвищення ефективності; використання ресурсів, мінімізацію утворення відходів, використання альтернативних видів палива та відновлюваних джерел енергії.

Становлення чистого виробництва передбачає поступове зменшення шкідливого впливу виробництва на навколишнє середовище за рахунок постійного виконання екологічно ефективних заходів, спрямованих на зміну технологічних процесів, складу продукції та технологій послуг.

Для запобігання забрудненню навколишнього середовища зусилля слід спрямовувати на використання процесів, матеріалів, практичних прийомів або продукції таким чином, щоб уникати, скорочувати або регулювати викиди, скиди, утворення відходів, застосовуючи для цього весь арсенал сучасних досягнень: зміни у виробничому процесі, в механізмах управління, очищення відходів і вторинне використання матеріалів.

Таким чином, чисте виробництво уособлює собою стратегію запобігання забрудненню навколишнього середовища, виконання якої здійснюється за допомогою заходів, які не ведуть до погіршення стану навколишнього середовища та є економічно вигідні.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

15.1. Національна та регіональна екологічна політика України

Реалізація екологічної політики на території області у 2019 році здійснювалась відповідно до Конституції України, Закону України від 25.06.1991 № 1264 «Про охорону навколишнього природного середовища», якими визначено політичні пріоритети та стратегічні напрями щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Основними серед них є наступні:

- утвердження екологічної політики, як інтегрованого чинника соціально-економічного розвитку держави, з метою переходу до екологічно збалансованого розвитку;
- формування і впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, зміни нераціональних моделей виробництва, еколого-інноваційної модернізації економіки України;
- поліпшення екологічного стану річок;
- збереження біотичної та ландшафтної різноманітності, розвиток природно-заповідної справи.

З метою реалізації національної екологічної політики, стабілізації екологічної ситуації, підвищення ефективності використання природних ресурсів на території області впроваджується ряд загальнодержавних та регіональних екологічних програм, серед яких - «Загальнообласна програма «Питна вода Житомирської області на 2006-2020 роки», «Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року», «Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки» та ряд інших.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Удосконалювати систему управління у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки можливо за допомогою наступних дій: загальних, які здійснюють законодавчі, виконавчі і правові органи, та спеціальних, які здійснюються суб'єктами, що мають спеціальні повноваження відповідно до чинного законодавства.

До загальних дій належать:

- 1) законодавчо нормативного регулювання (формування й розвиток законодавчо-правової, нормативної сфер у галузі охорони довкілля; використання ресурсів навколишнього природного середовища; регулювання антропогенної діяльності тощо);
- 2) планування й прогнозування (розробка, затвердження, впровадження на практиці природоохоронних програм і проектів на основі системно-

екологічного підходу; передбачення негативних та кризових ситуацій, планування природо-охоронних заходів у всіх галузях економіки);

3) організація і координування – організація всіх видів робіт з екологічного менеджменту на різних рівнях та в установах; організація виконання запланованих природоохоронних рішень та дотримання екологічних нормативів; погодження інтересів держави й бізнесу в галузі охорони довкілля. Управління у сфері охорони довкілля покладено на Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації;

4) контролювання, проведення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства організаціями незалежно від форм власності на всіх рівнях. Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області покладено на Державну екологічну інспекцію Поліського округу.

До спеціальних дій відносять:

1) розподіл і впорядкування навколишнього природного середовища та його ресурсів - планування, організація та контроль просторово-територіального устрою довкілля, виокремлення територій з особливим статусом охорони, надання об'єктів довкілля в оренду, лісовідновлення;

2) облік та статистична звітність – планування, ведення, оновлення, використання кадастрів природних ресурсів (сукупності кількісних, якісних та інших характеристик господарського, екологічного, правового стану природних ресурсів), формування і аналіз екологічної статистичної звітності;

3) нормування – розробка нормативів гранично-допустимих викидів і скидів та інших видів шкідливого впливу, обґрунтування значень гранично допустимої концентрації (ГДК) для об'єктів довкілля;

4) моніторинг – проведення спостережень, збір та обробка інформації про стан довкілля суб'єктами моніторингу довкілля. Нині, моніторинг довкілля на регіональному рівні здійснюється суб'єктами моніторингу довкілля, за своїми програмами і планами робіт, визначеними центральними органами виконавчої влади;

5) інформування громадськості, органів влади, суб'єктів бізнесу про стан навколишнього природного середовища, можливі ризики і загрози. Основними документами для інформування громадськості, що підлягають оприлюдненню, є Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області;

6) ліцензування – надання дозволів на здійснення певної діяльності: розвідка та експлуатація корисних копалин, економічно небезпечних видів діяльності;

7) стандартизація – розробка затвердження, гармонізація всіх видів нормативних документів, методик, термінології, значень ГДК тощо;

8) аудит – незалежна оцінка аудиторськими фірмами відповідності екологічного стану, діяльності, систем управління якістю, систем екологічного управління екологічним вимогам та розробка рекомендацій щодо поліпшення всіх видів діяльності організацій, що мають вплив на навколишнє середовище;

9) маркетинг – організація і спрямування діяльності установи, пов'язаної з екологічно орієнтованим попитом на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня довкілля протягом усього життєвого циклу, зниження навантаження на навколишнє природне середовище, діяльність зі збереження середовища існування людини, генофонду біосфери, екологічне маркування товарів.

Протягом останніх трьох десятиріч в Україні була сформована система управління природоохоронною діяльністю.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності:

- механізм сплати екологічного податку;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- державний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі відповідних бюджетів.

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

За рахунок надходжень екологічного податку в області створено і діє система фондів охорони навколишнього природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів є базовим механізмом державного фінансування природоохоронних заходів. Фонди створено з метою концентрації коштів і цільового фінансування заходів, пов'язаних з охороною довкілля.

Законом України від 28.12.2014 р. № 79-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» внесено зміни до Бюджетного кодексу України, відповідно до яких зарахування екологічного податку, які були основним джерелом наповнення фондів охорони навколишнього природного середовища, передані із спеціального фонду бюджету до загального, за рахунок чого збільшено базу доходів місцевих бюджетів.

У 2019 році підприємствами, організаціями, установами області за забруднення навколишнього природного середовища до спеціального фонду всіх бюджетів сплачено 13 572,2 тис. грн, з них:

- екологічний податок становить 11 741,5 тис. грн;
- інші надходження – 1 830,7 тис. грн.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється використання коштів природоохоронних фондів на заходи,

не передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами).

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Протягом січня-грудня 2019 року Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області проведено 1 760 ресурсних перевірок. Перевірено 689 об'єктів державного нагляду.

В результаті проведених перевірок та рейдів складено 2 107 адміністративних протоколів, з яких 48 передано для розгляду в судові органи. До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 2 055 осіб. Сума накладених штрафів склала 479,263 тис. грн, стягнуто 453,238 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 47 777,858 тис. грн в т. ч. нанесених невстановленими особами 25 364,054 тис. грн. Пред'явлено до сплати 84 претензії на суму 22 355,959 тис. грн, з яких стягнуто 51 на суму 884,809 тис. грн 46 матеріалів передано до правоохоронних органів.

1. Контроль за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів.

По контролю за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів проведено 406 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 427 осіб на загальну суму штрафів 57,307 тис. грн, стягнуто 54,731 тис. грн. По фактах самовільного водокористування суб'єктам господарювання пред'явлено 27 претензії на суму 1 152,828 тис. грн.

Прийнято рішення про призупинку виробничої діяльності ТОВ «Союз-Граніт» під час перевірки якої виявлено скид кар'єрних вод у водний об'єкт без дозволу на спецводокористання (планова перевірка 2018 року).

2. Контроль за охороною атмосферного повітря.

По контролю за охороною атмосферного повітря проведено 414 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 306 осіб на загальну суму штрафів 53,529 тис. грн., стягнуто 51,591 тис. грн.

Прийнято рішення стосовно призупинки виробничої діяльності ТОВ «Авторитет» під час перевірки якої виявлено наступні порушення:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферу без дозволу;
- забір води з підземного водоносного горизонту без дозволу на спецводокористування.

Передано до суду матеріали позапланової перевірки ТОВ «Профуна» стосовно призупинки діяльності за фактом здійснення викидів ЗР в атмосферне повітря від стаціонарних джерел без відповідного дозволу та здійснення діяльності за відсутності висновку з ОВД.

За нанесені збитки державі внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферу пред'явлено претензію

ТОВ «Житомирський картонний комбінат» на суму 39,457 тис. грн, яку стягнуто.

За результатами планової перевірки ТОВ «Яблунецьке хлібоприймальне підприємство», а саме за фактом здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел без відповідного дозволу, матеріали перевірок передано до сектору юридичного забезпечення для подальшого звернення до суду стосовно призупинення діяльності.

Передано до суду матеріали планової перевірки ДП «ШПАТ» стосовно призупинення діяльності за фактом здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел без відповідного дозволу.

3. Контроль за охороною та використанням земель та надр.

По контролю за охороною земель та надр проведено 299 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 49 осіб на загальну суму штрафів 27,906 тис. грн, стягнуто 19,916 тис. грн.

15 матеріалів передано до правоохоронних органів.

Передано до суду матеріали планової перевірки ПрАТ «Каштан» стосовно призупинення діяльності за фактом виявлення самовільного водокористування та самовільного надрокористування (задоволено позовні вимоги).

4. Контроль за поводженням з відходами і хімічними речовинами.

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 498 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 539 осіб на загальну суму штрафів 181,845 тис. грн, стягнуто 175,622 тис. грн.

5. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів.

По охороні рослинного світу протягом звітного періоду до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 597 осіб. Сума накладених штрафів склала 122,239 тис. грн, стягнуто 117,979 тис. грн.

По фактах пошкодження дерев та незаконних рубок розраховано збитки на суму 6 328,065 тис. грн, в т. ч. 2 174,959 тис. грн нанесених невстановленими особами.

По фактах незаконних рубок дерев невстановленими особами 21 матеріалів передано в правоохоронні органи.

Пред'явлено до сплати 39 претензій на суму 3 565,084 тис. грн.

6. Контроль у сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом січня-жовтня 2019 року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Державної екологічної інспекції Поліського округу проведено 17 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства про природно-заповідний фонд. За результатами проведених перевірок складено 18 протоколів про адміністративне правопорушення, та 17 - направлено для розгляду в судові органи (ст. 91 КУпАП). До адміністративної відповідальності притягнуто 3 особи на загальну суму штрафів 0,255 тис. грн, стягнуто 0,255 тис. грн.

Розраховано збитки та передано в правоохоронні органи.

69,753 тис. грн (на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення ім. Міклухо-Маклая виявлено незаконну порубку дерев без

дозвільних документів.) Матеріали передані до Малинського ВП Коростишівського ВП ГУНП в Житомирській області.

Для відшкодування збитків пред'явлено 2 претензії на загальну суму 2,110 тис. грн, відшкодовано з них на суму 0,240 тис. грн.

7. Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу.

По охороні тваринного світу протягом звітного періоду проведено 47 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства. Складено 118 адміністративних протоколів.

Сума накладених штрафів склала 25,763 тис. грн, стягнуто 23,422 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків становить 64,000 тис. грн. Пред'явлено 2 претензії на суму 64,000 тис. грн:

- 32,00 тис. грн - гр. Гаркушенко О.І. (незаконне добування 1-ї особини козулі європейської) - сплачено;

- 32,00 тис. грн - гр. Сарнавський Р.В. (незаконне добування 1-ї особини козулі європейської) - сплачено.

8. Контроль за охороною, використанням та відтворенням рибних ресурсів.

Протягом звітного періоду по охороні рибних ресурсів складено 131 адміністративний протокол.

Загальна сума накладених штрафів склала 10,419 тис. грн, стягнуто 9,722 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків становить 23 197,146 тис. грн.

По факту загибелі водних живих ресурсів (риби) у воді біля берегів та на відмілях р. Случ в м. Баранівка внаслідок забруднення водного об'єкта нараховано збитки на суму 21 767,984 тис. грн, матеріали передано до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 21.12.17 № 880 «Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018 – 2022 роки».

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програма спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних та економічних особливостей регіону.

Основною метою програми є:

- поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;

- забезпечення екологічної безпеки території області;
- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіту населення;
- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Досягнення мети програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм.

Таблиця 5.4.1

№ з/п	Назва програми	№ та дата прийняття	Кількість коштів у звітному році за програмою		
			виділено, тис. грн	фактично профінансовано, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
	Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2018-2022 роки	Рішенням сесії IV скликання Житомирської обласної ради № 880 від 21.12.2017	У межах фінансового ресурсу	17 285,4	-
	Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і с/г угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 р. та прогноз до 2020 р.	Постанова Кабінету Міністрів України № 901 від 03.07.2006	У межах фінансового ресурсу	-	-
	Програма реформування водопровідно-каналізаційного господарства у Житомирській області на 2012-2020 роки	Розпорядження голови обласної державної адміністрації № 48 від 14.02.2012	22 918,9	-	-

Житомирській області на 2019 рік за бюджетною програмою КПКВК 2408070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» було передбачено асигнування у сумі 1 381,7 тис. грн, які відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2408070 були призначені:

1. На утримання Житомирського центру радіаційного контролю та виконанню заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (Центр) – 600,6 тис. грн.

2. На утримання Народницької районної спеціалізованої станції по догляду землями зони безумовного обов'язкового відселення (Станція) – 976,6 тис. грн.

Кошти в 2019 році надійшли 100 % до річного плану.

Спеціалістами Житомирського обласного центру радіологічного контролю по виконанню заходів з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 2019 року проводилася робота з організації радіологічного контролю сільськогосподарської та лісової продукції.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Обласна система моніторингу довкілля - це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля в Житомирській області, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Обласна система моніторингу довкілля (далі - система моніторингу) є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля, яка у свою чергу є складовою частиною національної інформаційної інфраструктури, сумісної з аналогічними системами інших країн.

Обласна система моніторингу довкілля - це відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів населення регіону; збереження природних екосистем; відвернення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Створення і функціонування обласної системи моніторингу ґрунтується на принципах:

- узгодженості нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення, сумісності технічного, інформаційного і програмного забезпечення складових частин;

- інтеграції даних еколого-інформаційних систем Житомирської області;
- систематичності спостережень за станом довкілля та техногенними об'єктами, що впливають на нього;

- своєчасності отримання, комплексності оброблення та використання екологічної інформації, що надходить і зберігається в системі моніторингу;

- об'єктивності первинної, аналітичної і прогнозної екологічної інформації та оперативності її доведення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, засобів масової інформації, населення Житомирської області.

Метою створення обласної системи моніторингу, є підвищення ефективності управління екологічним станом області за рахунок:

- інтеграції екологічної та екологічно-значущої інформації, що надходить від суб'єктів моніторингу довкілля;
- аналізу екологічного стану довкілля та прогнозування його змін;
- підвищення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях;
- підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів у галузі охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів Житомирської області, ефективності їх здійснення;
- розвитку міжнародного співробітництва.

Основними завданнями системи моніторингу є:

- організація систематичних спостережень за станом складових довкілля;
- виявлення ступеня антропогенного впливу на довкілля та здоров'я населення, факторів та джерел такого впливу;
- виявлення зон підвищеної екологічної небезпеки;
- розробка критеріїв допустимих та критичних рівнів впливу на природне середовище;
- організація моніторингу відгуку біоти на антропогенний вплив;
- оцінка екологічного, економічного та естетичного збитків від техногенного та антропогенного навантаження;
- прогнозування стану довкілля та його змін;
- обґрунтування пріоритетів природоохоронної діяльності (обґрунтування та розробка природоохоронних управлінських рішень).

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації «Положення про обласну систему моніторингу довкілля» (далі - Положення) від 26.01.05 №14.

В Положенні визначені суб'єкти обласної системи моніторингу довкілля, до яких належать:

- організації, що здійснюють координацію та контроль проведення природоохоронних заходів та природоохоронної діяльності у цілому на підвідомчій їм території, дотримання вимог природоохоронного законодавства і приймають управлінські рішення;
- організації, що здійснюють спостереження за станом навколишнього природного середовища та державний санітарний нагляд об'єктів, які спричиняють антропогенний вплив на довкілля.

Моніторинг довкілля мають здійснювати:

1. Управління екології та природних ресурсів Житомирської ОДА.
2. Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України.
3. Житомирська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України».
4. Комунальне підприємство «Житомирводоканал».
5. Житомирський обласний центр з гідрометеорології (ЦГМ).

6. ДУ «Житомирський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».
7. Державна інспекція захисту рослин Житомирської області.
8. Комунальне підприємство Новоград-Волинської міської ради «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства, м. Новоград-Волинський».
9. Міське КП «Бердичівводоканал», м. Бердичів.
10. КП «Комунальник» Овруцької міської ради.
11. ТОВ «Малиненергоінвест», м. Малин.
12. Комунальне підприємство «Водоканал», м. Коростень.
13. Поліський філіал Українського ордена «Знак пошани» науково - дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького» (УкрНДІЛГА).
14. Банкотно-монетний двір Національного банку України, м. Малин.
15. Управління ДСНС України в Житомирській області.
16. Житомирське обласне управління лісового та мисливського господарства.
17. Житомирське обласне комунальне агролісогосподарське підприємство «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради.
18. Головне управління Держгеокадастру у Житомирській області.
19. Департамент містобудування, архітектури, будівництва та житлово-комунального господарства ЖОДА.
20. Державна екологічна інспекція Поліського округу.
21. ПрАТ «Біомедскло».
22. КП «Житомиртеплокомуненерго» Житомирської міської ради.
23. ПАТ «Житомирський комбінат силікатних виробів».

Основними завданнями суб'єктів системи моніторингу є:

- довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля;
- аналіз екологічного стану довкілля та прогнозування його змін;
- інформаційно-аналітична підтримка прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів;
- інформаційне обслуговування органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також забезпечення екологічною інформацією населення області, зацікавлених установ і організацій.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17.11.2001 № 1551 «Про утворення міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля», затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації від 05.03.09 № 59 «Положення про обласну міжвідомчу комісію з питань моніторингу довкілля у новій редакції та нового складу обласної міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля».

Обласна міжвідомча комісія з питань моніторингу довкілля (далі - Комісія) є консультативно-дорадчим органом при облдержадміністрації для координації діяльності суб'єктів регіональної системи моніторингу довкілля, розгляду поточних питань, пов'язаних з проведенням моніторингу довкілля на основі державної, регіональної та відомчих програм моніторингу довкілля.

До складу Комісії входять керівники (заступники) місцевих органів виконавчої влади, обласних установ, організацій та підприємств що є суб'єктами системи моніторингу довкілля Житомирської області. Для підвищення ефективності та контролю роботи обласної міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля за напрямками моніторингу навколишнього природного середовища при обласній міжвідомчій комісії з питань моніторингу довкілля утворені постійно діючі секції:

- секція моніторингу атмосферного повітря;
- секція моніторингу поверхневих вод суші і підземних вод;
- секція моніторингу земельних ресурсів;
- секція контролю і поводження з відходами;
- секція моніторингу лісового фонду.

Комісія відповідно до покладених на неї завдань:

- аналізує і координує діяльність суб'єктів моніторингу та інших місцевих органів державної виконавчої влади щодо створення та функціонування системи моніторингу, здійснення заходів, передбачених регіональною програмою моніторингу довкілля в Житомирській області;

- готує та розглядає пропозиції щодо вдосконалення роботи системи

моніторингу довкілля, взаємодії РІАЦ Житомирської області та суб'єктів моніторингу, нормативно-правової бази, впровадження результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських та технологічних робіт з питань створення, функціонування і вдосконалення системи моніторингу.

Управління екології та природних Житомирської обласної державної адміністрації відповідно до постанови КМУ від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» забезпечує організаційну інтеграцію суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля, методологічне і метрологічне забезпечення складових частин і компонентів системи, координацію дій щодо побудови системи моніторингу, оперативне управління інформацією системи.

На виконання наказу Мінекоресурсів України від 26.04.2007 р. № 218 Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації ведеться збір та узагальнення інформації від суб'єктів системи моніторингу НПС області. Постійно надають інформацію наступні суб'єкти моніторингу, а саме: Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України; Житомирський обласний центр з гідрометеорології; КП «Житомирводоканал»; КП «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства» м. Новоград-Волинський; комунальне підприємство «Водоканал», м. Коростень; КП «Бердичівводоканал»; банкотно-монетний двір Національного банку України, решта суб'єктів інформацію надають частково, або не надають взагалі.

Житомирська обласна державна адміністрація і Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації на балансі не мають обладнання, що використовується для забезпечення вимог постанови Кабінету Міністрів України

від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Забезпечити виконання вимог законодавства щодо здійснення моніторингу довкілля суб'єктами на основі існуючої матеріально-технічної бази на належному рівні є проблематично. Адже в оснащенні аналітичних лабораторій і пунктів спостережень суб'єктів моніторингу значна кількість приладів є застарілими, що не дозволяє повною мірою ефективно контролювати вміст забруднювальних речовин. Потрібні, як нові прилади так і витратні матеріали, навчання персоналу. Скорочення фінансування за відомчими програмами моніторингу ускладнює отримання наявної інформації від деяких суб'єктів моніторингу.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

З 18 грудня 2017 року введено в дію Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятий Верховною Радою 23.05.17 р. (№ 2059) і який набрав чинності 18 грудня 2017 року.

Закон впроваджує нову європейську модель процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) замість екологічної експертизи, передбаченої Законом «Про екологічну експертизу», що в свою чергу, втратив чинність.

Процедура ОВД спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Дотримання висновку про оцінку впливу на довкілля став обов'язковим для отримання дозволу на провадження господарської діяльності.

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, а також надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

Упродовж 2019 року, Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної адміністрації, 48 суб'єктам господарювання було видано висновки з оцінки впливу на довкілля щодо планованої діяльності на території Житомирської області.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Існування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди.

Держава зацікавлена у тому, щоб обсяги сплаченого екологічного податку збільшувались, оскільки податок є одним з джерел доходів бюджетів. При цьому, ціллю державної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього природного середовища. Для держави також важливо зберегти рівень ділової активності, отже зміни у екологічному оподаткуванні не повинні спричинити припинення або скорочення діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України було визначено зарахування коштів від сплати екологічного податку та коштів від відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства до місцевих бюджетів.

В Бюджетному кодексі України з 2017 року заплановано зміни щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень, порівняно з діючими у 2016 році збільшені на 12 відсотків ставки екологічного податку.

- 80 % зарахування до спеціального фонду обласних бюджетів екологічного податку. До обласних бюджетів зараховується 55 %, до державного бюджету - 20 %. Зміни внесено до статей 29 та 69¹ Кодексу;
- до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %.

Крім важливої регулюючої функції, екологічний податок є вагомим джерелом бюджетних доходів.

В структурі екологічного податку платежі за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел становлять 40,6 %, за розміщення відходів – 33,4 %, за скиди забруднюючих речовин у водойми - 26,0 % .

Відповідно до функцій екологічного податку надходження від його сплати повинні бути джерелом фінансування природоохоронних заходів, а його обсяги мають бути достатніми для реалізації заходів з компенсації шкоди, яку нанесли навколишньому природному середовищу забруднювачі. Відтак, держава зацікавлена, з одного боку, у максимізації надходжень екологічного податку, оскільки він є одним з джерел доходів бюджету, а з іншого, у мінімізації забруднень, які погіршують стан навколишнього природного середовища.

За 2019 р. фактично сплачено та надійшло до казначейства 23 084,1 тис. грн екологічних платежів, в т. ч. до державного бюджету – 9 663,8 тис. грн, до місцевих бюджетів 5 368,1 тис. грн, до бюджету області – 8 052,2 тис. грн.

Одним із шляхів збільшення надходжень коштів від сплати збору за забруднення навколишнього середовища до загального фонду, це виявлення контролюючими органами, екологічною інспекцією та ДФСУ нових суб'єктів

господарювання, які здійснюють господарську діяльність без дозволу на викиди в атмосферне повітря та відповідно не сплачують податки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Еколого–економічний механізм природоохоронної діяльності діє з 1991 року з прийняттям Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності базується на:

1. Засадах платності за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення та шкідливий вплив на довкілля.

2. Цільовому використанні коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, на ліквідацію джерел забруднення і відновлення та підтримання природних ресурсів в належному стані.

Головним завданням економічного механізму природокористування і природоохоронної діяльності є:

1. Шляхом впровадження еколого-економічних інструментів стимулювати природокористувачів та забруднювачів довкілля до:

- раціонального та ощадливого використання природних ресурсів;
- зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції;
- зменшення шкідливого впливу на довкілля.

2. За рахунок коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, створити незалежне і автономне від державного та місцевих бюджетів джерело фінансування природоохоронних заходів та робіт.

Відповідно до Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” в Україні сформований економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності.

Найважливішими елементами економіко-правового механізму природокористування і природоохоронної діяльності в Україні стали:

- екологічний податок;
- збір за спеціальне використання природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних);
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля (водні ресурси, атмосферне повітря, земельні ресурси, рибні ресурси);
- система державного фінансування природоохоронних заходів (через державний та місцеві екологічні фонди).

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватися тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Фінансування природоохоронної галузі за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища збільшилось, однак залишається значно меншим від необхідного (табл. 15.7.1).

Надходження та використання коштів
обласного фонду охорони навколишнього природного середовища
(тис. грн).

Таблиця 15.7.1.1

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2017	2018	2019
1	Залишок коштів на початок звітного періоду	4036,5	8317,2	9737,5
2	Надходження коштів у звітному періоді – всього	13857,9	11058,4	5988,6
3	Використано коштів - всього	9577,2	9638,1	4518,6
4	Залишок коштів на кінець звітного періоду	8317,2	9792,2	11207,5
5	% використання коштів (дані п.3 поділити на (дані п. 1 + дані п. 2) x 100)	54	50	28,7

Місцевою владою постійно проводиться організаційна та практична робота з питань ефективного планування та раціонального використання коштів на виконання природоохоронних заходів.

Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища являється практично єдиним гарантованим джерелом фінансування природоохоронної діяльності. Проте, проведення більшості заходів потребує великих капіталовкладень, яких не вистачає, що не дозволяє фінансувати масштабні природоохоронні заходи.

Державна екологічна політика та державні фінансові ресурси мають бути направлені на запобігання та вирішення основних екологічних проблем у регіонах, з метою недопущення екологічних катастроф.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища, враховуючи рекомендації постійної комісії обласної ради з питань

Чорнобильської катастрофи, екології та використання природних ресурсів і постійної комісії обласної ради з питань бюджету і комунальної власності Житомирська обласна рада рішенням чотирнадцятої сесії від 21.12.2017 № 880 затвердила «Обласну комплексну програму охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки».

Основною метою програми є:

- поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;
- забезпечення екологічної безпеки території області;
- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;
- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Ресурсне забезпечення Програми (тис. грн).

Таблиця 5.7.2.1

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання програми	І етап виконання Програми			II етап (2020 - 2021 роки)	III етап (2021 - 2022 роки)	Всього витрат на виконання програми
	2018 рік	2019 рік	2020 рік			
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
державний бюджет	-	-	-	-	-	-
обласний бюджет	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
районні, міські (міст обласного значення),	-	-	-	-	-	-

бюджети об'єднаних територіаль них громад						
бюджети сіл, селищ, міст районного значення	-	-	-	-	-	-
кошти небюджетн их джерел	-	-	-	-	-	-

У відповідності до затвердженого рішенням обласної ради кошторису витрат обласного фонду ОНПС на 2019 рік передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 15 726,1 тис. грн.

За 2019 рік, Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації, як розпорядником коштів, виконано природоохоронних заходів на загальну суму 2 932,5 тис. грн, що становить 47,8 % від запланованих.

Продовжується будівництво очисних споруд каналізації в м. Андрушівка. Завершено виконання будівельних робіт з монтажу трансформаторної підстанції та освітлення на об'єкті очисних споруд каналізації. Відповідно до проєктно-кошторисної документації та актів приймання виконаних будівельних робіт Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації готує документи для передачі об'єкту на баланс Андрушівської міської ради.

За рахунок обласного фонду, за виконані будівельні роботи перераховано підрядчику кошти в сумі 85,1 тис. грн. Проведено коригування проєктно – кошторисної документації, вартість послуги становить 84,7 тис. грн.

Також були профінансовані 2 науково-дослідні роботи на загальну суму 180,0 тис. грн.

Завершена науково дослідна робота з «Розроблення проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду» на суму 90,0 тис. грн.

Мета науково-дослідної роботи це розробка проєктів створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області, обстежених у 2019 р., вивчення їх ландшафтних комплексів, рослинного та тваринного світу, рідкісних видів флори і фауни, виділення пріоритетів охорони, розроблення охоронного режиму з метою удосконалення методів їх збереження та відтворення.

В результаті проведеної науково-дослідної роботи обстежено 9 перспективних об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області. Їх сумарна площа дорівнює 1 076,32 га. На всі нові об'єкти природно-заповідного фонду на території Житомирської області розроблено проекти створення.

В нових об'єктах ПЗФ охоронятимуться унікальні ландшафтні комплекси, види фауни і флори з «Червоної книги України» та рідкісні ценози, занесені до «Зеленої книги України».

В перспективі на наступний період слід продовжити науково-дослідні роботи по розширенню мережі об'єктів ПЗФ та формуванню більш репрезентативної екологічної мережі території Житомирської області.

Завершена науково дослідна робота по темі: «Вивчення у Житомирській області видового складу адвентивних рослин», на що спрямовано 90,0 тис. грн.

Мета науково-дослідної роботи - всебічне вивчення флори адвентивних видів судинних рослин території Житомирської області, природного заповідника «Древлянський», Поліського природного заповідника, аналіз адвентивних видів за часом занесення, способом іміграції, ступенем натуралізації, шкодочинністю.

Кошторисом витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2019 рік, виділено 190,0 тис. грн на виконання заходу з біологічної меліорації на водосховищі «Житомирське» шляхом вселення рослиноїдних риб.

Житомирською обласною державною адміністрацією разом з Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації та Управлінням Державного агентства рибного господарства в Житомирській області 18 листопада 2019 року проведено захід з біологічної меліорації на водосховищі «Житомирське» шляхом вселення гідробіонтів (рослиноїдних риб).

В результаті проведення даного заходу було вселено 7,03 т гідробіонтів (рослиноїдних видів риб - білий амур та товстолоб) на загальну суму 190,0 тис. грн.

З обласного фонду охорони навколишнього природного середовища кошторисом витрат в 2019 році спрямовано 177,1 тис. грн на інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності та зміцнення матеріально-технічної бази закладів освіти міста Житомира та Житомирської області.

Для забезпечення навчального процесу дидактичним, роздатковим матеріалом та наочними посібниками, згідно заявок, для дошкільних навчальних закладів № 27, № 35, № 49, № 39, КНЗ «Житомирська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Житомирської обласної ради, Баранівської гімназії, КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації були придбані наочні посібники з природоохоронної тематики на загальну суму 21,5 тис. грн.

Для проведення екологічного квесту «Захисник природи», забезпечення навчального освітнього процесу образотворчого мистецтва в дошкільних закладах та закладах освіти були придбані та передані канцелярські товари на загальну суму 15,9 тис. грн.

Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації для зміцнення матеріально-технічної бази дошкільного навчального закладу № 39, № 35 та КНЗ «Житомирська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Житомирської обласної ради придбано проектори на загальну суму 24,6 тис. грн, пристрої для відображення зображення на суму 20,8 тис. грн, акваріуми на суму 12,7 тис. грн.

КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради придбано та передано екран настінний на суму 3,8 тис. грн.

Для Овруцької Малої академії народних мистецтв та ремесел Овруцької міської ради Житомирської області Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації виділені кошти на придбання інструментів для різьблення на суму 20,8 тис. грн.

Для підвищення ефективності боротьби із браконьєрами та порушенням правил рибальства на водоймах області, для потреб Житомирського рибоохоронного патруля придбано та передано квадрокоптер із фото та відео камерою для виявлення та фіксації правопорушень вартістю 57,0 тис. грн.

Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації в 2019 р. перераховані кошти як субвенція з обласного бюджету на здійснення наступних природоохоронних заходів на загальну суму 2195,5 тис. грн.:

- проектування та будівництво протиерозійних, гідротехнічних споруд на території Овруцької ОТГ - 1 000,0 тис. грн;
- реконструкція існуючої каналізаційної насосної станції № 2 на території центральної районної лікарні у смт Любар - 208,0 тис. грн;
- поліпшення технічного стану та благоустрою водойм (ставу) у смт Ємільчине Житомирської області - 487,5,0 тис. грн.
- забезпечення екологічно безпечного збирання, утилізації, видалення, знешкодження небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин на території Олевської ОТГ – 500,0 тис. грн.

За рахунок субвенції з державного бюджету на здійснення природоохоронних заходів місцевим бюджетам придбано 6 автомобілів для збору, транспортування та складування побутових відходів та 161 контейнер на загальну суму 10,1 млн грн.

Проведено реконструкцію каналізаційного колектора господарсько-побутових стічних вод очисних споруд в м. Овруч Житомирської області, на що витрачено 4,6 млн грн.

Продовжується реконструкція очисних споруд смт Нова-Борова, де освоєно 5,6 млн грн. Стан готовності об'єкта 93,0 %. Встановлено нове технологічне обладнання на очисних спорудах в смт Нова-Борова та смт Черняхів.

На реконструкцію очисних споруд КП «Черняхів-Добробут» виділено 1,5 млн грн, освоєно 62,5 %.

Розпочаті роботи по реконструкції очисних споруд в смт Народичі. На виконання заходу виділено коштів з державного бюджету в розмірі 6,4 млн грн, освоєно 3,4 %.

Нагальною проблемою залишається забруднення річок, зокрема забруднення зворотними водами р. Гнилоп'ять міста Бердичева та р. Хомора в смт Першотравенськ.

Житомирською обласною державною адміністрацією, з огляду на зазначене, було підготовлено рішення шістнадцятої сесії VII скликання Житомирської обласної ради від 31.05.2018 № 1120 «Про звернення депутатів обласної ради до Міністерства екології та природних ресурсів України щодо будівництва очисних споруд у м. Бердичеві».

Данна проблема потребує постійного контролю з боку місцевих органів самоврядування та громадських організацій.

Природоохоронні заходи Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах затвердженого кошторису витрат обласного фонду.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Екологічні стандарти і екологічне нормування - регулятор антропогенного навантаження на екосистеми. Завдяки встановленню екологічних норм і нормативів визначаються межі впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище і забезпечуються належні умови для існування людини.

Основу екологічного нормування складають:

- ГДК - гранично допустимі концентрації;
- ОБРВ - орієнтовно безпечні рівні впливу;
- ГДВ - гранично допустимі викиди (в атмосферу);
- ГДС - гранично допустимі скиди (у водні об'єкти);
- тимчасово погоджені викиди і скиди;
- ліміти використання природних ресурсів, викидів і скидів.

Норми (ГДК і ОБРВ) є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи (ГДВ, ГДС) розробляють і вводять у дію державні природоохоронні органи, норми охорони здоров'я - інші уповноважені на те державні органи в межах своєї компетенції відповідно до природно-ресурсного законодавства.

Нормування якості навколишнього природного середовища повинне здійснюватись з метою встановлення граничних норм впливу антропогенної діяльності, що гарантують екологічну безпеку населення, збереження генофонду, забезпечують раціональне використання і відтворення природних ресурсів в умовах сталого розвитку господарської діяльності. Виходячи з цього, можна стверджувати, що екологічне нормування обмежує як сам вплив шкідливих факторів, так і фактори навколишнього середовища, які віддзеркалюють цей вплив, а також реакцію навколишнього середовища на нього.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Законом України від 07.02.2017 № 1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» (далі - Закон) внесено зміни до ст. 49 Водного кодексу України, в тому числі змінено орган, уповноважений на видачу дозволу на спеціальне водокористування.

З моменту набрання Законом чинності, а саме: з 04.06.2017 видача (відмова у видачі, переоформлення, анулювання) дозволів на спеціальне водокористування здійснюється територіальними органами Державного агентства водних ресурсів України, а повноваження облдержадміністрацій видавати дозволи на спеціальне водокористування припинено.

Територіальним органом Державного агентства водних ресурсів України у Житомирській області видано 206 дозволів на спеціальне водокористування.

Державне регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, головним чином, відбувається шляхом видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а саме: встановлення умов та вимог до обладнання, технологічних процесів та дозволених обсягів викидів забруднюючих речовин і заходів щодо їх зниження.

За 2019 рік Управлінням видано 392 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них для другої групи - 88 дозволи, для третьої – 304.

З 2012 року, відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зі змінами, прийом суб'єктів господарювання з питань отримання документів дозвільного характеру здійснюється через Центри надання адміністративних послуг.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми», суб'єкти господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів становить від 50 до 1 000 умовних одиниць, щороку подають декларацію про відходи.

За 2019 рік Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації було розглянуто та зареєстровано 404 декларацій про відходи.

15.10. Екологічний аудит

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються Законом України «Про екологічний аудит» та Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Екологічний аудит - це документально оформлений, системний, незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України.

Кінцевою метою екологічного аудиту є визначення відповідності сучасної екологічної ситуації екологічним стандартам, які б забезпечували оптимальний стан довкілля та безпеку життєдіяльності людини.

Об'єктами екологічного аудиту є: підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики:

- опрацюванням існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведенням наукових пошуків за відповідними напрямами та науковим опрацюванням природоохоронних проєктів.

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

У 2019 році з метою ефективного використання наукового потенціалу і наукового забезпечення вирішення екологічних проблем області.

Екологічною проблемою області є проблема зберігання, утилізації та знешкодження відходів, що справляють негативний вплив на стан довкілля. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля: призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів; ведуть до зменшення сільськогосподарського виробництва.

Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш болючих у регіоні. Щорічно обсяги накопичення відходів збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. У селищах та містах області всього нараховується 845 сміттєзвалищ та 4 полігони для збирання і зберігання твердих

побутових відходів. Площа, зайнята ними, складає близько 631 га, 795 звалищ від загальної кількості належить сільським радам.

Крім побутових відходів, значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення та оброблення промислових майданчиків діючих та зупинених каменеобробних підприємств від твердих побутових відходів і перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері, із залученням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації та використання в будівельній та шляхобудівельній галузях.

Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації укладено угоду на проведення наукових досліджень та розробку технології щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення та утилізації (переробки) відходів підприємств каменеобробної галузі (будівництво виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва) с. Стрижівка, Коростишівського району.

В результаті завершення науково-дослідної роботи розроблені концептуальні технологічні рішення з транспортування, складування та накопичення побутових відходів, шламів. Надані технологічні пропозиції щодо виготовлення полістиролбетонних блоків.

Укладено договір з Поліським філіалом УкрНДІЛГА та досягнуто згоди в виконанні науково-дослідної роботи по темі: «Розроблення проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду». Наукові дослідження з метою проведення інформаційного пошуку по темі, розробки методики обстеження, збір картографічних та літературних даних, натурне обстеження ділянок, перспективних для створення об'єктів ПЗФ, вивчення їх рослинного світу, фауни, ландшафтів, пріоритетів охорони.

По завершенні роботи проведено аналізи картографічних, таксаційних, літературних матеріалів по території Житомирської області з виділенням перспективних для заповідання природних об'єктів Житомирської області.

Щорічно обласною державною адміністрацією при затвердженні кошторису витрат з обласного фонду навколишнього природного середовища виділяються кошти на проведення наукових досліджень.

Екологічні проблеми України повною мірою торкнулись і Житомирщини. Більш того, найменші відхилення у природно-екологічному балансі цього краю негайно позначаються на екологічному стані інших регіонів країни.

Від стану водних артерій області у великій мірі залежить екологічний стан Дніпра. Радіоактивне забруднення території області внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС і сьогодні дається взнаки для всієї України.

Хоча на Житомирщині і впроваджувалась спеціалізація виробництва із врахуванням природно-екологічних умов, проте в цілому для неї характерні диспропорції в розміщенні продуктивних сил, антропогенні навантаження на природне середовище, нераціональне і еколого невірнорозважене природокористування з низьким рівнем ефективності використання природних ресурсів.

Основною причиною забруднення поверхневих вод області залишаються скиди неочищених та недостатньо очищених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти та через системи каналізації.

Житомирщина, у порівнянні з іншими областями України, належить до регіону з низькою водозабезпеченістю. Площі, зайняті водними об'єктами, становлять 138,62 тис. га, тобто 4,6 % від загальної території області.

Найбільшим джерелом водопостачання поверхневих та підземних вод є річковий басейн річки Тетерів, з якого в 2016 році було забрано 103,8 млн м³ або 62,4 % загального водозабору області.

Загальний забір води за 2016 рік становить 166,4 млн м³, в тому числі з поверхневих – 141,48 млн м³, з підземних – 24,92 млн м³, що складає відповідно 85 % та 15 % від загальної кількості. У порівнянні з минулим роком загальний забір збільшився на 41,8 млн м³, в тому числі з поверхневих джерел на 45,71 млн м³, з підземних зменшився на 3,91 млн м³.

Всього в області експлуатується 133 комплекси очисних споруд, з них 71 із скидом в поверхневі водні об'єкти загальною потужністю 98,35 млн м³. Більшість комплексів очисних споруд перевантажена і працює неефективно. В незадовільному технічному стані знаходиться значна частина каналізаційних мереж, спрацьована і потребує заміни переважна більшість технологічного обладнання. Зменшення скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти планується за рахунок поліпшення ефективності роботи очисних споруд шляхом проведення реконструкції очисних споруд, заміни насосного та технологічного обладнання, що використало свої технічні можливості.

В 2019 році до переліку підприємств-забруднювачів увійшло 32 підприємства області. В порівнянні з минулим роком цей перелік зменшився на 5 підприємств.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать: теплове та енергетичне устаткування; промислові підприємства; сільське господарство; всі види транспорту.

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну, що включає обсяг викидів шкідливих речовин стаціонарних та пересувних джерел забруднення потрібно відмітити деяке збільшення загальної кількості викидів в атмосферне повітря.

Спостерігалось збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів.

Основними забруднювачами атмосферного повітря області є підприємства міст Бердичева, Новоград-Волинського, Житомира, Малина, Коростеня, Овруцького та Попільнянського районів, загальний внесок яких у забруднення складає від 25,2 % до 4,3 %.

Серед токсичних компонентів, які викидаються стаціонарними джерелами області 22,5 % становлять тверді суспендовані частинки (пил), 19,7 % - оксиди вуглецю, 13,7 % - оксиди азоту, 8,1 % - сірчистий ангідрид, решта припадає на інші речовини.

В сучасних умовах господарювання найбільшої шкоди повітряному басейну

Житомирщини завдає автотранспорт. Його питома вага складає 80 % від загальної кількості викидів забруднюючих речовин і дана пропорція не змінюється на протязі останніх 5 років. Це збільшення пояснюється зростанням кількості автотранспорту.

Значні обсяги викидів від пересувних джерел мають Овруцький (2,708 тис. т), Малинський (2,283 тис. т), Коростишівський (2,16 тис. т), Житомирський (2,07 тис. т) райони, міста Житомир (17,55 тис. т), Бердичів (4,483 тис. т), Коростень (3,897 тис. т), Новоград-Волинський (3,195 тис. т).

В обласному центрі через високу зосередженість автотранспорту та стрімким його ростом викиди становлять найбільшу кількість по регіону - 17,546 тис. т, або 30 % від загального обсягу по області.

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну області в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території.

При аналізі кількості викидів, що приходяться на душу населення, найбільше навантаження спостерігається в містах Новоград Волинському – 51,72 кг/чол., Бердичеві – 47,34 кг/чол., Малині – 37,92 кг/чол., Коростені – 11,56 кг/чол., Житомирі – 6,74 кг/чол., в Попільнянському – 19,11 кг/чол., Хорошівському – 15,19 кг/чол., в Малинському – 13,46 кг/чол., Овруцькому – 11,18 кг/чол., Чуднівському – 10,41 кг/чол. районах області, при середньому по області - 11,76 кг/чол.

Однією з основних причин забруднення повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням, який по області складає 35 відсотків. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, летючих органічних сполук, вуглеводів та інших.

Зазначені речовини надходять в повітря від котелень, які працюють на кам'яному вугіллі та високосірчастому мазуті, асфальто - бетонних заводів, фарбувальних виробництв, тощо.

Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед виконання природоохоронних заходів, передбачених проектами нормативів гранично допустимих викидів, переведення паливо-використовуючого обладнання на природний газ, впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів.

Зменшення шкідливих викидів від пересувних джерел можливе за рахунок збільшення використання неетильованого бензину, посилення контролю за токсичністю відпрацьованих газів автомобільних двигунів, будівництва об'їзних автошляхів для транзитного транспорту.

Незважаючи на існуючі економічні складнощі на ряді підприємств області продовжувалось впровадження повітря-охоронних заходів, що дозволило зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення.

Протягом останніх років ситуація щодо утворення, зберігання та видалення відходів суттєво не покращилася, і на сьогодні є однією з самих гострих екологічних проблем області.

Токсичні промислові відходи з причин відсутності в області полігонів по їх захороненню складаються на спеціально обладнаних майданчиках підприємств. За даними обласного управління статистики на початок року на них накопичено 24,345 тис. т відходів, з них 0,529 тис. т, або 2 %, відносяться до I та II класу небезпеки. Серед них домінують відходи, що містять важкі метали (шлами гальвановиробництва, відпрацьовані акумулятори, люмінесцентні лампи), відходи нафтопродуктів, агресивні розчини та інші. Відходів III класу небезпеки на кінець року накопичено 23,816 тис. т, що становить 98 %. В переважній більшості це відходи очищення стічних вод та відпрацьовані автомобільні шини.

Серйозною проблемою в питаннях поводження з відходами є приведення в безпечний екологічний стан міських звалищ побутових відходів. Звалища відходів в містах Житомирі, Бердичеві, Новоград-Волинському, Коростишеві, Малині експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон.

Вкрай необхідним є будівництво полігонів твердих побутових відходів в містах і селищах області. Розглядається питання щодо будівництва заводу по переробці відходів в м. Житомирі.

Централізоване зберігання ХЗР організоване в двох адміністративних районах (Баранівському та Романівському), а ще в двох адміністративних районах (Брусилівському та Овруцькому) тільки частина препаратів зберігається централізовано.

В цілому, для вирішення проблеми видалення та знешкодження вказаних речовин область потребує коштів в сумі 7 млн грн. Для цього необхідна державна підтримка.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

У своїй діяльності з екологічного інформування управління керується положеннями Орхуської конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про інформацію» та іншими законодавчими і нормативними документами. Протягом року екологами надавалась всебічна допомога та консультації студентам та викладачам вищих навчальних закладів щодо екологічних проблем області та шляхів їх вирішення, сприяння участі молоді у Всеукраїнських екологічних конкурсах, а також у написанні профільних бакалаврських та дипломних робіт. Населення зверталось до управління переважно по питаннях

стану навколишнього природного середовища в області та окремих його ресурсів (вода, земля, атмосферне повітря). Необхідна інформація з зазначених питань надавалась, як в письмовій так і в усній формі, в залежності від запиту. Екологічні матеріали також розміщені на сайті управління <http://ecology.zt.gov.ua/>.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

В області зареєстровано біля тридцяти громадських організацій екологічного спрямування. Всі вони функціонують по мірі своїх можливостей. Наводимо основні та діючі у табличному варіанті (таблиця 15.12.1)

Таблиця 15.12.1.1

№ з/п	Організації	Юридична адреса
1.	Бердичівська районна первинна організація лісівників Бердичівського лісового господарства	Бердичівський район, с. Хмелище
2.	Міська громадська організація «Товариство по захисту тварин»	м. Бердичів, вул. Б. Хмельницького 3 ^А , кв. 7
3.	Громадська організація «ФАУНА-ПОЛІССЯ»	Житомирський район, С. Іванівка, вул. Верхня, 14
4.	Громадська організація Житомирська міська право-екологічна асоціація «Зелений тризуб»	м. Житомир, вул. Леся Качинського, буд. 1, кв. 15
5.	Міська дитяча громадська організація «Екологічний клуб «Екос»	м. Житомир, вул. Вітрука, буд. 49, кв. 98
6.	Житомирська міська організація захисту тварин	м. Житомир, вул. Івана Сльоти, буд. 2, кв. 8
7.	Громадська організація «Національний екологічний альянс»	м. Житомир, вул. Шевченка, буд. 35 ^а , оф. 2
8.	Громадська організація «ЕКО-логічний контроль України»	м. Житомир, вул. Бориса Тена, буд. 84 ^А
9.	Громадська організація «Українська асоціація з екологічного контролю»	м. Житомир, провулок 1-й Сосновий, 9
10.	Громадська організація «Наш екологічний світ»	м. Житомир, вул. Домбровського, буд. 50
11.	Громадська організація «ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА»	м. Житомир, вул. Кафедральна, буд. 4 ^А
12.	Громадська організація «ЕКО ПОЛІССЯ»	м. Житомир, вул. Івана Мазепи, буд. 4, кв. 69
13.	Громадська організація «Право-еколого-захисне об'єднання «Трисуття»	м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, буд. 54, кв. 68
14.	Громадська організація «Громадський екологічний контроль України»	м. Житомир, вул. Перемоги, буд. 29, оф. 1
15.	Молодіжна неурядова громадська організація екологічний клуб «Рись»	Овруцький район, с. Селезівка
16.	Овруцька районна громадська організація «Товариство охорони природи»	м. Овруч, вул. Радянська, 49
17.	Попільнянська районна екологічна громадська організація «Дивокрай»	Попільнянський район, смт Попільня, вул. Шкільна, 1

18.	Громадська організація «Екологічна взаємодія»	м. Радомишль, вул. Толбухіна, 12, кв. 25
19.	Радомишльська районна громадська організація «Екологічний клуб Зелена Житомирщина»	Радомишльський район, с. Вирва, вул. Центральна, буд. 64
20.	Радомишльська районна громадська організація «Екосвіт»	м. Радомишль, вул. Корольова, 40
21.	Городоцька спілка любителів рибальства та захисту водних ресурсів	Ружинський район, с. Чорнорудка, вул. Шевченко, 18
22.	Громадське екологічне об'єднання «Пролісок»	м. Житомир, провулок Академіка Тутковського, 10
23.	Обласна громадська організація «Екологія та соціальний захист Житомирської області»	смт. Хорошів, вул. Щорса, 21
24.	Житомирська обласна громадська організація «Співдружність Екології Людини «Екомір»	м. Житомир, вул. Вокзальна, 14
25.	Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Екологічна наглядова рада»	м. Житомир, вул. Хлібна, 27
26.	Житомирська обласна організація Всеукраїнської екологічної Ліги	м. Житомир, вул. Михайлівська, 17
27.	Житомирська обласна громадська організація «Професійна Ліга Захисників Тварин»	м. Житомир, провулок Веселий, буд. 4, кв. 3
28.	Громадська організація «Екологічна варта Житомирщини»	м. Малин, вул. Володимирська, 28, корпус А, кв. 8
29.	Громадська організація «Асоціація молодих екологів»	м. Житомир, вул. Київське шосе, буд. 131, каб. № 302
30.	Громадська організація «ЕКО-ФОНД»	М. Житомир, провулок Вокзальний, 12, кв. 39

15.12.2. Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж

У 2011 році була створена Громадська Рада неурядових громадських організацій при обласній державній адміністрації, в тому числі, сектор з питань екології та природокористування.

Громадська Рада працює з метою розширення участі громадськості у

процесах прийняття екологічно важливих рішень, у формуванні громадянського суспільства. Члени Громадської Ради та організації, які вони представляють завжди спільно вирішують нагальні проблеми охорони довкілля в межах нашої області. Постійно відбувається громадське обговорення проектів законів, постанов Уряду.

15.11. Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта в області та й загалом в Україні відіграє дуже важливу роль, адже запорукою чистого довкілля є освіченість людини в цьому напрямку, а також правильне ставлення до природи, збереження її благ. Лише відповідальне споживання та раціональне використання природних ресурсів може гарантувати нам чисте і здорове майбутнє.

Відповідно Концепції екологічної освіти України, комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради впроваджує у позашкільну освіту області еколого-освітню та виховну діяльність, яка базується на принципах гуманістичної моделі освіти, на принципах сталого розвитку і презентує собою широкий спектр прийомів та методів, розрахованих на різні стилі сприйняття і творчості, канали засвоєння інформації учнями та вихованцями. Основною метою освітньої діяльності КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР є формування екологічної свідомості у школярів та якісно нового стереотипу поведінки стосовно довкілля у повсякденному житті. Основні вимоги – це навчання повинне бути цікавим для дітей та бажаним.

Успішний розвиток системи екологічної освіти і виховання неможливий без розробки теорії та методики. Значну роль у цьому процесі відіграє методична діяльність. Основними завданнями навчально-методичної роботи КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР є:

- моніторинг освітнього процесу в закладах позашкільної еколого-натуралістичної освіти, і на основі його результатів коригування змісту методичної роботи з педагогічними кадрами;
- розробка плану заходів щодо поліпшення підготовки педагогічних кадрів;
- аналіз стану і тенденцій розвитку наукової та навчально-методичної роботи в системі еколого-натуралістичної освіти області, впровадження в практику передових методик професійної підготовки;
- координація розробки навчально-програмної документації та діяльності з методичного забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої та позашкільної освіти області з еколого-натуралістичного напрямку;
- здійснення цілеспрямованої роботи щодо забезпечення безперервного підвищення кваліфікації, вдосконалення методичного та професійного рівня педагогічних кадрів.

Наукові установи та заклади вищої освіти надають не тільки кваліфіковану інформаційну підтримку, але й практичну допомогу під час проведення науково-практичних конференцій, методичних об'єднань, педагогічних рад, психолого-педагогічних засідань, семінарських занять, конкурсів тощо.

Для забезпечення неперервної екологічної освіти і виховання в області створена система в якій діють 4 позашкільні заклади еколого-натуралістичного спрямування, 4 еколого-натуралістичні центри на громадських засадах, 685 еколого-натуралістичних об'єднань і клубів, 305 екологічні стежки, понад 140 колективів екологічної просвіти, 32 шкільних лісництва та 16 гуртків «Юних лісівників».

В області налічується 25 гуртків зоолого-тваринницького напрямку, в яких займається 355 вихованців. Це гуртки таких профілів: юні зоологи, юні орнітологи, юні акваріумісти, юні кінологи, любителі домашніх тварин, юні бджоларі, юні кролівники, основи біоетики. При закладах загальної середньої та позашкільної освіти області діє 230 живих куточків.

У 2019 році 32 шкільних лісництва та 16 гуртки юних лісівників Житомирщини активно працювали з метою примноження, відтворення та збереження лісових ресурсів. Школярі області доглядають понад 8,0 тис. га лісу закріпленого за шкільними лісництвами.

Члени шкільних лісництв опановують ази лісівничої справи, вчаться застосовувати набуті знання на практиці. В лісгоспах вони є активними учасниками всіх добрих справ. Щорічно висаджують ліс на площі понад 300 га, проводять догляд за лісовими культурами на площі близько 140 га. На закріплених територіях вони доглядають за мурашниками, підгодовують тварин взимку, щорічно виготовляють та розвішують біля 3,5 тис. синичників та шпаківень.

У рамках проведення акції «Майбутнє лісу в твоїх руках» юні лісівники висадили саджанці сосни звичайної на площі 1,2 га.

У закладах освіти Житомирщини діють 305 екологічні стежки. Активно використовується в освітньому процесі екологічна стежка комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради, яка містить 13 зупинок: альпійські гірки, басейн, дендрарій, зелена аптека, сиренгарій, пташине містечко, бабусина грядка, плодовий сад, сад каміння, зимовий сад, зоологічна, акваріумний всесвіт, зелений клас. В умовах екологічної кризи особливо актуальним є формування екологічної свідомості та екологічної культури у дітей. Сформувати відповідний світогляд і переконання лише на інтелектуальному рівні неможливо. Знання мають пройти через світ емоцій, почуттів, отримати особисту оцінку і стати переконанням. Екологічна стежина дає можливість забезпечити значний діапазон освітньо-виховного впливу на дитину: від розвитку розумових здібностей до морально-естетичного виховання, від формування навичок трудової діяльності до розвитку естетичних смаків.

Одним з напрямків екологічної освіти та виховання в рамках природоохоронної освіти є розвиток лідерських навичок учнівської молоді. Адже діти, які цікавляться охороною довкілля та беруть участь у спеціальних навчаннях, дослідницьких проектах та природоохоронних акціях повинні вміти бути переконливими та вести за собою інших.

Протягом 26-28 березня 2019 р. було проведено обласний етап Всеукраїнського конкурсу колективів екологічної просвіти «Земля – наш

спільний дім». У конкурсі брали участь 40 команд з районів, міст, ОТГ. Гран-прі здобув колектив екологічної просвіти Центру позашкільної освіти імені О. Разумкова (м. Бердичева).

Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради продовжує проводити ряд обласних заходів, які були започатковано у 2018 р.

23 квітня 2019 року КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР спільно з Житомирським національним агроєкологічним університетом та управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації було проведено II Великий екологічний квест «Захисник природи». Метою заходу є залучення учнів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти області до науково-дослідницької і практичної діяльності в галузі екології та технології захисту довкілля, залучення педагогічних працівників закладів освіти області до популяризації ефективного використання та збереження навколишнього середовища.

21 листопада 2019 р. відбувся обласний конкурс з акваріумістики та мистецтва аквадизайну «AQUA SCAPЕ», з метою популяризації акваріумістики, залучення учнівської молоді до акваріумістики та мистецтва аквадизайну, сприяння розвитку юннатівської акваріумістики в Житомирській області.

У 2019 р. започатковано та проведено обласний фестиваль екологічного кіно «Кіно-Еко-Фест». Метою заходу є залучення учнів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти області до еколого-просвітницької, науково-дослідницької і практичної діяльності у галузі екології та технології захисту довкілля, пошук та розкриття нових юних талантів, формування в учнівської молоді активної життєвої позиції, готовність брати участь у суспільному і культурному житті країни, подальший розвиток кіноаматорства серед учнівської молоді.

Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради координує та організовує участь школярів області у 28 очних всеукраїнських заходах екологічного спрямування. КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР проведено такі обласні заходи еколого-натуралістичного напрямку:

- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Новорічна композиція».
- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Український сувенір».
- I етап Всеукраїнського конкурсу – захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН.
- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу колективів екологічної просвіти.
- Обласний зліт шкільних лісництв.
- Обласний етап Всеукраїнського фестивалю «Україна-сад».
- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу на кращу навчально-дослідну земельну ділянку.
- Обласну дитячу науково-практичну конференцію.
- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Юний генетик і селекціонер».

- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу з квітникарства і ландшафтного дизайну «Квітуча Україна».

- Обласний етап Всеукраїнського конкурсу з флористики та фітодизайну.

- Обласний конкурс з акваріумістики та мистецтва аквадизайну «AQUASCAPE».

- День натураліста.

- Обласний Великий екологічний квест «Захисник природи».

Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради завжди висвітлює результати науково-методичної та навчально-виховної роботи в засобах масової інформації. За період діяльності в 2019 році інформація про організацію та проведення масових заходів еколого-натуралістичного напрямку, про участь педагогів КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР в різноманітних науково-практичних семінарах та конференція розміщувалася на сайтах:

1. Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації: <http://osvita.zt.gov.ua/>

2. Житомирська обласна рада: <https://zt.gov.ua/>

3. На сайті Житомирського військового інституту ім. С. П. Корольова: www.zvir.zt.ua

4. На сайті Житомирського національного агроекологічного університету: <http://znau.edu.ua/>

Постійно оновлюється інформація про події в КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР на власному освітньому сайті КЗПО ОЕНЦ ЖОР: <http://centum.zt.ua/> та в соціальній мережі Facebook.

Таким чином, в результаті проведеної роботи в області було створене необхідне освітнє середовище для всебічного розвитку учнівської молоді у сфері еколого-натуралістичної освіти. Усвідомлюючи роль та значення екологічної освіти і виховання учнівської молоді в сучасних умовах, педагогічні колективи шкіл Житомирщини докладають посильних зусиль в справу організації та здійснення екологічної освіти і виховання школярів.

Фото 15.1.1

Фото 15.1.2

Фото 15.1.3

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Необхідність міжнародного співробітництва обумовлюється:

- глобальним характером багатьох екологічних проблем;
- транскордонним характером забруднення;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони довкілля;
- вигодами від міжнародного обміну досвідом та технологіями, можливостями залучення міжнародних інвестицій.

Міжнародне співробітництво

№ п / п	Назва угоди	Дата підписання	Термін дії угоди	Стан дотримання та застосування	При мітка
	1	2	3	4	5
1	Республіка Білорусь Угода між державною екологічною інспекцією у Житомирській області та Гомельським обласним комітетом природних ресурсів та охорони навколишнього середовища	2014р.	постійно	Підписана Угода, відповідно з якою проводиться обмін інформацією	

Створено всесвітні й регіональні організації з охорони довкілля. Їх налічується понад 200. Провідною є спеціалізована установа - Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), яка покликана координувати й частково фінансувати дії держав у цій діяльності. Важливу роль, під час розроблення екологічної політики, відіграє обмін інформацією різних держав. Створено міжнародну довідкову систему джерел інформації довкілля - ІНФОРТЕРРА. Екологічні проблеми, міжнародного характеру, покликаний розв'язувати також Міжнародний союз з охорони природи та природних ресурсів. Саме він видає, так звану Червону книгу, в яку вносять рідкісні й такі, що зникають, види живих організмів, які потребують охорони. Розв'язання екологічних проблем, неможливе без тісного співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями. Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, насамперед ООН та ЮНЕСКО. Вона здійснює кроки з входження в загальноєвропейську та світову системи екологічної безпеки.

Враховуючи досвід розвинених держав, екологічна політика України повинна діяти на основі науково обґрунтованої системи захисту природи, основними напрямками якої є:

- використання очисних споруд, зокрема й біологічних;
- добір і вирощування рослин, які поглинають забруднювальні частинки;
- створення маловідходних і безвідходних технологій виробництва;
- використання здатності природи до самоочищення.

ВИСНОВКИ

В природоохоронній діяльності існує ряд проблем, які потребують посиленої уваги центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Протягом 2019 року Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації здійснено комплекс заходів спрямованих на удосконалення регіональної системи управління в галузі охорони довкілля, яка забезпечує стабільну екологічну ситуацію в області.

В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки.

Першочерговими та пріоритетними завданнями в діяльності Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації у 2019 році було виконання політичних пріоритетів, стратегічних напрямів та завдань облдержадміністрації та Міндовкілля України щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, серед яких основними були наступні:

- розв'язання найбільш суттєвих екологічних проблем області;
- використання заходів, передбачених державними та регіональними цільовими програмами щодо охорони та відтворення довкілля, поліпшення стану поверхневих водних об'єктів і підземних водних горизонтів;
- сприяння подальшому вдосконаленню регіональної політики у сфері поводження з відходами;
- формування інформаційного простору з питань збереження довкілля, екополітики та сталого розвитку, сприяння впровадженню системи безперервної екологічної освіти, активному залученню громадськості до розв'язання екологічних проблем.

Т.в.о. начальника Управління

/підпис існує/

Андрій КУЧЕРЕНКО